

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Denisa Diepoldová

PRÁVNÍ ÚPRAVA OBCHODNÍHO REJSTŘÍKU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Zahradníčková, CSc.

Katedra: obchodního práva

Datum uzavření rukopisu: 31. května 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 31. května 2009

.....

Denisa Diepoldová

Poděkování

Chtěla bych vyjádřit poděkování JUDr. Marii Zahradníčkové, CSc. za odborné vedení a konzultace k této diplomové práci. Velký dík patří i mé rodině za podporu a trpělivost při tvorbě této práce i během mého studia.

Obsah

Obsah	1
1. Úvod	4
2. Pojem obchodního rejstříku	7
3. Historický vývoj obchodního rejstříku	9
3.1. Historické počátky obchodních rejstříků	9
3.2. Středověká Itálie.....	9
3.3. Francie.....	10
3.4. Kupecká matrikule v českých zemích.....	11
3.5. Rakousko.....	12
3.5.1. Období před kodifikací obchodního práva	12
3.5.2. Všeobecný obchodní zákoník	13
3.5.3. Rejstřík společenstevní	14
3.6. Československo.....	15
3.6.1. První republika.....	15
3.6.2. Právní úprava na Slovensku.....	16
3.6.3. Náprava některých opatření z období nesvobody.....	17
3.6.4. Poválečné období 1945 - 1948.....	18
3.6.5. Období let 1948 - 1989	19
3.7. Vývoj po roce 1989.....	21
3.8. Novelizace obchodního zákoníku	23
3.8.1. První velká novela č. 142/1996 Sb.	23
3.8.2. Druhá velká novela č. 370/2000 Sb. a č. 30/2000 Sb.	25
3.8.3. Technická novela č. 501/2001 Sb.	25
3.8.4. Rejstříková novela č. 216/2005 Sb.	26
3.8.5. Novela rejstříkové novely č. 79/2006 Sb.	27
3.8.6. Novela zákonem č. 344/2007 Sb.	28
3.9. Vliv komunitárního práva	28
4. Současná právní úprava obchodního rejstříku.....	31
4.1. Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené v ČR	31
4.1.1. Obchodní rejstřík	31

4.1.2.	Rejstřík nadací a nadačních fondů	32
4.1.3.	Rejstřík obecně prospěšných společností	32
4.1.4.	Rejstřík společenství vlastníků jednotek.....	33
4.2.	Význam a funkce obchodního rejstříku	33
4.2.1.	Pozitivní definice	34
4.2.2.	Funkční definice	34
4.2.3.	Funkce obchodního rejstříku	35
4.2.4.	Informativní funkce	35
4.2.5.	Funkce zajištění právní jistoty	35
4.2.6.	Korektivní funkce	36
4.3.	Právní předpisy vztahující se k úpravě obchodního rejstříku	36
4.4.	Vedení obchodního rejstříku.....	38
4.4.1.	Elektronizace obchodního rejstříku	38
4.5.	Struktura a členění obchodního rejstříku	40
4.5.1.	Oddíly obchodního rejstříku	41
4.5.2.	Rejstříkové vložky	42
4.5.3.	Sbírka listin.....	43
4.6.	Rejstříkové spisy	45
4.6.1.	Nahlížení do rejstříkového spisu a do obchodního rejstříku.....	47
4.7.	Rejstříky a jmenný rejstřík	47
4.8.	Rejstříkové soudy.....	48
5.	Zápisy do obchodního rejstříku.....	50
5.1.	Zápis.....	50
5.2.	Principy ovládající obchodní rejstřík	50
5.2.1.	Princip materiální publicity	51
5.2.2.	Princip formální publicity.....	52
5.2.3.	Dobrá víra	53
5.3.	Nesoulad zápisů	54
5.3.1.	Nesoulad mezi údaji zapsanými a zveřejněnými	54
5.3.2.	Nesoulad mezi zapsaným a skutečným stavem	56
5.4.	Zveřejňování, uveřejňování, oznamování	56
5.4.1.	Zveřejnění	57

5.4.2.	Uveřejnění.....	58
5.4.3.	Oznámení.....	59
5.4.4.	Obchodní věstník.....	59
5.5.	Právní povaha zápisu.....	61
5.5.1.	Konstitutivní účinky zápisu.....	61
5.5.2.	Deklaratorní účinky zápisu.....	63
5.6.	Předmět zápisu.....	64
5.6.1.	Osoby zapisující se do obchodního rejstříku.....	66
5.6.2.	Údaje zapisované do obchodního rejstříku.....	70
6.	Řízení ve věcech obchodního rejstříku.....	77
6.1.	Obecně k rejstříkovému řízení.....	77
6.2.	Účastníci řízení.....	78
6.3.	Zahájení řízení.....	79
6.3.1.	Zahájení bez návrhu.....	79
6.3.2.	Návrh na zahájení řízení.....	80
6.4.	Rozhodnutí.....	82
6.4.1.	Odmítnutí návrhu.....	82
6.4.2.	Zamítnutí návrhu.....	82
6.4.3.	Provedení zápisu.....	83
6.4.4.	Zastavení řízení.....	85
7.	Závěr.....	86
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ.....	89
	Legal Regulation of the Commercial Register.....	99
	Summary.....	99
	Klíčová slova.....	101
	Keywords.....	101

1. Úvod

V tržním hospodářství je důležité, zejména z hlediska právní jistoty, aby byl zajištěn snadný přístup k informacím o obchodních partnerech a jejich právních poměrech, a aby přitom tyto informace byly důvěryhodné. O tom se zajisté přesvědčilo i mnoho z nás.

Řešením mohou být obchodní rejstříky a jiné druhy registratur, které mají dlouhou tradici a dnes existují v různých podobách snad ve všech státech. Na druhou stranu se i mnoho z nás mohlo přesvědčit, že obchodní rejstřík sám o sobě tuto právní jistotu nemusí zajistit, pokud dokonale nefunguje. Je totiž také potřeba, aby právní úprava byla jednotná, srozumitelná, pokud možno jednoduchá a všeobecně uznávaná, přičemž důležitým aspektem je i její správná aplikace a jednotný výklad. Při splnění těchto požadavků může obchodní rejstřík zajišťovat transparentnost v obchodních vztazích tím, že umožní každému snadno získat důležité informace o podnikatelích. Tyto informace slouží k řádnému fungování trhu, jeho rozvoji a existenci svobodné hospodářské soutěže. K tomu všemu musí přispívat i právní řád a státem zajištěné dodržování právních předpisů.

Obchodní rejstřík je v českém právním prostředí často diskutovaným tématem. Je to způsobeno i jeho vývojem v našich zemích. Na počátku 90. let bylo potřeba, po letech neexistence soukromého podnikání a ignorování registrace podnikatelů, opět obnovit fungující obchodní rejstřík. Vše souviselo s přechodem od administrativně direktivního řízení hospodářství k tržní ekonomice a potřebou zajistit rozvíjející se podnikání. Na druhé straně tato nutnost urychleného přijetí obchodního zákoníku na počátku 90. let s sebou přinesla některé problémy v úpravě obchodního rejstříku. Tyto byly odstraňovány až postupnými novelizacemi. Dalšími novelizacemi se ale také právní úprava stávala nepřehlednou, komplikovanou a dokonce nejednotně aplikovanou soudy.

Zpočátku přinášelo značné problémy především vedení obchodního rejstříku, na které si stěžovala naše podnikatelská a právnická veřejnost i zahraniční investoři. Byly a i dosud jsou vznášeny oprávněné připomínky především ze strany těch, kteří mají povinnost se do rejstříku zapisovat. Nejčastěji zmiňovaným problémem v tomto směru byla právní nejistota ohledně potřebných náležitostí návrhu na zápis a nejednotnost požadavků jednotlivých rejstříkových soudů, nepředvídatelná a velmi často značná délka řízení o návrhu na zápis, nízká úroveň rozhodnutí, případně i korupce pracovníků

rejstříkových soudů. Proto byly vznášeny návrhy, aby byla přijatá úplně nová právní úprava obchodního rejstříku v samostatném zákoně, tedy odděleně od obchodního zákoníku. Jiným návrhem bylo, aby byl obchodní rejstřík odejmut soudům a nadále veden soukromými registrátory. To, že nakonec převážilo řešení zachování stávající úpravy, ovšem s podstatnou novelizací, bude ukázáno dále v textu této práce.

Přestože původní právní úprava obchodního rejstříku prošla několika významnými změnami, ne všechny novely byly správné – některé byly vytvářeny nedůsledně, jako poslanecký a nikoliv vládní návrh, bez řádné konzultace s odborníky. Proto se stalo i to, že zhoršily situaci oproti stavu před novelou. Náprava pak musela být hledána v novelách novel.

Nemůžeme opominout také další důvod změn právní úpravy v poslední době, kterým je vliv komunitárního práva, vstup České republiky do Evropské unie a s tím související nutnost harmonizovat českou právní úpravu s právem ES. Také rozvoj informačních technologií pozměnil ráz současného rejstříku. V důsledku všech těchto vlivů došlo od doby nabytí účinnosti obchodního zákoníku (tj. od 1. ledna 1992) k mnoha novelizacím právní úpravy obchodního rejstříku. Pro přehled bude stručně pojednáno o nejvýznamnějších novelách.

V současné účinné právní úpravě byla odstraněna převážná většina vytýkaných nedostatků. Došlo ke zkrácení rejstříkového řízení tím, že byly stanoveny pevné lhůty pro rozhodovací činnost soudů. Po delších odborných diskuzích byly zavedeny povinné formuláře pro podání návrhu na zápis nebo zápis změny. Přesto se nadále některé problémy vyskytují. V dalším textu budou naznačeny některé z dosud sporných ustanovení a nedostatků účinné právní úpravy.

Ačkoliv obchodní rejstřík v průběhu své existence prošel dlouhým vývojem, svou hlavní funkci, zaznamenat údaje potřebné pro bezpečnost v obchodních vztazích, si uchovává dodnes. Důkazem nám budiž definice významného českého právníka Arnošta Wenig-Malovského, který již před první světovou válkou konstatoval, že „*obchodní rejstříky jsou veřejné knihy, do nichž se zapisují důležité skutečnosti právnícké, týkající se kupců a obchodních společností, za tím účelem, aby byly učiněny veřejně známými a aby byly vedeny v patrnosti.*“¹

¹ MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý Kompas, 1947, s. 64

Protože mě výše uvedená problematika zajímá a setkávám se s ní i ve své praxi, zvolila jsem si za téma své diplomové práce „*Právní úprava obchodního rejstříku*“. Ve své diplomové práci jsem se vedle vysvětlení nejdůležitějších teoretických pojmů, které se týkají problematiky obchodního rejstříku, pokusila přiřadit k nim také praktické případy a popsat zkušenosti či připomínky různých autorů. Stejně tak jsem se pokusila reflektovat právní úpravu v jednotlivých časových obdobích.

Tato diplomová práce si neklade za cíl vyčerpávat do detailů celou problematiku obchodního rejstříku. Vytýčeným cílem sice bylo uchopit komplexněji právní úpravu, ovšem důraz byl kladen na úpravu hmotněprávní. Procesní úprava je oproti tomu stručněji naznačena v závěrečné fázi. Z důvodu mého hlubšího zájmu o historii, ale také z důvodů historické návaznosti současného obchodního rejstříku na úpravu rakouskou, je ve větším rozsahu popsán historický vývoj obchodních rejstříků.

Vzhledem k rozsahu práce ovšem nebylo možné některé zajímavé instituty rozebrat podrobněji, a proto jsou pouze stručně nastíněny.

Tam, kde v práci používám pouze slovo rejstřík, je tím myšlen obchodní rejstřík, pokud z textu nevyplývá něco jiného.

Tato diplomová práce reflektuje právní stav ke dni 1. března 2009.

2. Pojem obchodního rejstříku

Obchodní rejstřík je důležitý informační seznam, který slouží k zajištění právní jistoty v obchodních vztazích. V rámci obchodního práva je přitom úprava obchodního rejstříku specificky úpravou veřejnoprávních vztahů mezi podnikatelem a státem. Právní úprava obchodního rejstříku totiž dnes neobsahuje již téměř nic ze soukromého práva a odlišuje se tak od ostatních oblastí soukromoprávních vztahů upravených tímto odvětvím práva.²

Tržní ekonomika, konkurenční prostředí, volný a v současnosti i rychlý přístup k informacím o obchodních partnerech, to vše jsou důvody zaznamenávání informací ve zvláštních rejstřících za účelem zajištění co největší bezpečnosti obchodního styku. Avšak nejen obchodní partneři, kteří s podnikatelem zapsaným v obchodním rejstříku přicházejí do styku, mají zájem na zajištění transparentnosti v obchodních vztazích. Informace zapisované do obchodního rejstříku jsou totiž důležité i pro stát (z důvodu kontroly ze strany státní správy), a proto stát zákonem uložil registrační povinnost podnikatelům a převzal záštitu nad vedením těchto rejstříků. Dá se totiž předpokládat, že sice soukromé osoby rejstříky budou chtít využívat, ale na druhou stranu je samy nebudou vytvářet a podnikatelé se nebudou dobrovolně zapisovat, pokud je k tomu nikdo nebude nutit. To je příčinou, proč je vedení obchodního rejstříku veřejnoprávní věcí.

Definice obchodního rejstříku je zákonodárcem uvedena v ustanovení § 27 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Tento stanoví, že *obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích.*

Základ uvedené definice se v podstatě již od dob rakouského práva výrazně nezměnil. Nicméně v naší právní úpravě byla definice jen za posledních pár let několikrát upřesněna. Uveďme si tyto změny konkrétně.

V původním znění § 27 odst. 1 (účinném do 31. prosince 2000) bylo stanoveno, že *obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje týkající se podnikatelů, popřípadě jiných osob, o nichž to stanoví zvláštní zákon.* Posléze

² ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo.* 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 153-154

byla tato definice pozměněna zákonem č. 370/2000 Sb. (účinném od 1. ledna 2001) tak, že stanovila, že *obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje týkající se podnikatelů nebo organizačních složek jejich podniků, o nichž to stanoví zákon*. Toto znění pak bylo zákonem č. 216/2005 Sb. s účinností od 1. července 2005 změněno na znění současné, již výše uvedené.

Jak můžeme vidět, i přes všechny novely zůstalo zachováno základní pojetí obchodního rejstříku jako veřejného seznamu, z něhož může zájemce čerpat základní informace o podnikatelských subjektech.

Uvedené změny definice byly vedeny především snahou o její zpřesnění a zjednodušení, dřívější ustanovení § 27 odst. 1 bylo rozděleno do více odstavců. Bylo potřeba jednoduše definovat, které subjekty a jaké údaje o nich se do rejstříku zapisují. Z charakteristiky obchodního rejstříku tak byli postupně vyloučeni nepodnikatelé, protože samotným zápisem se každá právnická osoba stává podnikatelem. Napříště se zapisují do obchodního rejstříku údaje o podnikatelích, jak to odpovídá § 2 odst. 2 písm. a) ObchZ.

3. Historický vývoj obchodního rejstříku

3.1. Historické počátky obchodních rejstříků

Zaznamenávání jednotlivých údajů a skutečností důležitých pro obchodní styk má v Evropě dlouhou tradici. Za historicky první obchodní rejstříky je možno považovat registry vedené jednotlivými cechy v zemích s rozvinutým kupeckým obchodem (zejména v italských městech, v hanzovních městech v Německu, v Nizozemí). První seznamy se vedly decentralizovaně, podle územních obvodů úřadů, které byly pověřeny jejich vedením. Původně nebyly přístupné veřejnosti. Právní úprava se v jednotlivých oblastech rozcházela.

Postupně však s rozšiřováním trhu, ekonomickým růstem a provázaností vznikla potřeba vytvořit přehled o zapisovaných údajích v celostátním měřítku a pokud možno jednotným způsobem. Od 17. století byly přijímány první předpisy upravující víceméně komplexně danou problematiku a začaly být s rejstříky spojovány účinky publicity zápisů. Řešení se hledalo ve shromažďování údajů z decentralizovaných seznamů u jednoho centrálního orgánu.

Stejně tak jako samo obchodní právo, i obchodní rejstřík prošel svým historickým vývojem. Zatím posledním revolučním krokem ve vývoji právní úpravy obchodního rejstříku je jeho vedení v elektronické podobě. V současnosti je tedy řešení hledáno ve výpočetní technice, která usnadňuje zaznamenávání skutečností a umožňuje rychle zjistit zapsané údaje.

Dále je nastíněn stručný vývoj obchodních rejstříků v jednotlivých zemích, který nám pomůže pochopit v historických kontextech i současnou právní úpravu.

3.2. Středověká Itálie

Již ve 13. století v Itálii je shledáván historický základ obchodních rejstříků, a to v souvislosti s vyspělým kupeckým stavem. Mezi střediska obchodu tehdy patřila velká italská města (Florence, Lucca, aj.), kde obchodní právo bylo součástí práva městského. Cechy obchodníků vedly tento typ registratury v listinné podobě jako seznamy svých členů. V této tradici je zde ostatně pokračováno dodnes, když obchodní rejstříky jsou v Itálii vedeny místními obchodními a průmyslovými komorami.

3.3. Francie

Historickou úpravu obchodního rejstříku můžeme nalézt v Colbertově Nařízení o pozemním obchodu z roku 1673 (Ordonnance du commerce, 23. března 1673).³ Přesněji v Titulu IV, O společnostech, ustanovení čl. 2, který stanovil, že *„Výtah ze smlouvy mezi obchodníky, ať už obchodují ve velkém nebo malém, bude uložen v registratuře konsulárního soudu, nebo, není-li takového, v registratuře městské radnice (hotel commun); není-li ani takové, uloží se v registratuře našeho místně příslušného soudu nebo soudu panského; výtah se také vyvěsí na tabuli vystavené na veřejném místě; to vše pod sankcí neplatnosti úkonů a smluv učiněných jak mezi společníky, tak s jejich věřiteli a právními nástupci“*.

Toto ustanovení tedy upravovalo povinnost obchodníků předložit příslušné dokumenty (např. výtah ze společenské smlouvy, aj.) k registraci tajemníkovi obchodního soudu a nebylo-li jej, pak je předložit na radnici, popř. u obecného soudu. Stanoven byl rozsah údajů, které podléhaly zveřejnění (podpisy, jména, přezdívky, postavení a bydliště společníků, případná zvláštní ustanovení o podepisování právních úkonů, okamžik počátku a konce obchodní společnosti), a byla stanovena povinnost oznamovat veškeré změny, které se týkaly uvedených skutečností. Ač tato úprava byla na svou dobu přelomová, nebyla všeobecně respektována, a proto nedosahovala předpokládané důležitosti.⁴

V roce 1807 byl přijat ve Francii první evropský obchodní zákoník (Code de commerce, 10. září 1807), který se nicméně v mnoha směrech inspiroval ve zmíněném nařízení z roku 1673. Příkladem budiž Kniha první, Titul III O společnostech, ustanovení čl. 42, které stanoví, že *„Výtah ze společenské smlouvy veřejných obchodních a komanditních společností musí být ve lhůtě patnácti dnů od jejího porřízení předán registratuře obchodního soudu v obvodu, ve kterém je umístěn obchodní dům společnosti, aby byl zapsán do rejstříku a vyvěšen na dobu tří měsíců v jednacím síni“*. Tyto formalities musely být zachovány pod sankcí neplatnosti ve vztahu ke společníkům; nedodržení žádné z nich ovšem nemohli společníci namítat vůči třetím osobám. V tomto ustanovení je možné již shledat princip publicity. Právní úprava byla dále oproti původnímu nařízení zpřísněna především v tom, že byla stanovena lhůta, do

³ Známá též pod názvem Code Savary podle svého tvůrce, pařížského obchodníka J. Savaryho.

⁴ PELIKÁNOVÁ I. *Obchodní právo*. I. Díl. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 426.

kdy musely být listiny soudu předloženy. Šířeji byly upraveny údaje, které se zapisovaly do rejstříku (tj. obsahové náležitosti výtahu ze společenské smlouvy).

Tato ustanovení Code de commerce byla pozměněna zákonem z 31. března 1833, který mimo jiné stanovil, že obchodní soudy v sídle soudního okrsku budou každoročně určovat časopisy, v nichž musí být zveřejňovány do 15 dnů výtahy ze zakládacích aktů a veškeré jejich změny. Obchodní soudy měly také upravit výši poplatku za otištění těchto výtahů.⁵

3.4. Kupecká matrikule v českých zemích

Důležitý předpoklad vzniku obchodního práva a s ním i obchodních rejstříků v českých zemích přinesla legislativní opatření v první polovině 18. stol. V roce 1732 byl přijat Komerční patent (Commercial-Patent), který zřídil zvláštní kupeckou matrikuli (tj. úřední rejstřík) u komerčního kolegia.⁶ Podle některých názorů byla tato matrikule jakýmsi nejstarším obchodním rejstříkem v našich zemích.

Plán na zavedení kupecké matrikule vznikl v kruzích kolem komerčního kolegia již v roce 1723. Kupecká matrikule byla původně zamýšlena jen pro pražské obchodníky, teprve v průběhu jednání byla rozšířena i na obchodníky ostatních měst v českých zemích. Účelem, kterého mělo být dosaženo zřízením kupecké matrikule, měla být především spolehlivá evidence všech obchodníků a kupců v celém českém státě. V roce 1732 byl návrh na zřízení kupecké matrikule realizován publikací komerčního patentu. Podle původních návrhů měla mít matrikule především evidenční charakter. Z komerčního patentu však jasně vyplývá, že zápis do kupecké matrikule byl již spojen s důležitými konstitutivními účinky pro vznik kupecké živnosti.

Podle ustanovení patentu měli být do kupecké matrikule zapsáni všichni členové pražských kupeckých konfraternit (tj. cechovní organizace kupců a obchodníků) a všichni mimopražští obchodníci z královských a poddanských měst. Zásadně měli být do tohoto nově zřizovaného rejstříku zapsány jen osoby oprávněné k provozování obchodu v cechovním slova smyslu, tj. členové kupeckých konfraternit. Patent zároveň

⁵ Tamtéž s. 426.

⁶ Komerční kolegium, původně nazývané judicium delegátům či merkantilní kolegium, bylo sestaveno v roce 1714 za účelem vyřizování obchodních a směnečných sporů. Tato instituce, původně zamýšlená jako orgán judičiální, začala postupně plnit i úkoly legislativní, posudkové a administrativní. Postupně se z něj vytvořil centrální orgán živnostenské a průmyslové administrativy.

přinesl ostré sankce proti všem neoprávněným obchodníkům. Jako důkaz o zapsání oprávněného obchodníka sloužilo zvláštní potvrzení, tzv. legitimační lístek.

Komerční patent tak znamenal počátek státního dozoru nad cechovními organizacemi kupců a obchodníků a podrobení je státnímu rozhodování.

Za zmínku ještě stojí, že společně s komerčním patentem, jímž byla zřízena kupecká matrikule, vyšel i patent o imatrikulaci židovských obchodníků (dne 9. září 1732), který podobná opatření vztahoval i na židovské kupce. Jím byl zřízen u komerčního kolegia pro židovské obchodníky podobný rejstřík, jakým byla kupecká matrikule.⁷

Další vývoj obchodních rejstříků v našich zemích je popsán níže v souvislosti s rakouským vývojem (následující podkapitola 3.5. Rakousko).

3.5. Rakousko

3.5.1. Období před kodifikací obchodního práva

Pro první polovinu 18. století v Rakousku je typické, že byly již vedeny evidence významné pro bezpečnost obchodu. Právní úprava ale byla pouze nejednotně zakotvená v různých řádech, jako byl směnečný řád vydaný v roce 1717 upravující postup pro protokolární zápisy plných mocí společností podepsaných všemi společníky, nebo císařský dekret z roku 1725, který zavedl povinnost registrace obchodníků a jimi udělených plných mocí.⁸ První obchodní rejstříky pak byly zavedeny fallitním řádem z 18. srpna 1734 (Fallitenordnung), a to jako obchodní a merkantilní protokoly. Tento řád ale pro české země ještě neplatil.

Směnečný patent z 1. října 1763 již zavedl jednotné rejstříkové právo.⁹ Tento patent byl 22. prosince 1763 publikován i v českých zemích. Předpis stanovil povinnost protokolace firmy každé obchodní společnosti v rejstříku, který vedl obchodní a směnečný soud (zřízen byl také Wechsel- und Merkantilgericht in Prag pro celé království české). Kromě firmy měla být zapsána i jména všech společníků.

⁷ Více k tomu URFUS, V. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: Československá akademie věd, 1959, s. 198 a n.

⁸ POSPÍŠILOVÁ, A. *K vývoji právní úpravy obchodního rejstříku*. Aplikované právo, 2006, č. 1, s. 70

⁹ PATAKYOVÁ, M. *Obchodný register. Vybrané a súvisiace problémy*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UKo, 1999, s. 16-17

3.5.2. Všeobecný obchodní zákoník

Průmyslovému rozvoji v 19. stol. již dosavadní právní úprava nepostačovala, a proto i v Rakousku bylo rozhodnuto zpracovat obchodní zákoník. Všeobecný obchodní zákoník ze dne 17. prosince 1862 (č. 1/1863 ř. z.) zrušil téměř všechny předchozí řády týkající se evidence obchodníků a zavedl nový obchodní rejstřík (Handelsregister) v člancích 12 až 14. Početná ustanovení o obchodním rejstříku byla obsažena již v uvozovacím zákoně k obchodnímu zákoníku (§§ 10–18). V ustanovení § 18 uvozovacího zákona byl formulován princip publicity, včetně práva nahlížení do listin a práva žádat jejich opisy a osvědčení. Byl také vydán podrobný postup založení a vedení rejstříku nařízením ministerstev spravedlnosti a obchodu ve shodě s ministerstvem financí, a to dne 9. března 1863 (publikovaný pod č. 27/1863 ř. z. a novelizovaný v roce 1906 nařízením č. 89/1906 ř. z.). Uveřejňování¹⁰ zápisů upravovalo nařízení ministerstva práv ze dne 10. prosince 1901 (č. 40/1901 Věstníku ministerstva spravedlnosti).

Obchodní rejstřík byl veden při každém obchodním soudu pro jeho obvod. Obchodní rejstřík byl veřejný. Každý do něj mohl v úředních hodinách nahlížet a žádat o opisy a úřední vysvědčení o tom, že rejstřík určitý zápis neobsahuje (princip formální publicity). Platil i princip publicity v materiálním smyslu. Tedy že skutečnosti do rejstříku zapsané a novinami uveřejněné se považovaly za známé a nikdo se nemohl odvolávat na jejich neznalost.

Rejstřík byl nejprve rozdělen na dvě oddělení, na *rejstřík jednotlivých firem (Einzelfirmen-Register)*, který byl určen pro firmy jednotlivých kupců, i když svůj obchod provozovali s tichými společníky (čl. 250 a násl. zák. obch.), a *rejstřík společenských firem (Gesellschaftsfirmen-Register)*, do kterého se zapisovaly firmy obchodních společností. Rejstřík pro firmy jednotlivců se zakládal dle formuláře A, pro firmy společenské dle formuláře B, každý pak obsahoval osm údajů (číslo firmy, den zápisu, znění firmy, místo hlavního a odštěpného závodu, jména prokuristů, právní poměry společnosti, odvolání se ke spisům rejstříkovým a jiné zápisy).

¹⁰ K pojmu uveřejnění – zákonodárce v tomto právním předpisu na rozdíl od dnešní úpravy nerozlišoval pojmy uveřejnění a zveřejnění, ale jednotně hovořil o uveřejňování. V celkovém pojednání o historické úpravě obchodního rejstříku přitom používám pojmy „uveřejnění“ či „zveřejnění“ v jejich původním významu, tak jak jsou uvedeny v dobové literatuře.

Po novelizaci nařízením z roku 1906 měl rejstřík tři oddělení, *oddělení A* pro firmy jednotlivých kupců, veřejných společností a společností komanditních; *oddělení B* pro firmy společností akciových a komanditních na akcie; *oddělení C* pro firmy společností s ručením omezeným. Údajů se zapisovalo již jedenáct. Zapisované údaje se dělily na ty, které být zapsány musely (př. znění firmy, prokura, aj.), dále údaje, které se mohly zapisovat fakultativně (př. práva manželky kupce nebo obchodního společníka osobně zavázaného ze svatebních smluv), a konečně údaje, které se měly poznamenat z úřední povinnosti (př. vyhlášení a zrušení konkurzu, povolení nucené správy).

Rejstříky byly psány ručně, proto bylo stanoveno, aby zápisy byly vedeny pokud možno stručně a zřetelným písmem (§ 14 nařízení č. 27/1863 ř. z.). Změny se prováděly tak, že dřívější zápisy v těch částech, které již neplatí, byly podškrtnuty červeným inkoustem. Byla zavedena také kniha příloh (Beilagenbuch), do které se ukládaly potřebné dokumenty (např. stanovy, společenské smlouvy, aj.).

Nařízení č. 27/1863 ř. z. obsahovalo většinu prvků, které známe dnes z úpravy obchodního rejstříku a podle názoru prof. Pelikánové představuje „*v podstatě přerušenu nit' vývoje, na kterou i v současné době jen pracně navazujeme.*“¹¹ Celkově měl Všeobecný obchodní zákoník poměrně podrobnou úpravu obchodního rejstříku, o čemž svědčí i to, že na našem území platil až do 1. ledna 1951, kdy nabytl účinnosti zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, který mimo jiné zrušil i Všeobecný obchodní zákoník.

3.5.3. Rejstřík společenstevní

Kromě obchodního rejstříku se dále vedl u každého obchodního soudu rejstřík společenstevní (Genossenschaftsregister) pro zápisy o výtěžkových a hospodářských společenstvech¹², které měly sídlo v jeho obvodu. Společenstva byla, na rozdíl od dnešní úpravy, upravena speciálním zákonem odděleně od obchodních společností.¹³

¹¹ PELIKÁNOVÁ I. *Komentář k obchodnímu zákoníku (s přihlédnutím k evropskému právu); [právní stav k 1. únoru 2004]*. 1. díl, §§ 1-55, Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 267

¹² Názvosloví „společenstvo“, které používal zákon č. 70/1873 ř. z. a jiné starší zákonodárství, bylo později nahrazeno pojmem „družstvo“, který je v našem prostředí používán dodnes.

¹³ Rakouské právo, které poté recipovala Československá republika, nepovažovalo společenstva (družstva) za obchodní společnosti, protože se historicky vyvinula ze spolků. Při přípravě současného obchodního zákoníku se zvažovalo, zda mají být družstva opět upravena samostatným zákonem, jako tomu bylo podle zákona č. 70/1873 ř. z. Nakonec byla zařazena do obchodního zákoníku, byla jim však vyčleněna samostatná hlava zákona.

Dle ustanovení § 7 zákona o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství (č. 70/1873 ř. z.) platila pro tento rejstřík ustanovení o obchodním rejstříku obsažená v obchodním zákoníku, neplatila však pro něj ustanovení §§ 10 až 18 uvozovacího zákona k obchodnímu zákoníku. Technická stránka vedení tohoto rejstříku byla upravena v nařízení ministerstva spravedlnosti, vnitra a obchodu v dohodě s ministerstvem financí ze dne 14. května 1873, č. 71/1873 ř. z.. Tato úprava se zhruba podobala úpravě obchodního rejstříku.

3.6. Československo

3.6.1. První republika

Po zániku Rakousko – Uherské monarchie nebylo možno ihned nahradit rakouské zákony novými českými (zejména základní kodexy jako byl Všeobecný obchodní zákoník), a proto Československá republika převzala rakouský právní řád recepční normou (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.) a s ním i veškeré zápisy do obchodních rejstříků a rejstříků společenstevních.¹⁴ Změny v úpravě obchodního rejstříku byly provedeny dne 17. července 1919 nařízením vlády (č. 397/1919 Sb. z. a n.), jímž se mění předpisy o uveřejňování rejstříkových zápisů. Tímto bylo stanoveno, že veškeré zápisy do obchodních rejstříků a všechna sdělení z rejstříků společenstevních o zápisech, pro něž byl dosud určen vídeňský: „*Zentralblatt für die Eintragungen in das Handelsregister*“ a pešťský: „*Központi Értesítő*“ budou nadále uveřejňovány v listě zvaném „*Ústřední oznamovatel*“ vycházejícím v Praze. Zápisy do obchodního rejstříku se v plném rozsahu uveřejňovaly také v listech, které každoročně stanovil prezident zemského úřadu v dohodě s obchodním soudem. Opětovně jím byl určován Úřední list republiky Československé (§ 11 uvozovacího zákona, čl. 14 obchodního zákoníku).

Stejně tak zápisy do společenstevního rejstříku byly uveřejňovány jednak v Ústředním oznamovateli, jednak v Úředním listě. Ostatní ustanovení nařízení z r. 1901 a především dosavadní formuláře rejstříkových zápisů však zůstaly v platnosti.

¹⁴ POSPÍŠILOVÁ, A. *K vývoji právní úpravy obchodního rejstříku*. Aplikované právo, 2006, č. 1, s. 70

Obchodní rejstřík i rejstřík společenstevní vedly krajské soudy, vykonávající pravomoc v obchodních věcech, v Praze samostatný krajský obchodní soud, jakožto jediný soud obchodní v Československu.¹⁵

Kromě dvou výše zmíněných rejstříků se vedl ještě jeden typ registratury. Lodní rejstřík námořní, upravený zákonem č. 316/1920 Sb., o vlajce a rejstříku lodí námořních, byl veden pouze u obchodního soudu v Praze. Zapisovaly se do něj československé námořní lodě. Tento rejstřík byl také veřejný a každý do něj mohl v úředních hodinách nahlížet. Za poplatek bylo možné žádat u obchodního soudu o opis zápisů v rejstříku nebo výtah z nich.

3.6.2. Právní úprava na Slovensku

Na Slovensku od dob Rakousko-Uherska platila částečně odlišná úprava, způsobená tím, že zde neplatil Všeobecný obchodní zákoník. V roce 1875 byl přijat Uherský obchodní zákoník sepsaný dle vzoru rakouského obchodního práva.

Obchodní rejstřík (zde nazývaný firemní rejstřík)¹⁶ se vedl podle nařízení ministerstva zemědělství, obchodu a živností a ministerstva spravedlnosti z 1. prosince 1875, č. 26922¹⁷. Rejstřík se nejprve dělil na dvě části, na rejstřík kupců jednotlivců a rejstřík firem společenských. Vládním nařízením z 20. dubna 1920, č. 275 Sb., byla zavedena třetí část, rejstřík pro společnosti s ručením omezeným.¹⁸

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi se rejstřík společenstevní nevedl, neboť družstva zde byla obchodními společnostmi a byl jim vyhrazen oddíl B firemního rejstříku.

Zápisy do slovenských rejstříků se uveřejňovaly v „*Súdnom ústrednom oznamovateli*“. Právní úprava zápisů vykazovala některé odlišnosti od úpravy v historických českých zemích. Podle slovenského práva teprve zápis kupce jednotlivce, společnosti veřejné a komanditní a publikace tohoto zápisu měly za následek, že uvedený subjekt nabytí postavení plnoprávného kupce (u nás k tomu stačila skutečnost,

¹⁵ Více k tomu MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý Kompas, 1947, s. 65 a n.

¹⁶ Zatímco rakouské předpisy používaly výraz Handelsregister, uherský zákon používal výraz Handelsfirnenregister.

¹⁷ Nariadenia uhorského ministerstva orby, priemyslu a obchodu a ministerstva spravodlivosti č. 26.922/1875 I. o založení a vedení obchodného registra.

¹⁸ Rejstřík byl rozdělen na Oddíl A pro kupce jednotlivce, Oddíl B pro společnosti veřejné, komanditní, akciové a společenstva (družstva), Oddíl C pro společnosti s ručením omezeným.

že roční ryzí výtěžek je nejméně 50.000,- Kčs). Akciové společnosti a družstva vznikaly teprve publikací zápisu do rejstříku (u nás již zápisem samým).¹⁹

Přes několik odlišností ve vedení rejstříků v české a slovenské právní oblasti, byla již před rokem 1918 uznávána stejnorodost rejstříků a zápisů v nich. Konkrétně to bylo nótou rakouského ministerstva spravedlnosti z 26. června 1905, č. 13868.

3.6.3. Náprava některých opatření z období nesvobody

Doba nesvobody je v článku 1, odst. 2 ústavního dekretu č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, obecně definována jako doba, *"kdy československý lid byl zbaven své svobody"*. Počátek tohoto období byl vymezen citovaným dekretem a konec stanoven vládní vyhláškou č. 31/1945 Sb. Jako první časový mezník bylo určeno datum 30. září 1938 (den přijetí mnichovské dohody) a druhým se stal den 4. května 1945 (předvečer pražského povstání).

V uvedeném ústavním dekretu bylo stanoveno, že předpisy vydané v období nesvobody nejsou součástí československého právního řádu. K provedení tohoto ustanovení byla následně přijata řada důležitých předpisů. Jedním z nich byl i zákon č. 200/1946 Sb., o některých opatřeních v oboru obchodního a společenského práva. Tímto zákonem mělo dojít k nápravě některých opatření týkajících se obchodního rejstříku, které byly učiněny v době nesvobody.²⁰

Citovaný zákon stanovil, že je možné provést výmaz německého znění firmy zapsaného v době nesvobody, přičemž toto podání nemuselo být učiněno ve formě soudně nebo notářsky ověřené, a to ani tehdy, žádalo-li se zároveň o zápis této firmy v jazyce českém nebo slovenském (ustanovení § 1). Ustanovení § 3 stanovilo, že obchodní společnosti a výdělková a hospodářská společenstva jsou povinny se nejpozději do dvou měsíců ode dne počátku účinnosti tohoto zákona usnést na slovních opravách nebo úpravách společenských (společenských) smluv, které jsou nutné k odstranění upomínek na dobu nesvobody. Ke snadnějšímu dosažení účelu zákona bylo stanoveno, že všechna podání a zápisy podle tohoto zákona byly prosty poplatků.

¹⁹ Více k tomu MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý Kompas, 1947, s. 78

²⁰ Např. vládní nařízení č. 268/1941 Sb., o jazykové úpravě zápisu firem do obchodního nebo společenského rejstříku, stanovilo v období Protektorátu Čechy a Morava, že údaje směly být do obchodního nebo společenského rejstříku zapisovány jen v jazyce německém anebo alespoň také německém. To platilo i o firmách již zapsaných (§1 cit. předpisu).

Důvodem bylo, aby změny byly provedeny bez obtíží a levně. Dále bylo stanoveno, že tyto zápisy nemusely být publikovány v Ústředním oznamovateli, neboť jich bylo několik tisíc a zbytečně by jimi byl tento list zahlcen.

Zákon měl napravit hospodářský stav, který byl vyvolán okupací v historických českých zemích a omezoval se proto jen na tuto oblast. Na Slovensku byly poměry podstatně jiné, proto se na ně zákon nevztahoval.

Jak stanovil poslanec Krajčír ve Zprávě výboru ústavně-právního k návrhu výše zmíněného zákona, důvodem těchto ustanovení bylo, že „*okupace nesla s sebou kromě hospodářského ochuzení našich zemí též velikou vlnu germanisační. Tato germanisační tendence zasáhla též obchodní a společenské rejstříky. Proto je žádoucí, aby tyto německé zápisy co nejdříve zmizely. To se musí státi rychle, bez velkých formalit a nákladných aktů. Zejména není třeba při této očiště vyžadovat spolupůsobení notářů.*“²¹

3.6.4. Poválečné období 1945 - 1948

Po skončení 2. světové války byla potřeba, kromě výše zmíněných náprav opatření z doby okupace, provést celkově revizi zápisů v obchodním rejstříku, neboť v průběhu války mnoho zapsaných podnikatelských subjektů fakticky přestalo existovat. Byly to zejména ty subjekty, jejichž majitelé či společníci zemřeli v průběhu války, nevrátili se z koncentračních táborů či byli odsunuti z československého území po roce 1945.

Za tím účelem byl přijat dne 3. února 1948 zákon o některých opatřeních v oboru rejstříkového práva (č. 22/1948 Sb.), který měl zavést pořádek v rejstříkových zápisech. Stanovil, že pokud při změně skutečností zapsaných v rejstříku nepodały osoby povinné k zápisu návrh na zápis změny nebo výmaz skutečností, mohly soudy provést příslušný zápis i na návrh toho, kdo osvědčil právní zájem a prokázal skutkový podklad dostačující k vykonání zápisu. V případě zániku podnikatelského subjektu zapsaného v rejstříku, a to i tehdy nebyl-li zánik bezpečně zjištěn, ale dalo se na něj usuzovat ze skutečností soudu známých, provedl soud výmaz z moci úřední. U společností měl být výmaz proveden i bez předchozího zrušení a likvidace.²²

²¹ Více informací k tomu: <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/014schuz/s014001.htm>

²² V dnešní právní úpravě nenajdeme takovéto oprávnění soudu provést výmaz subjektů z moci úřední. Následkem je, že v obchodním rejstříku figuruje velké množství společností, které jsou již léta mrtvé. Obchodní rejstřík jako veřejnoprávní evidence přitom vyžaduje intenzivnější prosazení oficiality i v dnešní době.

Zákon také obsahoval oddíl o likvidaci bývalého německého soudnictví v rejstříkových věcech tak, že soudy provádějící tuto likvidaci neměly přenést do rejstříků vedených podle československého práva ty firmy, jejichž majitelé či společníci opustili Československou republiku anebo z ní byli odsunuti, aniž tu zůstal majetek daný pod národní správu podle dekretu prezidenta republiky. Tímto zákonem byl také zvýšen daňový základ pro vznik povinnosti zápisu do obchodního rejstříku (z 50.000,- na 150.000,- Kčs) a při trvalém poklesu ryzího výtěžku (tj. po dobu pěti po sobě následujících berních roků) měl být obchodník vymazán. K tomuto výmazu mohlo dojít i z úřední povinnosti.

3.6.5. Období let 1948 - 1989

Změna politického systému v Československu po roce 1948 a přechod na centrálně plánovanou ekonomiku s sebou přinesly i změny ve vývoji právních předpisů upravujících obchodní rejstřík. Význam rejstříku v tomto období poklesl. Dne 13. července 1950 byl přijat zákon č. 100/1950 Sb., o podnikovém rejstříku, který byl později novelizován zákonem č. 67/1958 Sb. Tímto byl pojem obchodní rejstřík nahrazen pojmem podnikový rejstřík, který se poté používal celé období socialistického práva. Zákon o podnikovém rejstříku nabyl účinnosti dříve než nový občanský zákoník (zákon č. 141/1950 Sb.) a zrušil tak ustanovení o obchodním rejstříku z obchodního zákoníku a ostatních předpisů ještě dříve, než občanský zákoník zrušil kodifikaci obchodního práva jako celek.

Podnikový rejstřík nahradil dosavadní rejstříky obchodní a společenstevní a slovenský rejstřík firemní. Do podnikového rejstříku se zapisovaly národní podniky, státní podniky, komunální podniky, lidová družstva a nadále i akciové společnosti. Nová právní úprava ještě předvíдалa zveřejňování zápisů v úředních listech a princip publicity platil v plném rozsahu. Ve skutečnosti však postupně došlo k úpadku rejstříkového práva. Již v prováděcím předpisu z roku 1951, nařízení ministra spravedlnosti č. 40/1951 Sb., kterým se omezuje vyhlásování zápisů provedených v podnikovém rejstříku, bylo omezeno vyhlásování zápisů v úředním listě pouze na ty, které se týkaly zřízení podniku, jeho vstupu do likvidace nebo jeho výmazu. Přičemž ani tyto zápisy nemusely být zveřejňovány, rozhodl-li tak věcně příslušný ústřední úřad v dohodě s ministerstvem spravedlnosti.

Hospodářský zákoník č. 109/1964 Sb., přijatý dne 4. června 1964, převzal dříve zavedený pojem podnikový rejstřík, přinesl však jeho novou úpravu ve své páté části (§§ 107-112). Dále byla přijata prováděcí vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 114/1964 Sb., o podnikovém rejstříku. V té době již obchodní rejstřík ztratil svůj význam. Neexistovaly soukromé obchodní společnosti ani soukromí podnikatelé. Počet subjektů zapisovaných do podnikového rejstříku poklesnul, když napříště se do něj zapisovaly jen státní hospodářské organizace, družstevní organizace a hospodářská zařízení společenských organizací (ust. § 107 Hospodářského zákoníku a § 1 prováděcí vyhlášky).²³

Ustanovení § 110 Hospodářského zákoníku stanovilo oprávnění nahlížet do podnikového rejstříku a vyžádat si z něho úřední opisy nebo potvrzení jen tomu, kdo osvědčil právní zájem na skutečnostech v něm uvedených. Prováděcí vyhláška v § 5 širěji stanovila, že soudy, orgány hospodářské arbitráže, prokuratury, státní notářství a jiné státní orgány si mohou vyžádat úřední opisy, výpisy nebo potvrzení z podnikového rejstříku a jejich pracovníci mohou do podnikového rejstříku nahlížet a činit si výpisy. Jiné organizace nebo jednotlivci mohou si vyžádat úřední opisy, výpisy nebo potvrzení z podnikového rejstříku, osvědčí-li právní zájem na skutečnostech uvedených v podnikovém rejstříku. Zákon ani prováděcí vyhláška ale nestanovily, jak se právní zájem osvědčuje. Nejčastěji tomu bylo prokázáním existence určitého vztahu k organizaci, o jejíž zápisy šlo, popřípadě úmysl do takového vztahu vstoupit.

Opustila se také povinnost zveřejňování předepsaných údajů v Úředním listě. Princip publicity byl okleštěn.²⁴ Hospodářský zákoník, na rozdíl od dřívějších předpisů, také nestanovil princip veřejné víry v rejstříkový stav, tedy že osobě jednající v důvěře v rejstříkový zápis nemohl ten, v jehož věci k zápisu došlo, namítat, že zápis se nesrovnával s pravdou.²⁵ Rejstřík i nadále vedly soudy, a to okresní soud v sídle krajského soudu.

²³ Druhy a pojmenování zapisovaných subjektů prošly za dobu účinnosti hospodářského zákoníku i prováděcí vyhlášky několika změnami. Podle jedné z posledních novel hospodářského zákoníku (zákon č. 103/1990 Sb.) se mohly zapisovat i fyzické osoby oprávněné podle zvláštních předpisů k podnikatelské činnosti a také obchodní společnosti. Obojí se zapisovalo do zvláštních oddílů podnikového rejstříku.

²⁴ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. I. díl, Praha: ASPI Publishing, 2005, s. 429

²⁵ Např. podnik nemohl namítat, že osoba, která byla zapsána jako ředitel podniku, nebyla vůbec ředitelem jmenována.

V době normalizace pak byla úprava podnikového rejstříku modifikována zákonem č. 72/1970 Sb., o některých opatřeních týkajících se podnikového rejstříku, který nabyl účinnosti dnem 1. srpna 1970. V původním znění byla uplatňována zásada (týkající se povahy účinků zápisů do podnikového rejstříku), že socialistické organizace, které se zapisovaly do podnikového rejstříku, mohly svým jménem nabývat práva a zavazovat se ode dne, ke kterému byly zapsány. Tato zásada byla zákonem č. 72/1970 Sb. změněna tak, že dále byl pro vznik způsobilosti organizace k právům a povinnostem rozhodující den zápisu organizace do podnikového rejstříku, tj. den, v němž byl zápis povolen usnesením rejstříkového soudu. Nešlo již tedy v žádosti o zápis organizace uvádět den, ke kterému měla být organizace zapsána.

Řízení ve věcech podnikového rejstříku bylo upraveno zákonem č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád. Řízení bylo možno zahájit na návrh statutárního orgánu organizace, již se zápis týkal, nebo jí nadřízeného orgánu. Soud byl též zmocněn k provedení zápisu i bez návrhu zejména v případě potřeby dosažení shody mezi zápisem v rejstříku a skutečným stavem.

3.7. Vývoj po roce 1989

Změna politického systému po roce 1989 znamenala i potřebu obnovení obchodního práva, jehož tradice byla přerušena na více než čtyřicet let. Bylo nutno rychle nahradit socialistický právní řád plně přizpůsobený službě totalitnímu režimu právním řádem novým.²⁶ První legislativní kroky po roce 1989 vedly k zajištění základních podmínek pro rozvíjející se podnikání. Do doby přijetí nového obchodního zákoníku bylo přijato několik zákonů, které provizorně novelizovaly hospodářský zákoník. Jedním ze série těchto zákonů byl zákon č. 103/1990 Sb., který přinesl i změnu v úpravě obchodního rejstříku. Nově byly upraveny zapisované subjekty. Princip publicity byl opětovně zaveden. Do podnikového rejstříku mohl každý nahlížet a pořizovat si z něho výpisy.

Všechny úpravy hospodářského zákoníku a v rámci něho i podnikového rejstříku však byly pouze dočasné, a to do doby přijetí nového obchodního zákoníku. Urychlené

²⁶ PELIKÁNOVÁ I. *Komentář k obchodnímu zákoníku (s přihlédnutím k evropskému právu); [právní stav k 1. únoru 2004]*. 1. díl, §§ 1-55, Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 118

vypracování a přijetí obchodního zákoníku s sebou však přineslo některé problémy, které byly odstraňovány až postupnými novelizacemi v následujících letech.

Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb., který nabyt účinnosti 1. ledna 1992, opustil název podnikový rejstřík a vrátil se k tradičnímu označení institutu, jehož cílem je zjednat přehled o podnikatelích a o nejdůležitějších právních poměrech jich se týkajících. Obchodní rejstřík upravil v ustanoveních §§ 27 až 34 a navázal přitom na právní úpravu rejstříků z období První republiky a Rakousko-Uherskou tradici (dokonce i číslováním spisu a rejstříku), přičemž současná česká úprava obsahuje i některé prvky úpravy německé.²⁷

Přechodné ustanovení § 768 zajistilo kontinuitu zápisů s předchozím rejstříkem, když stanovilo, že zápisy v podnikovém rejstříku vedeném podle dosavadních předpisů se považují za zápisy v obchodním rejstříku. Dosavadní zápisy musely být uvedeny do souladu s ustanoveními obchodního zákoníku. Podnikatelské subjekty, které nebyly zapsány k 1. lednu 1992 v podnikovém rejstříku a podle obchodního zákoníku se zapisují do obchodního rejstříku, musely do 1. července 1992 (tj. do 6 měsíců od nabytí účinnosti ObchZ) podat návrh na zápis.

Definice obsažená v původním znění ustanovení § 27 stanovila, že „*obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje týkající se podnikatelů, popřípadě jiných osob, o nichž to stanoví zvláštní zákon*“. Součástí obchodního rejstříku zpočátku nebyla sbírka listin, do které by podnikatelské subjekty byly povinny zakládat listiny.

Zákonodárce opětovně zavedl v plné míře princip publicity, a to formální i materiální. Každý má znovu právo nahlížet do obchodního rejstříku, pořizovat si opisy a výpisy (toto ustanovení zpočátku neobsahoval obchodní zákoník, ale § 200c odst. 1 OSŘ). Nevyžaduje se již, aby zájemce, který chce nahlížet do obchodního rejstříku a pořizovat si z něho výpisy nebo opisy, osvědčil právní zájem na zapsaných skutečnostech (zásada formální publicity). Obchodní rejstřík je nadán veřejnou vírou, že zápisy v něm uvedené jsou pravdivé a úplné. Ten, kdo se jimi řídí, je chráněn, pokud

²⁷ MYSLIL, S. *Právní úprava obchodního rejstříku*. Bulletin advokacie, 2002, č. 10, s. 27

mu nesoulad mezi skutečným a zapsaným právním stavem nebyl znám (zásada materiální publicity).²⁸

Obchodní rejstřík byl zpočátku ještě veden okresními soudy v sídle krajského soudu pro podnikatele, kteří měli své sídlo v obvodu tohoto krajského soudu (ust. § 200d OSŘ v původním znění). Na základě novely občanského soudního řádu zákonem č. 238/1995 Sb. však došlo k přesunu pravomoci na krajské soudy. Ustanovení § 9 odst. 4 písm. k) stanovilo, že krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně ve věcech obchodních v řízení ve věcech obchodního rejstříku. Jako soudy odvolací rozhodují vrchní soudy.

3.8. Novelizace obchodního zákoníku

Výše popsaný historický vývoj tak důležitého právního a ekonomického institutu, jakým je obchodní rejstřík, nám ukazuje, že současný obchodní rejstřík vznikl prakticky ze dne na den k 1. 1. 1992, a to transformací z okleštěné podoby podnikového rejstříku. Jako nový institut byl ihned vystaven mohutnému náporu vznikající podnikatelské aktivity. Již při svém založení nebyl schopen naplnit registrační účel, a to jak z hlediska organizačního, tak z personálního.²⁹ Hlavními požadavky byly rychlost zápisů a jednoduchost řízení. Důvody vedoucí k potřebě zásadní modernizace fungování obchodního rejstříku byly známé. Nicméně zásadní pokus o koncepční změnu přinesla legislativa až v druhé polovině 90. let, kdy se na potřebě zjednodušení a zefektivnění fungování obchodního rejstříku po letech plamenných diskuzí podařilo postupně dosáhnout zásadní shody napříč politickým spektrem. K dalším významným změnám pak došlo v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie.

Níže jsou pro přehled popsány nejvýznamnější novelizace obchodního rejstříku, které jej postupně upravily do dnešní podoby.

3.8.1. První velká novela č. 142/1996 Sb.

První velká novela především rozšířila obchodní rejstřík o sbírku listin a podrobila ji režimu formální publicity (dnes již zrušené ust. § 27a ObchZ). Novela přesně stanovila,

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Dostupné z WWW:

URL: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0684_15.htm>

²⁹ IŠTVÁNEK, F. *Otázka, co s obchodním rejstříkem, stále trvá*. Právní zpravodaj, 2004, č. 2, s. 7

že obchodní rejstřík je každému přístupný. Tím byly odstraněny některé komplikace. Nově byla zavedena i povinnost soudu vydat negativní potvrzení, tedy potvrzení o tom, že určitý zápis v obchodním rejstříku není obsažen.

Tato nová úprava byla přijata ve vazbě na úpravu v komunitárním právu a také z nutnosti posílení postavení a právní jistoty věřitelů, jakož i společníků a akcionářů obchodních společností. V souladu se Směrnicí č. 68/151/EHS z 9. března 1968 ke koordinaci ustanovení o ochraně společníků a třetích osob (dále jen „První směrnice“), byly členské státy povinny učinit příslušná opatření, aby mimo jiné byly některé listiny týkající se obchodních společností zpřístupněny veřejnosti a pak uloženy u příslušného veřejného rejstříku (čl. 3 První směrnice). Novela dále rozšířila rozsah skutečností zapisovaných do obchodního rejstříku, a to jak u právnických, tak u fyzických osob.

Sbírka listin se tak stala veřejným zdrojem informací, v níž jsou ukládány prakticky všechny dokumenty, které jsou nezbytné pro povolení příslušného zápisu v obchodním rejstříku. K vytvoření sbírky listin musely všechny osoby zapsané v obchodním rejstříku dodat mimo jiné úplné a aktuální znění společenských smluv, zakladatelských listin nebo smluv a stanov (zakladatelských dokumentů). V bodech 9 a 10 přechodných ustanoveních novely byl stanoven postup a lhůty pro splnění těchto povinností. Tak osoby zapsané do obchodního rejstříku byly povinny nejpozději do 30. 6. 1997³⁰ uložit do sbírky listin úplná znění společenských smluv a stanov a podat návrh na zápis údajů.

Novela byla prvním pokusem přiblížení se právu Evropských společenství, jak to ukládala Česká republika Evropská smlouva. Problematické ovšem bylo, že nebyly jasně určeny povinné subjekty, listiny ukládané do sbírky listin byly určeny pouze demonstrativně, přechodná ustanovení nevyřešila problém vytvoření sbírky a nebyly upraveny sankce za porušení povinností týkajících se obchodního rejstříku a sbírky listin. Plného souladu se právem Evropských společenství tedy dosaženo nebylo a bylo nutno právní úpravu ještě dopracovat dalšími novelami.

³⁰ Tato přechodná ustanovení si odporovala. Zatímco bod 9 stanovil, že pokud zákon č. 142/1996 Sb. vyžaduje zapsání určitých údajů do obchodního rejstříku, jsou osoby zapsané v obchodním rejstříku povinny podat návrh na povolení zápisu těchto údajů do 31. 12. 1996. Bod 11 pak stanovil, že osoby zapsané do obchodního rejstříku ke dni účinnosti tohoto zákona jsou povinny uložit do sbírky listin úplné znění společenských smluv a stanov a podat návrh na zápis údajů, které vyžaduje tento zákon, nejpozději do 30. 6. 1997. Rejstříkové soudy proto tato rozporná ustanovení vykládala ve prospěch účastníků řízení, tzn., že akceptovaly pozdější termín.

3.8.2. Druhá velká novela č. 370/2000 Sb. a č. 30/2000 Sb.

Z důvodu zajištění souladu českého právního řádu s požadavky práva Evropských společenství a také z důvodu nedokonalé harmonizace s První směrnici provedené zákonem č. 142/1996 Sb., byla přijata nová úprava, která se pokusila vyhovět požadavkům na podrobnější úpravu zápisů do obchodního rejstříku a ukládání listin do sbírky listin. Tato velká novela obchodního zákoníku, provedená zákonem č. 370/2000 Sb., a velká novela občanského soudního řádu, provedená zákonem č. 30/2000 Sb., sice podstatně nezměnily význam obchodního rejstříku, avšak dosti podstatným způsobem se dotkly platné právní úpravy.

Podstatnou změnou v právní úpravě bylo především to, že od účinnosti této novely se do obchodního rejstříku nově zapisují i podnikatelé fyzické osoby splňující podmínky podle § 3 odst. 3 ObchZ. Nové ustanovení § 27 ObchZ napravilo předchozí stav, kdy existovala nerovnost mezi podnikateli fyzickými a právníckými osobami, protože fyzická osoba s jedinou výjimkou neměla povinnost se zapsat do obchodního rejstříku. Tuto povinnost bylo možno uložit zvláštním zákonem, jímž však byl jenom zákon o rozhlasovém a televizním vysílání. Proto byla uvedena povinnost stanovena přímo obchodním zákoníkem, který také upravil kritéria jejího vzniku. Tím se česká právní úprava přiblížila obvyklým evropským úpravám.

Novela také zavedla nové skutečnosti, které se zapisují do obchodního rejstříku. Zákon uložil podnikatelům podat návrh na zápis těchto skutečností do obchodního rejstříku ve lhůtě jednoho roku od účinnosti novely. Další změnu přineslo novelizované znění §27a ObchZ, které podstatně rozšířilo seznam listin, které jsou podnikatelé povinni založit do sbírky listin u obchodního rejstříku.

3.8.3. Technická novela č. 501/2001 Sb.

Jen krátce po přijetí velké novely obchodního zákoníku se začalo pracovat na další novele. Dne 31. 12. 2001 tak nabyla účinnosti novela obchodního zákoníku č. 501/2001 Sb., tzv. technická novela. Jednalo se o velmi rozsáhlou novelu, která však především odstraňovala legislativně technické chyby obsažené v předchozí novele obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb.

Technická novela přinesla celou řadu dílčích stylistických a terminologických změn, které ale neměly věcný charakter; tyto změny měly sloužit pouze k větší srozumitelnosti

a přesnosti právní úpravy. Zákon se dále pokusil vyřešit výkladové problémy, které vznikly nepochopením některých ustanovení obchodního zákoníku, reagovat na nově přijaté zákony a přinesl i několik výrazně pozměněných skutečností.

Konkrétní významnou věcnou změnou byla změna pravidel pro povinný zápis podnikatelů - fyzických osob do obchodního rejstříku. Zákon upřesnil, že do obchodního rejstříku je povinna se zapsat jen taková fyzická osoba, pokud výše jejich výnosů nebo příjmů snížených o DPH, je-li součástí výnosů nebo příjmů, dosáhla v průměru za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období částku 120 milionů Kč.

Tato technická novela byla zrušena nálezem Ústavního soudu č. 476/2002 Sb. s účinností od 1. 4. 2003 a nahrazena zákonem stejného znění č. 88/2003 Sb. s účinností od 1. 4. 2003.³¹

3.8.4. Rejstříková novela č. 216/2005 Sb.

Novelizace zákonem č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, přinesla zásadní změnu ve způsobu zahájení řízení, vedení řízení a ve způsobu a obsahu rozhodování soudu v řízení ve věcech obchodního rejstříku. Novelou bylo sledováno především zrychlení řízení, odstranění přebujelé agendy obchodního rejstříku, komplikovanosti některých zápisů a časté neschopnosti soudců okamžitě reagovat na návrhy. Rejstříková novela tak přinesla změnu zejména procesní úpravy obchodního rejstříku. Hmotněprávní úpravu z důvodu pokročilého stavu prací na rekodifikaci soukromého práva příliš nereformovala. Novela reagovala také na změny První směrnice, a to zavedením digitalizace obchodního rejstříku a možností uložení listin v cizích jazycích.

Předně byl opuštěn věcný (materiální) přezkum a zavedl se princip registrační, takže rejstříkové soudy přestaly přezkoumávat hmotněprávní předpoklady návrhů, a namísto toho se soustředí na předpoklady formální, přesně definované zákonem. Část odpovědnosti za zapsané údaje byla přenesena na zapsané osoby, čímž byla oslabena úloha soudu jako garanta souladu obsahu zápisu s právním řádem. Současně novela

³¹ Ke zrušení tohoto právního předpisu došlo z procedurálních důvodů, a to proto, že usnesení Poslanecké sněmovny o schválení návrhu zákona bylo touto komorou Parlamentu revokováno a o návrhu bylo znovu rozhodováno za věcnou a časovou hranicí, jejíž překročení je podle nálezů Ústavního soudu nepřijatelné. Věcným obsahem návrhu se Ústavní soud při svém rozhodování nezabýval.

přenesla na navrhovatele do značné míry i odpovědnost za průběh řízení tím, že jim ukládá zahájit řízení přísně formalizovaným způsobem (zavedením předepsaných závazných formulářů s obligatorními přílohami) a dává jim do značné míry volbu ve způsobu, jak bude řízení vedeno. Z důvodu zajištění rychlosti celého řízení pak byla zavedena možnost zapsat údaj marným uplynutím lhůty.

Novela ovšem ve skutečnosti splnila pouze část z předpokládaného zjednodušení a zefektivnění fungování obchodního rejstříku. Nedostatky byly shledávány mimo jiné v tom, že novela OSŘ neukládala soudům povinnost upozornit navrhovatele na nedostatky návrhu nebo připojených listin a umožňovala jen buď návrhu vyhovět, nebo jej odmítnout, popř. zamítnout. Docházelo tak k odmítání až 75% všech návrhů na zápis nebo změnu zápisu, často i z bagatelních důvodů.³²

Tyto procesní nedostatky novely se přičítaly především tomu, že šlo o poslanecký návrh zákona (návrh poslance Jiřího Pospíšila) a nikoliv návrh vládní. Je otázkou, zda je mezi poslanci tolik odborníků, kteří jsou schopni vyřešit procesní souvislosti ke spokojenosti soudců i účastníků. Nebylo ani známo, zda se na připomínkovém řízení k návrhu tohoto zákona účastnili i rejstříkoví soudci.³³

3.8.5. Novela rejstříkové novely č. 79/2006 Sb.

Nová právní úprava obchodního rejstříku byla provázena celou řadou problémů, takže ihned po nabytí účinnosti zákona č. 216/2005 Sb. se začalo pracovat na novelizaci této úpravy. Rejstříková novela byla vylepšena dvěma zákony, a to zákonem č. 337/2005 Sb., jímž byla provedena dílčí novelizace obchodního zákoníku s účinností od 29. 9. 2005. Další, tentokrát podstatná novelizace obchodního zákoníku a občanského soudního řádu byla přijata zákonem č. 79/2006 Sb. Tento zákon odstraňuje z velké míry kritizované nedostatky o úpravě řízení u rejstříkových soudů tím, že soud je nyní povinen ve lhůtě tří pracovních dnů vyzvat navrhovatele k odstranění vad návrhu či k doplnění chybějících listin. Chyby v psaní a počtech a jiné zjevné nesprávnosti opraví předseda senátu i bez návrhu. Zákonem č. 79/2006 Sb. byly také do obchodního zákoníku vráceny všechny údaje, které se před 1. 7. 2005 zapisovaly do obchodního rejstříku a které byly jako nadbytečné rejstříkovou novelou vypuštěny.

³² MYSLIL, S.; MYSLIL, R. *Obchodní rejstřík po novele*. Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 15

³³ HLAVSA, P. *K úpravě řízení ve věcech obchodního rejstříku*. Obchodní právo, 2005, č. 10, s. 11

3.8.6. Novela zákonem č. 344/2007 Sb.

Novelou č. 344/2007 Sb., s účinností od 1. 3. 2008, došlo kromě synchronizace poznámek k jednotlivým ustanovením obchodního zákoníku se směrnicemi Evropského parlamentu a Rady, také ke změnám v právní úpravě týkající se vedení obchodního rejstříku. Změny tedy doznala technická stránka zapisování údajů, nikoliv řízení o zápisech.

Právní úprava vedení obchodního rejstříku byla pozměněna v pravidlech pro vydávání úředně ověřeného elektronického opisu z obchodního rejstříku, který je nyní možné vydávat pouze na výslovnou žádost žadatele. O vydání úředně ověřeného elektronického opisu je možné žádat jak formou ústní, tak písemnou či elektronickou. Nově byla upravena možnost požadovat provedení zápisů v obchodním rejstříku v cizím jazyce s tím, že jako dosud se úřední ověření vyžaduje jen na překlady do jazyka, který není žádným z úředních jazyků Evropské unie.

Novela rovněž postavila na roveň občany České republiky a osoby mající bydliště či sídlo na území některého členského státu Evropské unie nebo státu tvořícího Evropský hospodářský prostor tím způsobem, že umožnila zápis do obchodního rejstříku všem osobám, které mají bydliště na území České republiky a dále osobám uvedeným v § 21 odst. 5 ObchZ s tím, že v tomto případě musí jít o osoby, které na území ČR vyvíjejí podnikatelskou činnost.

3.9. Vliv komunitárního práva

Proces sblížení předpisů České republiky s předpisy EU začal již před vstupem do Evropské unie na základě tzv. asociační dohody (tj. Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé, publikovaná jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí pod č. 7/1995 Sb.), na jejímž základě se stala ČR od 1. 2. 1995 přidruženým členem EU. Česká republika byla povinna harmonizovat svůj právní řád s právem Evropské unie a tato harmonizace nadále pokračuje vzhledem k členství České republiky v Evropské unii, vzniklé na základě Smlouvy o přistoupení České republiky k Evropské unii, která vstoupila v platnost dnem 1. 5. 2004.

Naše současná právní úprava obchodního rejstříku má tedy svůj základ v komunitárním právu, především pak v První směrnici. První směrnice byla přijata již v roce 1968 a díky tomu dnes v podstatě nacházíme principiálně shodnou úpravu obchodního rejstříku ve všech členských státech EU.³⁴ Tato směrnice se zaměřila nejen na vymezení základních skutečností, které se zapisují do obchodních rejstříků, ale také na pravidla materiální a formální publicity. První směrnice také nastavila právní rámec, ze kterého pak vycházejí další směrnice a nařízení regulující právo obchodních společností.

V souladu s touto směrnicí byly členské státy povinny učinit příslušná opatření, aby byly některé listiny týkající se obchodních společností zpřístupněny veřejnosti a pak uloženy a údaje zapsány u příslušného veřejného rejstříku (čl. 3 První směrnice). Podle tohoto článku První směrnice musí být v každém členském státu pořízen v obchodním nebo obdobném rejstříku pro každou společnost, která je v něm zapsána, spis. Všechny smlouvy a údaje, které podléhají zveřejnění podle čl. 2, musí být buď vloženy do spisu, nebo zaneseny do rejstříku; předmět zápisu do rejstříku se pak v každém případě musí objevit ve spisu.

V roce 2003 došlo k novelizaci První směrnice (Směrnici č. 2003/58/ES novelizující První směrnici). Touto novelou byla zavedena povinnost postupné digitalizace obchodních rejstříků. Nově upravený článek 3 směrnice tak uložil členským státům povinnost zajistit od 1. 1. 2007 plnou elektronizaci obchodních rejstříků. Od tohoto data musí orgány vedoucí obchodní rejstřík v členských státech EU přijímat podání jak v listinné, tak pouze v elektronické podobě.

I když byla Česká republika povinna podle požadavku První směrnice její pravidla aplikovat jen na kapitálové společnosti, vztáhla stejně jako většina států EU její pravidla na obchodní rejstřík jako celek a reguluje tak všechny zapisované osoby.³⁵

Zároveň byl vytvořen i projekt Obchodní rejstřík Evropské Unie (či též Evropský Obchodní rejstřík, European Business Register),³⁶ který je formulován jako síť národních obchodních rejstříků a obsahuje informace o přístupu k nim i dalším databázím, které obsahují ekonomické informace o subjektech jednotlivých zemí, o

³⁴ ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 155

³⁵ Tamtéž s. 156

³⁶ Dostupné z URL: <www.ebr.org>

zpoplatnění či nezpoplatnění jednotlivých informací, včetně přehledu poplatků a způsobu jejich úhrady. Český obchodní rejstřík zatím není součástí této sítě.

Komunitární právo se zaměřilo také na příhraniční styk, když v Jedenácté směrnici (tj. směrnice Rady v oblasti společností č. 89/666/EHS z 21. prosince 1989, o publicitě poboček zřizovaných v členském státě společnostmi určitých právních forem, které podléhají právu jiného státu) upravilo pravidla zapisování organizačních složek zahraničních osob. Musí se přitom jednat o formy společností, na něž se vztahuje První směrnice nebo o formy jim odpovídající.

Dále komunitární právo upravilo jednočlenné společnosti (tj. Dvanáctá směrnice Rady v oblasti práva společností č. 89/667/EHS ze dne 21. prosince 1989 v oblasti práva společností týkající se společností s ručením omezeným s jediným společníkem), kterým ukládá ve vztahu k obchodnímu rejstříku další povinnosti.

4. Současná právní úprava obchodního rejstříku

4.1. Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené v ČR

4.1.1. Obchodní rejstřík

Obchodní rejstřík je veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích. Do obchodního rejstříku se zapisují pouze ty údaje a pouze ty subjekty, o nichž to stanoví právní předpisy.

Kromě subjektů zapisovaných do obchodního rejstříku, existují v našem právním prostředí i jiné druhy právnických osob, u kterých je také zapotřebí jejich evidence ve veřejném seznamu. Obchodní rejstřík není pro tyto účely nejvhodnější i z důvodu přehlednosti a není proto jediným veřejným seznamem vedený rejstříkovými soudy v České republice. Kromě něho jsou vedeny další veřejné rejstříky pro jiné druhy subjektů a zapisované údaje. Těmito rejstříky konkrétně jsou *Rejstřík nadací a nadačních fondů* (podle zák. č. 227/1997 Sb.), *Rejstřík obecně prospěšných společností* (podle zák. č. 248/1995 Sb.) a *Rejstřík společenství vlastníků jednotek* (podle zák. č. 72/1994 Sb.).

Podle ustanovení § 201 kancelářského řádu platí pro vedení a řízení ve věcech těchto rejstříků obdobně ustanovení obchodního zákoníku a občanského soudního řádu o obchodním rejstříku. Vedení a řízení ve věcech těchto rejstříků je tedy ovládáno obdobnými principy, jaké známe z úpravy obchodního rejstříku. Platí pro ně shodně princip publicity, a to materiální i formální. Tyto rejstříky jsou také shodně s obchodním rejstříkem vedeny rejstříkovými soudy (tj. krajské soudy a v Praze Městský soud).

Rozdíl mezi těmito evidencemi a obchodním rejstříkem můžeme shledat v tom, že v souladu s dikcí § 2 ObchZ označujeme subjekty zapsané v obchodním rejstříku jako podnikatele. Platí zákonná domněnka, že pokud určitá osoba je zapsána v obchodním rejstříku, má právní postavení podnikatele, a to bez ohledu na to, zda skutečně podniká. Naopak osoby, které jsou zapsané v rejstříku obecně prospěšných společností, nadačním rejstříku či rejstříku společenství vlastníků jednotek, za podnikatele považovat nelze, neboť tyto se nezapisují do obchodního rejstříku, ale do jiného rejstříku.

4.1.2. Rejstřík nadací a nadačních fondů

Základním zákonem, který vymezuje vedení rejstříku nadací a nadačních fondů je zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Jak stanoví ustanovení § 5 odst. 1 tohoto zákona, nadační rejstřík je veřejným seznamem, jehož součástí je i statut nadace nebo nadačního fondu a výroční zpráva.

Svým charakterem se nadační rejstřík podobá charakteru obchodního rejstříku. Je to také veřejný seznam, do kterého se zapisují zákonem stanovené údaje o určitých subjektech, konkrétně údaje o nadacích a nadačních fondech. Jiné subjekty do něho být zapsány nemohou.

Podle ustanovení § 5 odst. 5 cit. zákona, nestanoví-li tento zákon jinak, platí pro rejstřík, jeho vedení a řízení ve věcech rejstříku obdobně ustanovení obchodního zákoníku a občanského soudního řádu vztahující se na obchodní rejstřík, jeho vedení a řízení ve věcech obchodního rejstříku. Zvláštní ustanovení pak obsahuje zákon o nadacích a nadačních fondech pouze, pokud jde o obsah zápisu a doklady, jež je třeba k návrhu na zápis přiložit.

Nadace nebo nadační fond vzniká dnem zápisu do nadačního rejstříku. Nadační rejstřík vede soud určený zvláštním zákonem k vedení obchodního rejstříku.

4.1.3. Rejstřík obecně prospěšných společností

Základním zákonem, který vymezuje vedení rejstříku obecně prospěšných společností je zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Na rozdíl od nadací, které v našem právním řádu existovaly i před přijetím speciálního zákona, obecně prospěšné společnosti byly zavedeny až zmíněným zákonem č. 248/1995 Sb.

V úpravě obecně prospěšných společností zákon výslovně nestanoví, že tento rejstřík je veřejným seznamem. Ovšem protože § 5 odst. 5 cit. zákona stanoví, že pro vedení rejstříku a řízení ve věcech rejstříku platí obdobně ustanovení obchodního zákoníku a občanského soudního řádu o obchodním rejstříku, lze dovodit použití § 27 odst. 1 ObchZ. Rejstřík obecně prospěšných společností je proto také veřejným seznamem, do něhož se zapisují zákonem stanovené údaje o obecně prospěšných společnostech.

4.1.4. Rejstřík společenství vlastníků jednotek

Základním zákonem, který vymezuje vedení rejstříku společenství vlastníků jednotek je zákon č. 72/1994 Sb., zákon o vlastnictví bytů, ve znění pozdějších předpisů.

Společenství vlastníků jednotek jako právnická osoba ovšem neexistovalo od počátku účinnosti zákona o vlastnictví bytů, ale bylo zavedeno do našeho právního řádu až jeho novelou, tj. zákonem č. 103/2000 Sb., účinným od 1. 6. 2000. Tato novela stanovila, že společenství vlastníků jednotek je osobou zapisovanou do obchodního rejstříku. V období od 1. 6. 2000 do 30. 12. 2001 se tak společenství zapisovala do obchodního rejstříku. Samostatný rejstřík společenství vlastníků jednotek byl vytvořen až další novelou zákona o vlastnictví bytů, tj. zákonem č. 451/2001 Sb., účinným od 31. 12. 2001.

Zápisy do rejstříku společenství vlastníků jednotek se liší od výše zmíněných rejstříků tím, že společenství vlastníků jednotek vznikají již v důsledku určitých právních skutečností a nikoliv až zapsáním do rejstříku (srov. § 9 odst. 3, 4 cit. zákona). Na rozdíl od obchodních společností, družstev, obecně prospěšných společností i nadací a nadačních fondů, jejichž zápisy do rejstříků jsou konstitutivní povahy. Zákon sledoval cíl vytvoření společenství tam, kde jsou v budově resp. domě s nejméně pěti jednotkami alespoň tři byty ve vlastnictví tří různých vlastníků, z důvodu nutnosti pokrytí správy, provozu a oprav domu jinak, než přímým výkonem vlastnických resp. spoluvlastnických práv vlastníků jednotek. Proto zákon vznik společenství vlastníků jednotek vázal nikoli na zápis do obchodního rejstříku, ale na určitou právní skutečnost. Zápis společenství do rejstříku společenství vlastníků tedy má jen deklaratorní charakter.

4.2. Význam a funkce obchodního rejstříku

Obchodní rejstřík je významným institutem obchodního práva již po staletí a i v současnosti slouží k zabezpečení právní jistoty v obchodních vztazích. Nutnost vedení tohoto druhu evidence je odůvodněna především fiktivností právnických osob, různorodostí podnikatelských aktivit a z toho vznikající potřeby zajistit přehled o těchto

subjektech.³⁷ Jeho nespornou výhodou je, že zpřístupňuje každému zájemci důležité informace o zapsaných podnikatelských subjektech. Tím zajišťuje transparentnost podnikatelského života, který je tak důležitý pro prosperující tržní hospodářství.

4.2.1. Pozitivní definice

Pozitivní definice obchodního rejstříku, jak je vymezena v zákoně, byla zmíněna již ve druhé kapitole této práce (tj. v kapitole Pojem obchodního rejstříku). Můžeme shrnout, že obchodní rejstřík je veřejný seznam, který vedou soudy a do kterého se zapisují zákonem předpokládané skutečnosti, týkající se podnikatelů, za tím účelem, aby byly veřejně dostupné.

4.2.2. Funkční definice

Kromě výše uvedeného pozitivního vymezení obchodního rejstříku, jej můžeme definovat i funkčně. Funkční vymezení stanoví, že obchodní rejstřík je veřejně dostupným seznamem, jehož účelem je evidovat zákonem předpokládané skutečnosti. Funkcí evidence přitom předně je vytvořit veřejnoprávní evidenci podnikatelů, která slouží státní správě pro zjišťování a kontrolu podnikatelů a jejich činnosti. Další funkcí je zajištění informovanosti veřejnosti, poskytnutí tím základní vstupní informace pro soukromé obchodování a ochrana třetích osob. Neméně důležitou úlohou evidence je i zakládání účinků některých právních jednání a tím zajištění jejich zásadní časové a věcné jednotné aplikovatelnosti.³⁸

Mimo toho, že je tedy obchodní rejstřík veřejně dostupným seznamem a zdrojem informací, jsou se zápisy v něm navíc spojovány právní následky jako předpoklad právního významu právních jednání podnikatelských subjektů. Obchodní rejstřík je tak důležitou součástí podnikatelské činnosti.

³⁷ ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání, Praha: Beck, 2007, s. 153

³⁸ Tamtéž s. 154

4.2.3. Funkce obchodního rejstříku

Funkce obchodního rejstříku jsou některými autory podrobněji členěny na funkce informativní, korektivní a funkci zajištění právní jistoty.³⁹ Dále bude stručně pojednáno o každé z těchto funkcí.

4.2.4. Informativní funkce

Funkcí každého veřejného seznamu je v první řadě poskytovat veřejnosti informace o subjektech v něm zapsaných. Nejinak je tomu u obchodního rejstříku, do něhož se zapisují podnikatelé. Funkcí je tedy především usnadnit orientaci mezi podnikateli. Tato funkce je naplňována tím, že obchodní rejstřík je veřejným seznamem, do něhož může kdokoli nahlížet, pořizovat si z něj opisy a výpisy. Výhodou je, že můžeme z rejstříku zjistit jak informace aktuální, o okamžitém stavu zapsaného subjektu, tak informace o jeho stavu v minulosti.

Informační funkce slouží širokému okruhu třetích osob, např. soudům, státním orgánům, věřitelům. Slouží i osobám zapsaným a osobám účastnícím se na těchto osobách (tj. společníci, akcionáři, členové i funkcionáři).

4.2.5. Funkce zajištění právní jistoty

Pokud má zápis určité právní skutečnosti do obchodního rejstříku konstitutivní účinky, pak to znamená, že daná skutečnost nastává až teprve samotným provedením zápisu nebo rozhodnutím soudu o povolení zápisu. Soud při zápisu této skutečnosti zásadním způsobem zkoumá platnost úkonu vedoucího k takovému zápisu. Je tedy zaručeno, že pokud nebyl právní úkon učiněn platně (tj. byl v rozporu s právními předpisy), nelze jeho výsledek do obchodního rejstříku zapsat a tím nedojde k nabytí jeho účinnosti. Prostřednictvím zápisů do rejstříku tak dochází ke kontrole platnosti zásadních úkonů učiněných subjekty. Třetí osoby i osoby přímo dotčené mají jistotu, zda k určitému právnímu úkonu došlo. Funkce právní jistoty rovněž zaručuje, že třetí osoby mohou vycházet ze stavu zapsaného v obchodním rejstříku. Jednají-li v důvěře ve zveřejněný zápis v obchodním rejstříku, je jejich jednání v souladu se zákonem, byť tyto údaje neodpovídají skutečnosti.

³⁹ Více k tomu HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 8 a n.

4.2.6. Korektivní funkce

Korektivní funkce znamená alespoň částečné zajištění platnosti zásadních právních úkonů učiněných v rámci vnitřního právního režimu osob zapsaných v obchodním rejstříku.⁴⁰ Tato zásada měla význam v mnohem větší míře do 30. června 2005. Do té doby ustanovení § 200d odst. 1 OSŘ obsahovalo zásadu, že soud je povinen v řízení o provedení zápisu zkoumat, zda jsou splněny předpoklady k provedení zápisu vyžadované právními předpisy.

Novelou (zákon č. 216/2005 Sb. s účinností od 1. července 2005) byl z rejstříkového řízení vypuštěn tento princip zjišťování skutečného stavu a zaveden princip registrační. Tím byl soudní přezkum správnosti zapisovaných údajů výrazně omezen a podstatná část odpovědnosti za správnost zápisů přenesena na zapsané osoby. Přesto však byla korektivní funkce do určité míry zachována a soudní kontrola omezena pouze částečně. Soud je povinen nadále zkoumat, zda byly doloženy všechny předepsané listiny a i např. notář má při své činnosti povinnost zkoumat zákonnost postupu při přijímání rozhodnutí pouze v některých případech.

4.3. Právní předpisy vztahující se k úpravě obchodního rejstříku

Problematika obchodního rejstříku a jeho vedení je v současné době upravena zejména dvěma předpisy. A to zákonem č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, především v ustanoveních §§ 27-38l. Kromě toho se dotýká obchodního rejstříku i mnoho dalších ustanovení obchodního zákoníku, např. §2 odst. 2, 3, § 7 odst. 1, 2, § 8 odst. 1, § 21 odst. 4, § 62 odst. 1, § 68 odst. 1, § 78 odst. 2, § 112, § 175 či přechodné ustanovení § 768 ObchZ.

Druhým zmíněným předpisem je zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Zde je obsažena zvláštní úprava řízení ve věcech obchodního rejstříku, a to v paragrafech §§ 200a-200de. Na toto řízení se vztahují i některá ustanovení obecné úpravy občanského soudního řízení. Další úpravu nalezneme v § 9 odst. 3 písm. a), § 35 odst. 1 písm. i), § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ.

⁴⁰ Tamtéž s. 9

Zatímco obchodní zákoník obsahuje spíše ustanovení hmotněprávního charakteru, v občanském soudním řádu se nacházejí ustanovení procesní. Toto rozdělení ale není dodrženo striktně, protože některá ustanovení procesního charakteru nalezneme také v obchodním zákoníku, zejména úpravu poskytování výpisů, opisů a potvrzení či úpravu návrhů na zápis (ustanovení §§ 31-33, 37, 38d-38f). Procesněprávní úprava je tak rozpuštěna mezi obchodní zákon (ačkoliv je podstatou hmotněprávní předpis) a občanský soudní řád, což ubírá na ucelenosti a přehlednosti právní úpravy.

Kromě toho je platná právní úprava obsažena i v řadě dalších předpisů. Řízení ve věcech obchodního rejstříku dále upravuje:

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku, v novelizovaném znění,
- zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, v novelizovaném znění,
- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů,
- nařízení vlády č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku, ve znění pozdějších předpisů,
- instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů.

Poplatky za řízení ve věcech obchodního rejstříku jsou upraveny zákonem č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v novelizovaném znění.

Trestné činy týkající se obchodního rejstříku upravuje zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Přestupky, kterých je možno se dopustit v souvislosti s obchodním rejstříkem, jsou upraveny zákonem č. 200/1990 Sb., o přestupcích (§ 24 odst. 1 písm. c), ve speciálních zákonech pak nalezneme případně jiné správní delikty.

Dále velké množství právních předpisů upravuje, které konkrétní osoby, či konkrétní údaje se do rejstříku zapisují nad rámec stanovený obchodním zákoníkem. Mezi tyto předpisy patří například:

- zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

- zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 241/1992 Sb., o Státním fondu České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- z novějších předpisů pak zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 360/2004 Sb., o Evropském hospodářském zájmovém sdružení (EHZS) a o změně zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 627/2004 Sb., o evropské společnosti, ve znění pozdějších předpisů.

Tento výčet zákonů není úplný, slouží pouze pro vytvoření představy, jaké osoby a údaje se do rejstříku zapisují.⁴¹

4.4. Vedení obchodního rejstříku

Vedení i struktura obchodního rejstříku jsou upraveny podzákonným předpisem. Tak tomu u nás ostatně je již od dob rakouského Všeobecného obchodního zákoníku. Pravidla pro vedení upravilo Ministerstvo spravedlnosti instrukcí. Obchodní zákoník pouze stručně konstatuje v ustanovení § 27 odst. 1, že se obchodní rejstřík vede v elektronické podobě.

4.4.1. Elektronizace obchodního rejstříku

Již v roce 1992 byla u nás zahájena postupná elektronizace obchodního rejstříku. Pouze v listinné formě byly rejstříkové vložky vedeny zhruba do let 1993-1994.⁴²

⁴¹ Více k tomu ŠTENGLOVÁ, I. *Obchodní rejstřík po novele*. Praha: ASPI Publishing, 2005, s. 13-15

⁴² HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 25

Zákonodárce přitom stanovil, že až do 31. 12. 2006 jej bylo možné vést v listinné podobě.⁴³

V současné době (od 1. 1. 2007) je již obchodní rejstřík veden pouze v elektronické podobě, konkrétně na harddisku počítačové sestavy Ministerstva spravedlnosti. To znamená, že technicky je nyní obchodní rejstřík představován počítačovou databází (tj. souborem údajů vedeným soudy pomocí výpočetní techniky v elektronické podobě) a nikoli knihami obchodního rejstříku představovaným listinami. Zahájena je i elektronizace sbírky listin.

Ustanovení § 202 odst. 1 instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „kancelářský řád“), k tomu určuje, že obchodní rejstřík a další rejstříky, včetně všech navazujících evidencí, jsou vedeny výlučně pomocí a prostředky výpočetní techniky s využitím aplikačního programového vybavení, jehož správnost a další údržbu garantuje Ministerstvo spravedlnosti ČR. Rejstříkové soudy zajišťují pomocí tohoto programového vybavení a s využitím datové sítě předávání údajů pro ostatní rejstříkové soudy v ČR. U rejstříků vedených pomocí výpočetní techniky musí být zabezpečena ochrana všech dat uložených v paměti počítače (ochrana heslem apod.). Každý zaměstnanec obchodního rejstříku tak má přidělen identifikační kód, kterým se přihlašuje při práci s počítačem, a podle toho odpovídá za zapsané údaje.

Informační systém obchodních rejstříků předpokládá udržování konzistentní databáze a jejich pravidelné aktualizace na všech rejstříkových soudech a v centrální databázi, která slouží jako zdroj dat obchodního rejstříku pro zveřejňování prostřednictvím sítě Internet. Využití informačních technologií tak zpřístupnilo obchodní rejstřík každému, kdo má přístup na síť Internet, bez časového a místního omezení. Obchodní rejstřík je přístupný na adrese <http://portal.justice.cz>, na které jsou i další informace pro rejstříkové řízení, jako jsou formuláře, seznam povinných příloh či adresy rejstříkových soudů.⁴⁴

⁴³ Ustanovení části páté, přechodná ustanovení, čl. V., bod 3, **zákona č. 216/2005 Sb.**, kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ Dostupné z URL: <<http://portal.justice.cz/soud/soud.aspx?k=342&o=19&j=29&d=8484>>

Všechna pracoviště obchodních rejstříků jsou propojena pomocí resortní sítě Ministerstva spravedlnosti. Každý pracovní den (zpravidla v nočních hodinách) jsou automaticky přenášeny nově zapsané údaje z databáze jednotlivých rejstříkových soudů na server Ministerstva spravedlnosti. Sehrané a aktualizované údaje jsou zasílány zpět na servery rejstříkových soudů a na server pro aktualizací modul, který zajišťuje aktualizaci všech rejstříkových databází tak, že po skončení aktualizacího procesu mají všechny databáze shodný obsah. Na závěr aktualizacího procesu je vygenerován na každém rejstříkovém soudu soubor změnových dat, který je automaticky zaslán prostřednictvím sítě Internet na adresu externích odběratelů⁴⁵ (tj. v současné době Redakce Obchodního věstníku, Český statistický úřad, finanční úřady a živnostenské úřady).

Všechna počítačová data se archivují podle ukládacího řádu počítačových údajů (upraveno Instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. 75/99-OI, kterou se vydává ukládací řád počítačových údajů). Počítačová data se trvale ponechávají v paměti počítače.

Rejstříkové soudy jsou vybaveny speciálním počítačovým programem, který podanému návrhu přiděluje číslo (rejstřík podání ve věcech obchodního rejstříku je označen písmenem F, tedy spisová značka návrhu na zápis je tvořena ve formátu F číslo/rok, např. F 1234/2009) a přiřazuje jej příslušnému vyššímu soudnímu úředníkovi k rozhodnutí. Dříve existoval jiný způsob přiřazování věcí, a to systémem tzv. „kolečka“, kdy bylo možno dopředu vysledovat konkrétní osobu rozhodující ve věci. Tento způsob byl opuštěn a systém nyní sám přiděluje veškerá podání náhodně, bez jakékoliv pravidelnosti. Nyní je tak možno lépe zabránit možnému korupčnímu jednání ve věcech obchodního rejstříku.

4.5. Struktura a členění obchodního rejstříku

Členění obchodního rejstříku je upraveno v ustanovení § 201 kancelářského řádu. Podle tohoto ustanovení se obchodní rejstřík skládá z *rejstříkových vložek*, které mají shodné číslo s číslem spisu, a ze *sbírky listin*. Všechny písemnosti (podněty, návrhy zapsaných skutečností, včetně listinných důkazů a rozhodnutí) tvoří *rejstříkový spis*.

⁴⁵ Upraveno Instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. 26/2000-OI, kterou se stanoví postup pro předávání údajů obchodního rejstříku externím odběratelům

Rejstříkový spis ovšem není součástí obchodního rejstříku coby veřejného seznamu. Rejstříkové spisy jsou vedeny o každém zapsaném subjektu. Údaje o těchto zapsaných subjektech jsou systematicky řazeny. Každý podnikatel je zapsán pod určitým pořadovým číslem, které je označením rejstříkových vložek.

4.5.1. Oddíly obchodního rejstříku

Obchodní rejstřík a rejstříkové spisy jsou uspořádány do oddílů podle toho, co je do nich věcně zapisováno, resp. ukládáno. Přesněji řečeno, oddíly jsou rozlišeny podle právní formy zapisovaných subjektů. V současnosti existuje sedm oddílů a každý je určen pro taxativně vyjmenované zapisované subjekty. Podle ustanovení § 201 kancelářského řádu jsou jednotlivé oddíly označeny velkými písmeny abecedy a to následujícím způsobem:

- A – (někdy nazýván též jako „zbytkový oddíl“, do nějž se zapisují všechny subjekty, které se nezapisují od ostatních oddílů) oddíl pro samostatně podnikající fyzické osoby, veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, státní podniky a jiné právnické osoby, včetně organizačních složek a odštěpných závodů, o nichž zákon stanoví, že se zapisují do obchodního rejstříku, pokud se nezapisují do jiného oddílu, odštěpné závody se sídlem odlišným od sídla podniku,
- B - oddíl pro akciové společnosti,
- C - oddíl pro společnosti s ručením omezeným,
- Dr - oddíl pro družstva,
- Pr - oddíl pro příspěvkové organizace,
- Zs - oddíl pro cizí právnické osoby, které přenesly sídlo na území ČR,
- H - oddíl pro evropské společnosti, evropské družstevní společnosti a evropská hospodářská zájmová sdružení.

Do jednotlivých oddílů dále patří i vložky subjektů vzniklých v dřívější době, kdy bylo členění odlišné. Kancelářský řád proto rovněž vyjmenovává, které dosavadní vložky, resp. dřívější oddíly se řadí do toho kterého současného oddílu.⁴⁶

⁴⁶ Dle ust. § 201 kancelářského řádu tak jsou např. součástí oddílu A i oddíly podnikového rejstříku Pn, Pk, Ps, PSn, Po, Nv založené před 1. 7. 1988, Nv vedený od 1. 7. 1988, Sv a Shr s tím, že se přejmenovávají na knihy oddílu A při zachování původního číslování vložek, které se označí ve shora

4.5.2. Rejstříkové vložky

Samostatná rejstříková vložka se zřizuje v příslušném oddílu pro každý zapisovaný subjekt. Vložka je označena příslušným písmenem oddílu a běžným číslem (např. oddíl C, vložka 37293). Zápisy v rejstříkové vložce se provádějí v časovém sledu. Do vložky se zapisují údaje, o kterých to stanoví zákon, a také změna těchto údajů.

Zápisy v rejstříkové vložce se provádějí na základě rozhodnutí soudu v řízení o povolení zápisu, a to neprodleně po nabytí právní moci soudního rozhodnutí. Soud rovněž provádí zápis, a to aniž by o tom vydával rozhodnutí, pokud mají navrhované zapisované skutečnosti podklad v přiloženém notářském zápisu; v takovém případě soud zkoumá pouze to, zda notářský zápis splňuje požadavky kladené na něj zvláštním právním předpisem. Tento postup se použije pouze tehdy, je-li navrhovatelem a jediným účastníkem řízení podnikatel, kterého se zápis týká.

Při změně právní formy právnické osoby ve smyslu ustanovení §§ 38 - 38h ObchZ se do obchodního rejstříku zapíše, že změnila právní formu a všechny zákonem požadované údaje pro danou právní formu. Zápis se provede do toho oddílu obchodního rejstříku, který je vymezen pro nově zřízenou právní formu. Při změně právní formy právnické osoby v rámci téhož oddílu obchodního rejstříku se pro zápis změny použije stávající číslo vložky. Při změně právní formy právnické osoby, která vyžaduje zápis v jiném oddílu než ve kterém je zapsána, se pro zápis změny použije nové číslo vložky. Pod původním číslem vložky se v zápisech nepokračuje.

Změní-li se okolnosti, podle nichž se posuzuje místní příslušnost, soud usnesením přenesse svou příslušnost na soud nově příslušný; nesouhlasí-li tento soud s přenesením příslušnosti, rozhodne jeho nadřízený soud. Po právní moci usnesení o přenesení místní příslušnosti se příslušné zápisy a spisy (rejstříkový spis a sbírka listin) převedou do obchodního rejstříku nově příslušného soudu (§ 200a odst. 3 OSŘ). Pro srovnání, v úpravě platné do 31. 12. 2000 bylo stanoveno, že dříve příslušný soud poté, co přenesse svou místní příslušnost na nově příslušný soud, zápis v obchodním rejstříku vymaže.

V případě, že zapsaný subjekt přesídlil a je z toho důvodu zapisován u jiného soudu, je rejstříková vložka uzavřena. Pokud subjekt přesídlí zpět do obvodu původně

uvedeném pořadí římskými číslicemi následujícími po číslici, kterou je označena poslední kniha oddílu A doposud vedeného rejstříku obchodního; do těchto knih se nadále nové subjekty nezapisují.

příslušného rejstříkového soudu, rejstříková vložka se otevře a zápisy se budou provádět pod původní spisovou značkou.

4.5.3. Sbírka listin

Sbírka listin byla do současné právní úpravy obchodního rejstříku opět zavedena zákonem č. 142/1996 Sb., který ji podrobil režimu formální publicity. Před novelizací obchodního zákoníku v roce 1996 soudy chápaly sbírku listin jenom jako běžné soudní spisy, což vedlo k nepřipustnému zúžení formálního principu publicity. Z tohoto důvodu byl novelou z roku 1996 vložen do obchodního zákoníku § 27a, který sbírku listin zakotvil a upravil její minimální povinný obsah. Tento postup odpovídal První směrnici, s jejímiž ustanoveními byla podle Evropské úmluvy Česká republika povinna harmonizovat svůj právní řád.

Sbírka listin je spolu s rejstříkovými vložkami považována za součást obchodního rejstříku (srov. ust. § 201 kancelářského řádu a § 27 odst. 3 ObchZ). Na základě principu formální publicity je každému přístupná. Sbíрку listin je tedy možné definovat jako „*soubor zákonem předepsaných listin, jež jsou povinně zakládány u určeného orgánu soudní moci – rejstříkového soudu a které jsou veřejnosti přístupné*“.⁴⁷ Sbíрка listin se vede odděleně od rejstříkového spisu, který není součástí obchodního rejstříku.

Obsah sbírky listin určuje zákon taxativním výčtem. Sbíрка listin obsahuje: společenskou smlouvu nebo zakladatelskou listinu anebo zakladatelskou smlouvu společnosti, stejnopis notářského zápisu obsahujícího usnesení ustavující valné hromady akciové společnosti nebo ustavující schůze družstva, stanovy akciové společnosti, družstva nebo společnosti s ručením omezeným, pokud mají být podle společenské smlouvy vydány, a zakládající listinu státního podniku a jejich pozdější změny (§ 38i ObchZ).

V důsledku změn právní úpravy přinesené insolvenčním zákonem (č. 182/2006 Sb.) je v § 38i písm. h) ObchZ taxativně stanoven výčet rozhodnutí, které je nutno do sbírky listin založit, neboť vzhledem k povaze a funkci obchodního rejstříku není nutno zakládat veškerá rozhodnutí vydaná v rámci insolvenčního řízení.

Listiny jsou dosud uloženy u soudu též ve své původní, tedy listinné podobě. Vzhledem k jejich obrovskému množství probíhá elektronizace těchto listin jen

⁴⁷ HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 737

pozwolna, a to tak, že listiny již ve sbírce listin uložené, jsou skenovány, aby k nim byl možný i elektronický přístup. Je to ale zdoluhavý proces a dosud nejsou převedeny všechny listiny.

Úplné převedení sbírky listin do elektronické podoby tedy ještě nebylo dokončeno, nicméně s účinností od 1. 1. 2007 byla stanovena povinnost (ust. § 2 vyhlášky č. 562/2006 Sb.) zakládat do sbírky listin listiny, jimiž se nedokládají skutečnosti uvedené v návrhu na zápis nebo změnu anebo výmaz zápisu v obchodním rejstříku, pouze v elektronické podobě ve formátu Portable Document Format (přípona pdf). Tyto dokumenty je možno soudu zaslat pomocí elektronické pošty na podatelnu soudu nebo je doručit pomocí datového nosiče Compact Disc Recordable (CD-R). Soud nosiče dat nevrací a po uplynutí 6 měsíců od doručení je skartuje.

Zmíněná vyhláška nehovoří o podobě listin předkládaných spolu s návrhem na zápis nebo změnu. Jestliže jsou tedy soudu předkládány listiny spolu s návrhem na zápis nebo změnu v listinné podobě ve dvojím vyhotovení (a nikoli v elektronické podobě), soud tyto listiny akceptuje a převádí je do elektronické podoby. Jedno vyhotovení listin zůstává součástí spisu, který dosud není veden v elektronické podobě. Druhé vyhotovení, které se dříve zakládalo do sbírky listin, by se v současné době mělo použít k převodu do elektronické podoby.⁴⁸

Podnikatelé zapsaní v obchodním rejstříku jsou povinni bez zbytečného odkladu předložit v příslušném počtu vyhotovení⁴⁹ rejstříkovému soudu listiny, které se zakládají do sbírky listin. Rejstříkové soudy provádějí kontrolu stavu sbírky listin u zapsaných subjektů. Zjistí-li soud při své činnosti či na základě podnětu třetí osoby, že podnikatel nesplnil svou povinnost založit požadovanou listinu, vyzve podnikatele k jejímu předložení pod sankcí uložení pořádkové pokuty až do výše 20.000,- Kč. Záleží na konkrétní situaci, zda bude pokuta uložena, přičemž předseda senátu nemá povinnost pořádkovou pokutu uložit. Pořádková pokuta může být uložena i opakovaně.

Možnost uložení pořádkové pokuty podle § 200de OSŘ byla zavedena až pozdější novelizací OSŘ. Zákon č. 142/1996 Sb., který sbírku listin zavedl, původně nestanovil

⁴⁸ Z počátku docházelo ze strany rejstříkových soudů k chybnému výkladu vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku, neboť vyžadovaly předložení dokumentů ve formátu PDF i v případech, kdy se jednalo o listiny, jimiž jsou dokládány zapisované skutečnosti. Tento postoj soudy nakonec opustily, neboť se proti soudům zvedla vlna nesouhlasu především ze strany notářů.

⁴⁹ Ve dvojím vyhotovení listiny, jestliže se jimi dokládají zapisované skutečnosti, v jednom vyhotovení listiny, kterými se nedokládají zapisované skutečnosti.

odpovědnost konkrétních osob za zveřejnění požadovaných údajů a dokumentů a nestanovil (v rozporu s První směrnicí) sankce pro případ, že požadované údaje a doklady nejsou zveřejněny (byť i jenom uložením dokladů ve sbírce listin), a tím nevytvořil pro rejstříkový soud dostatečně účinné nástroje pro vynucení této povinnosti.⁵⁰

Dalším možným následkem nesplnění povinnosti zapsaného podnikatele uložit listinu do sbírky listin, může být trestněprávní odpovědnost. Trestní zákon (č. 140/1961 Sb.) stanoví v § 125 odst. 2, že kdo neuloží listinu do sbírky listin, ač je k tomu podle zákona nebo smlouvy povinen, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem. Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem pak bude pachatel potrestán, způsobí-li činem značnou škodu na cizím majetku nebo jiný zvlášť závažný následek.

Kancelářský řád v § 201 blíže určuje, jakým způsobem zakládat listiny v papírové podobě. Tak listiny určené do sbírky listin jsou zakládány do obalů vedených pod číslem rejstříkového spisu s označením oddílu a lomené písmenem L. Jednotlivé písemnosti jsou označeny pořadovými čísly. Na obalu spisu je aktualizován seznam všech uložených listin (vzor č. 123 kancelářského řádu). Pokyn k uložení listiny do sbírky listin učiní ve spise zaměstnanec, který o návrhu rozhodoval. Je-li určitá skutečnost zapsána v obchodním rejstříku, ale ve sbírce listin není uložen odpovídající dokument, poznamená se v seznamu na obalu „neuložen“ (v poznámkovém sloupci seznamu obalu). Pokyn pro vyznačení provede ten, kdo ve věci rozhoduje. Rejstříkový soud je poté povinen vyzvat podnikatele, aby dokument bez zbytečného odkladu do sbírky listin založil.

4.6. Rejstříkové spisy

O každém zapisovaném subjektu se vede rejstříkový spis. Spis je obecně tvořen všemi písemnostmi, které se vztahují k téže věci.

Rejstříkový spis není součástí obchodního rejstříku a není tak veřejným seznamem, do kterého může každý nahlížet. Nahlížení do rejstříkových spisů (stejně jako do jiných

⁵⁰ ŠTENGLOVÁ, I. *Právní úprava sbírky listin v obch. zák. ve vazbě na komunitární právo*. Obchodní právo, 1997, č. 7, s. 31

soudních spisů) je upraveno § 44 OSŘ, který stanoví, že do tohoto spisu mohou nahlížet pouze účastníci řízení a jejich právní zástupci a mohou si z něho činit výpisy a opisy. Zároveň předseda senátu může na žádost povolit nahlédnout do spisu tomu, kdo na tom má právní zájem nebo kdo pro to má vážné důvody.

Spisy jsou členěny stejným způsobem jako obchodní rejstřík, tzn. podle právní formy zapisovaného subjektu. Rejstříkové spisy jsou, na rozdíl od rejstříku, vedeny v materializované podobě (tj. papírový spis tvořený listinami).

Do rejstříkového spisu se zakládají všechna podání týkající se subjektu, včetně podnětů, návrhů, listinných důkazů a příslušných rozhodnutí týkajících se zapsaného subjektu. Do spisu se zakládají dále protokoly z jednání, protokoly o úkonech soudu, úřední záznamy a rozhodnutí soudu. Do každého rejstříkového spisu se zakládá spisový přehled před první stránku spisu. Do spisu se dále zakládá zvláštní obal určený pro zakládání stanov a zakladatelských dokumentů včetně jejich změn. Veškeré uvedené listiny jsou nedílnou součástí rejstříkového spisu, po vydání rozhodnutí tedy nejsou navrhovateli automaticky vráceny.

Kancelářským řádem je stanoveno, jaký způsobem se má obal spisu označovat. Každý spis dostane svou spisovou značku, která se vyznačí na vnější straně spisového obalu. Dále se zde vyznačí název⁵¹ a sídlo či místo podnikání zapisovaného subjektu a jeho odštěpných závodů. Při jejich změně se předcházející údaj červeně podtrhne a vyznačí se údaj nový. Jednotlivé listy písemností se při zařazení do spisu také označují spisovou značkou a číslem spisu, a to zpravidla v pravém horním rohu.

Spisová značka se skládá z označení příslušného oddílu obchodního rejstříku (tedy A, B, C, Dr, Pr, Zs a H) a z čísla vložky zapsaného subjektu (např. spisová značka C 1234, B 567 apod.). U knih rejstříku obchodního, doposud vedeného rejstříkovými soudy, a u oddílů podnikového rejstříku, přejmenovaných na knihy příslušných oddílů (A, B, C, Dr), označených římskými číslicemi, se mezi označení příslušného oddílu a běžné číslo vkládá římská číslice označující příslušnou knihu (např. B XX 180). Po provedení výmazu z obchodního rejstříku se červeně vyznačí na spisový obal rok, kdy došlo k výmazu, a přední strana obalu se červeně úhlopříčně přeškrtně.

⁵¹ Kancelářský řád nepřesně užívá označení název, když ve skutečnosti jde o firmu. In HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík: řízení před rejstříkovým soudem*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, s. 17

4.6.1. Nahlížení do rejstříkového spisu a do obchodního rejstříku

Do obchodního rejstříku lze u soudu nahlížet a pořizovat z nich opisy a výpisy v úředních hodinách pod dozorem pověřeného zaměstnance soudu. Ve prospěch publicity slouží i to, že místnosti určené k nahlížení musí být zřetelně označeny a uvedeny na orientační tabuli soudu (ust. § 8 vyhlášky č. 37/1992 Sb. o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy).

Právo kohokoli nahlížet do obchodního rejstříku je ale omezeno jen na vlastní rejstřík. Jak již bylo zmíněno, veřejnosti není přístupný rejstříkový spis. Rejstříkový spis má právní režim jako ostatní soudní spisy, a tudíž do tohoto spisu mohou nahlížet a činit si z něho výpisy a opisy jen účastníci řízení sami nebo prostřednictvím svých zmocněnců. Jiným osobám může předseda senátu na žádost povolit nahlédnout do spisu, jestliže pro to mají vážné důvody nebo na tom mají právní zájem.

Právo nahlížet do obchodního rejstříku je realizováno pohledem na monitor počítače se zobrazeným úplným výpisem nebo nahlédnutím do sbírky listin. Do soudního spisu lze nahlédnout jedině za podmínek uložených zákonem.

4.7. Rejstříky a jmenný rejstřík

Z hlediska vnitřních potřeb vedou soudy tzv. rejstříky. Tyto rejstříky a ostatní evidenční pomůcky podávají přehled o stavu každé zapsané věci a jsou také podkladem (prvotní evidencí) pro vypracování statistických výkazů o činnosti soudů. Úprava je obsažena v kancelářském řádu (§§ 149 – 163). Rejstříky se vedou podle návodu obsaženého v příloze č. 1 kancelářského řádu, případně pomocí výpočetní techniky. Rejstříky jsou určeny pouze pro vnitřní potřebu soudů a účastníkům řízení, jejich zástupcům, ani jiným osobám není dovoleno do nich nahlížet.

Naproti tomu kancelářský řád v § 204 stanoví, že pro zapisované subjekty není veden samostatný písemný jmenný rejstřík. Programové vybavení umožňuje vyhledávání (lustraci) v databázi údajů, zejména podle jména fyzických osob a obchodní firmy právnických osob. Výsledkem lustrace je seznam, který obsahuje u fyzických osob jméno, příjmení, jméno firmy, bydliště a místo podnikání, liší-li se od bydliště; u právnických osob obchodní firmu, právní formu a sídlo s uvedením spisové značky, pod kterou je subjekt zapsán.

4.8. Rejstříkové soudy

Obchodní zákoník svěřuje v ustanovení § 27 odst. 2 obchodní rejstřík soudům určeným zvláštním právním předpisem. Tímto zvláštním předpisem je zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Ve věcech obchodního rejstříku rozhodují krajské soudy jako soudy prvního stupně (ust. § 9 odst. 3 písm. a) OSŘ). Tyto soudy jsou zákonodárcem nazývány jednoduše jako rejstříkové soudy. Z této dikce vyplývá, že pojem rejstříkový soud je jen legislativně technickou zkratkou, aniž by jako zvláštní soud reálně existoval.

Obchodní rejstřík je v současnosti provozován na sedmi rejstříkových soudech v České republice. Rejstříkovými soudy jsou šest krajských soudů (Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě) a Městský soud v Praze⁵².

K řízení je příslušný soud, v jehož obvodu je obecný soud fyzické nebo právnické osoby, jíž se zápis v rejstříku týká. Jde-li o zahraniční osobu, je k řízení příslušný soud, v jehož obvodu je umístěn její podnik nebo jeho organizační složka. Tyto soudy rozhodují o předložených návrzích a formou usnesení soudu zapisují údaje do obchodního rejstříku.

O odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů rozhodují vrchní soudy (tj. Vrchní soud v Praze a Vrchní soud v Olomouci). Působnost vrchních soudů je rozdělena tak, že Vrchní soud v Praze rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů v Plzni, Českých Budějovicích, Ústí nad Labem, Hradci Králové a Městského soudu v Praze. Vrchní soud v Olomouci pak rozhoduje o odvoláních proti usnesením krajských soudů v Ostravě a Brně.

O dovoláních rozhoduje Nejvyšší soud České republiky.

V současnosti tedy nemáme speciální, ze soustavy obecných soudů vyčleněné, rejstříkové soudy, které by měly na starosti pouze agendu obchodního rejstříku.

⁵² Krajský soud v Praze jako jediný krajský soud obchodní rejstřík nevede, neboť podle ust. § 39 zákona č. 6/2002 Sb., zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, rozhoduje Městský soud v Praze jako soud prvního stupně ve věcech obchodního rejstříku a také ve věcech rejstříku obecně prospěšných společností a nadačního rejstříku z obvodu Městského soudu v Praze a Krajského soudu v Praze.

Nemáme ani zvláštní obchodní soudy, které by kromě obchodních sporů vykonávaly i agendu obchodního rejstříku, jako tomu například bylo v minulosti.⁵³

⁵³ Př. v období První republiky existoval v Praze Krajský soud obchodní, jakožto jediný obchodní soud v republice. Také zákonem ČNR č. 436/1991 Sb. byly v České republice zřízeny krajské obchodní soudy. (Ve Slovenské republice nebyly obchodní soudy zřízeny a obchodní věci rozhodovaly obecné krajské a okresní soudy.)

5. Zápisy do obchodního rejstříku

5.1. Zápis

Zápisem do obchodního rejstříku je nutno rozumět situaci, kdy je určitý údaj, skutečnost či celý subjekt do obchodního rejstříku poprvé zapisován. Stručně řečeno je prováděn zápis tam, kde dosud nebyl.

Dále je zápisem i situace, kdy určitý údaj už v rejstříku zapsán je, ale je potřeba zapsat jeho změnu. Fakticky tedy jde o vymazání původního zápisu a nahrazení jej jiným.

Konečně za zápis je nutné považovat i výmaz určitého údaje či dokonce celého subjektu bez toho, aby byl nahrazen jiným údajem.

Zákonodárce pro přehlednost používá legislativní zkratku „zápis“. Tento pojem tedy zahrnuje všechny výše uvedené druhy zápisů.⁵⁴

Na samotné provádění zápisů se vztahuje několik pravidel stanovených zákonodárcem a také právních principů, které zajišťují hladké fungování celého obchodního rejstříku. O způsobu provádění zápisů a o těchto principech je pojednáno níže.

5.2. Principy ovládající obchodní rejstřík

Právní úprava obchodního rejstříku je ovládána několika důležitými principy. Jestliže hlavní funkcí obchodního rejstříku má být vytvoření evidence pro rychlý a bezpečný obchodní styk, pak tato funkce musí být zabezpečována především principem publicity, a to jednak v materiálním, jednak ve formálním smyslu. V rámci materiální publicity pak rozlišujeme její pozitivní a negativní stránku, kdy materiální publicita bývá též označována principem dobré víry. Obchodní zákoník ve svých ustanoveních nepojmenovává jednotlivé principy, je tak potřeba právní výkladem z jeho ustanovení tyto principy dovodit.

⁵⁴ ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 161

5.2.1. Princip materiální publicity

Princip materiální publicity je vyjádřen v § 29 ObchZ a jeho podstata spočívá v tom, že *určitá právní skutečnost nabývá účinků vůči třetím osobám právě publikací v obchodním rejstříku a zásadně nemá takové účinky dříve.*⁵⁵ Cílem této úpravy je jednak stanovit účinky zápisu a jednak chránit osoby jednající v dobré víře v zápis. Proto je tento princip někdy označován též jako princip dobré víry či veřejné důvěry.

Princip materiální publicity ale není totéž co účinnost nebo neplatnost právního úkonu, a proto nesmí být navzájem zaměňovány. Zatímco neplatnost, jakožto důsledek vady, postihuje samotný právní úkon a veškeré účinky tohoto úkonu, princip publicity se týká jenom účinků vůči třetím osobám, a to jen vůči těm třetím osobám, které jednají v dobré víře.⁵⁶

U principu materiální publicity rozlišujeme jednak jeho pozitivní a jednak negativní stránku.

Pozitivní stránka materiální publicity je vyjádřena v ustanovení § 29 odst. 2 ObchZ, podle kterého jsou skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění. Veškeré zápisy tedy musí být zveřejněny (povinnost zveřejnění je přitom podle ustanovení § 769 ObchZ splněna zveřejněním údajů v Obchodním věstníku.). Právním důsledkem zveřejnění zápisu pak je, že od tohoto okamžiku se nikdo nemůže omlouvat neznalostí těch skutečností, které jsou zapsány.

Z tohoto obecného požadavku jsou stanoveny dvě výjimky. Zákon tak předpokládá, že prokáže-li zapsaná osoba, že třetí osoba o provedení zápisu věděla již dříve před zveřejněním, jsou zapsané skutečnosti účinné ode dne, kdy se o provedení zápisu dozvěděla. Důkazní břemeno zde nese zapsaná osoba. Druhá výjimka pak v zájmu ochrany reálné dostupnosti informací obsažených v obchodním rejstříku stanoví, že údajů a obsahu listin se zapsaná osoba nemůže dovolávat do šestnáctého dne po zveřejnění, jestliže třetí osoba prokáže, že o nich nemohla vědět. Zde naopak důkazní břemeno nese třetí osoba.

Účelem těchto ustanovení je určit jasný bod v čase, kdy je účinnost zápisu v zásadě definitivní. Zjednodušeně tedy můžeme říct, že zápis je účinný vůči všem ode dne jeho zveřejnění, dovolávat se ho ale zapsaná osoba může definitivně až po uplynutí patnácti

⁵⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. I. díl, Praha: ASPI Publishing, 2005, s. 443

⁵⁶ Tamtéž, s. 444

dnů. Ochrana je tedy vázána nikoli pouze na vlastní zápis, ale až na zveřejnění, avšak za podmínky dobré víry.

Zákonem č. 370/2000 Sb., který novelizoval obchodní zákoník, byl upraven případný rozpor mezi zápisem a obsahem zveřejnění (který nejčastěji vzniká technickou chybou). Zapsaná osoba se v tomto případě nemůže dovolávat vůči třetím osobám zveřejněného znění. Naopak třetí osoba se může zveřejněného znění dovolat. Zde ovšem za podmínky, že zapsaná osoba neprokáže, že této třetí osobě byly zapsané údaje nebo obsah uložených listin známy.

Negativní stránka materiální publicity spočívá v tom, že pokud nejsou určité skutečnosti zapsány v obchodním rejstříku, přestože tam zapsány být měly, anebo pokud jsou určité skutečnosti zapsány v obchodním rejstříku, přestože tam zapsány být neměly, je ve vztahu ke třetím osobám, jednajícím v důvěře ve správnost, pravdivost a úplnost zápisů v obchodním rejstříku, rozhodující stav vyplývající z obchodního rejstříku (dle ust. § 29 odst. 1 ObchZ), nestanoví-li zákon něco jiného. Rozhodující je důvěra v zápis. Přičemž důvěra v pravdivost a správnost zápisu není možná tam, kde jednající osoba o nepravdivosti nebo nesprávnosti zápisu věděla. Důkazní břemeno nedostatku dobré víry nese ten, koho se zápis týká.

V negativní stránce je specifikován princip dobré víry a také zásada, že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání. Neboť pokud je dána povinnost zapisovat určité údaje do obchodního rejstříku, není možné chránit toho, kdo tuto povinnost porušil.

5.2.2. Princip formální publicity

Jako princip formální publicity se označuje to, že obchodní rejstřík je každému přístupný a každý má právo do něj nahlížet a pořizovat si kopie a výpisy. Toto ustanovení nalezneme v § 28 odst. 1 ObchZ. Tento princip vychází mimo jiné z První směrnice (článek 3 odst. 3), která stanoví, že přístup k těmto informacím nesmí být zpoplatněn a je možno požadovat pouze úhradu administrativních nákladů. Za přiměřený administrativní poplatek tak je možné získat výpis nebo opis z obchodního rejstříku, který má povahu veřejné listiny. Rovněž tak lze požadovat potvrzení o tom, že v obchodním rejstříku nebo sbírce listin se určitý zápis nebo listina nenalézá.

Rejstříkový soud může požadovat za vydání opisu úhradu nákladů, jejíž výše nesmí překročit výši skutečných a účelných administrativních nákladů. Kopie a výpisy jsou zpoplatněny podle zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

Princip formální publicity se však nevztahuje na rejstříkový spis. Skutečnosti, které jsou součástí rejstříkového spisu, veřejně dostupné nejsou.

Rejstříkový soud na žádost vydává listinný úředně ověřený částečný nebo úplný opis zápisu nebo listiny uložené ve sbírce listin, ledaže žadatel výslovně požádá o opis úředně neověřený. V opačném případě vydá tzv. negativní potvrzení o tom, že určitý údaj v rejstříku není. Opis (částečný nebo úplný) je vydáván zásadně v elektronické podobě, pokud není výslovně požádáno o listinný opis. Úředně ověřený elektronický opis ovšem vydá rejstříkový soud jen na výslovnou žádost. Jinak je tomu u skutečností zapsaných do obchodního rejstříku a listinách uložených do sbírky listin před 1. lednem 1997. Zde vydá rejstříkový soud vždy jen listinný opis, ledaže jsou i tyto skutečnosti nebo listiny již uchovávány v elektronické podobě. Úředním ověřením se potvrzuje shoda opisu se zápisem v obchodním rejstříku nebo s listinou uloženou ve sbírce listin.

5.2.3. Dobrá víra

Obchodní zákoník při formulaci principu publicity sousloví dobrá víra nepoužívá. Přesto je imanentní součástí tohoto principu a někdy také bývá princip materiální publicity přímo označován jako princip dobré víry.

Zákon totiž vždy chrání toho, kdo jedná v „důvěře“ v zápis, a sankcionuje situace, kdy dobrá víra dána není. Předpoklad jednání v dobré víře je tedy základním předpokladem toho, aby mohla být třetí osoba chráněna principem publicity. Tato skutečnost má své průměty v celém obchodním právu, když např. při smluvním jednání s obchodními společnostmi je bona fide jednající osoba chráněna proti obstrukčnímu jednání obchodní společnosti v určení skutečného statutárního orgánu apod.⁵⁷

⁵⁷ ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 160

5.3. Nesoulad zápisů

V případě zápisů do obchodního rejstříku může dojít k situaci, kdy se odlišuje skutečný právní stav a stav zapsaný v obchodním rejstříku. Stejně tak se může vyskytnout situace, kdy je nesoulad mezi údaji zapsanými a zveřejněnými.

Zákonodárce ve snaze eliminovat tyto nepříznivé stavy přináší řešení těchto nesouladů zápisů.

5.3.1. Nesoulad mezi údaji zapsanými a zveřejněnými

Jak již bylo výše zmíněno, zákon pamatuje na situace, kdy není shoda mezi tím, co je zapsáno a co je zveřejněno. Řešení těchto situací bude záviset nejen na schopnosti unést důkazní břemeno, ale také na tom, zda se bude jednat o zápis s účinkem konstitutivním nebo deklaratorním.

Obecné řešení těchto situací přináší obchodní zákoník v § 29 odst. 4, když stanoví, že při nesouladu mezi zapsanými a zveřejněnými údaji nebo mezi uloženými a zveřejněnými listinami se není možné dovolat vůči třetím osobám zveřejněného znění. Zákon zde předpokládá, že ten, koho se zápis týká, ví nebo by měl vědět, jaký je skutečný obsah zápisu, a proto mu odnímá výhodu odvolání se na zveřejněné znění. Opačně však stanoví, že třetí osoba se zveřejněného znění může dovolat. Pokud ovšem zapsaná osoba neprokáže, že této třetí osobě byly zapsané údaje nebo obsah uložených listin známy.

V předchozím odstavci popsaná pravidla jsou dále doplněna pravidlem obsaženým v § 29 odst. 5, který stanoví, že třetí osoby se mohou vždy dovolat nezveřejněných údajů a obsahu listin, neodnímá-li jim skutečnost nezveřejnění účinnost. Tedy jde-li o zápisy s konstitutivním účinkem.

Dále se této problematice dotýká i to, že obchodní zákoník v souladu s komunitárním právem zavedl možnost uložení listin do sbírky listin také v jiném jazyce než českém. V těchto případech zákon předpokládá primární uložení listin v českém jazyce a umožňuje následné uložení také překladu do jakéhokoliv jazyka. Může tedy dojít k rozporu ve znění listin uložených v různých jazycích. V tomto případě zákon stanoví, že přednost má znění české a zapsaná osoba se tedy nemůže vůči třetím osobám dovolávat znění zveřejněného nebo uloženého do sbírky listin v cizím jazyce. Na druhé straně zákon opět dává možnost třetí osobě dovolávat se znění

zveřejněného nebo uloženého do sbírky listin v cizím jazyce, pokud ovšem zapsaná osoba neprokáže, že třetí osoba znala znění obsahu zápisu nebo listiny uložené v českém jazyce.

V dalším ustanovení (§ 30 odst. 1 a 2 ObchZ) zákon řeší situaci, kdy došlo ke zveřejnění skutečnosti, že někdo byl zvolen či jmenován členem statutárního orgánu právnické osoby. Jedná se o ochranu právní jistoty třetích osob vzhledem k zápisům statutárních orgánů právnických osob. Ustanovení § 30 odst. 1 řeší situaci, kdy je do funkce orgánu či jeho člena oprávněného právnickou osobu zavazovat (např. jednatel, likvidátor, člen představenstva atd.) zvolena či jmenována osoba, u níž je dána překážka výkonu funkce. Uplatňuje se zde koncepce, že od okamžiku zveřejnění zápisu člena orgánu právnické osoby do obchodního rejstříku jsou tyto osoby oprávněné jménem obchodní společnosti jednat, ať již byla jejich volba řádná či nikoliv. Opět je přitom stanovena výjimka, a to bude-li prokázáno, že třetí osoba o porušení předpisů věděla. Jediný způsob nápravy tohoto závadného stavu je podání žaloby pro neplatnost usnesení valné hromady a vyčkat rozhodnutí soudu o neplatnosti jmenování či zvolení do funkce. Až do rozhodnutí soudu je ale zapsaná osoba zásadně oprávněna jako statutární orgán jednat. Pokud soud rozhodne, že jmenování či zvolení do funkce bylo neplatné, rejstříkový soud provede výmaz osoby z obchodního rejstříku, a to s účinky ex nunc. Pokud ovšem nastane situace, kdy by zvolení či jmenování bylo nicotné, neboť zapsaná osoba nebyla vůbec způsobilá k výkonu takovéto funkce, pak soud zahájí řízení sám za podmínek dle § 131 odst. 9 ObchZ.

Jinou situaci řeší ustanovení § 30 odst. 2, kde se stanoví, že zamítnutí návrhu na povolení zápisu (např. z důvodu nesplnění podmínky bezúhonnosti či po předložení vadného čestného prohlášení) osoby, která je orgánem nebo členem orgánu právnické osoby vede k tomu, že její volba nebo jmenování je od počátku neplatné (ex tunc). Práva třetích osob nabytá v dobré víře nejsou neplatností volby nijak dotčena. Zamítavé rozhodnutí rejstříkový soud zveřejní až po právní moci usnesení, přičemž do té doby nemůže právnická osoba proti nikomu tuto neplatnost namítat.

Z uvedeného pravidla lze dovodit, že právní úkony učiněné později zamítnutým členem orgánu obchodní společnosti společnost zavazují, pokud ovšem společnost neprokáže, že druhá smluvní strana nejednala v dobré víře. To je pak potvrzeno zákonným pravidlem, že do zveřejnění zamítavého rozhodnutí rejstříkového soudu

nemůže vůči třetím osobám obchodní společnost namítat neplatnost volby nebo jmenování statutárního orgánu, ledaže by o této vadě třetí osoby věděly a společnost to prokáže. Zákon tak opět chrání osoby jednající v dobré víře a zároveň motivuje společnost k řádné volbě nebo jmenování a statutární orgán k péči řádného hospodáře.⁵⁸

5.3.2. Nesoulad mezi zapsaným a skutečným stavem

Nesoulad stavu zapsaného v obchodním rejstříku se skutečným právním stavem vzniká v důsledku změny skutečného právního stavu (např. změna sídla). Tento stav se týká toliko deklaratorních zápisů, neboť u konstitutivních zápisů je skutečný právní stav dán právě až zápisem do obchodního rejstříku.

Soudy nebo jiné správní orgány upozorní rejstříkový soud vždy na neshodu mezi skutečným právním stavem a stavem zápisu v obchodním rejstříku, jakmile tato skutečnost při jejich činnosti vyjde najevo (dle ust. § 200b odst. 3 OSŘ). Rejstříkový soud pak zváží, zda lze dosáhnout toho, aby byl návrh na provedení této změny zápisu podán samotnou osobou, již se změna zápisu týká. Může však zahájit řízení o zápisu příslušné změny i bez návrhu podle § 200b odst. 1 OSŘ, jestliže zjistí, že podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku návrh na zápis změny nepodá.

5.4. Zveřejňování, uveřejňování, oznamování

K naplnění funkcí obchodního rejstříku (především informativní funkce) přispívá zejména povinnost zveřejňování zapsaných údajů a skutečností a uložených listin do sbírky listin. Obchodní zákoník přitom ve svém textu odlišuje pojmy zveřejnění a uveřejnění. Nečiní tak náhodně, ale z důležitého důvodu, kterým je obsahový rozdíl těchto pojmů. Zatímco uveřejnění je v zásadě v moci soukromých osob a tento pojem není zákonem jednoznačně vymezen, pojem zveřejnění je zákonem výslovně precizován. Jednoduše můžeme říci, že zveřejnit je nutno vždy v Obchodním věstníku, naopak uveřejnění je možné v Obchodním věstníku nebo jiným způsobem (využití Obchodního věstníku tedy není povinné).

⁵⁸ ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 159 a n.

5.4.1. Zveřejnění

Zveřejnění se provádí na základě povinnosti uložené zákonem a vždy v Obchodním věstníku. Jakákoliv jiná forma publikace nemá účinky zveřejnění. Zveřejnění je tedy definováno jako publikace v Obchodním věstníku.

Ustanovení § 769 ObchZ stanoví, že povinnost zveřejnění údajů stanovená obchodním zákoníkem je splněna jejich zveřejněním v Obchodním věstníku. Z toho plyne, že i zveřejňování zápisů v obchodním rejstříku je svázáno s Obchodním věstníkem a účinky jsou proto zásadně vázány nikoliv na faktické provedení zápisu, ale až na jeho zveřejnění.⁵⁹

Vládním nařízením č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku, ve znění pozdějších předpisů, je blíže stanoven rozsah a způsob zveřejňování údajů vyžadovaných obchodním zákoníkem a podrobnosti o způsobu dokládání skutečností zapisovaných do obchodního rejstříku. Nařízení dnes předpokládá vedení Obchodního věstníku v elektronické podobě prostřednictvím portálu veřejné správy (na adrese <http://portal.gov.cz>).

Podle ustanovení § 27 odst. 4 ObchZ je rejstříkový soud povinen zveřejnit zápis, změnu či výmaz zápisu v obchodním rejstříku, jakož i uložení listiny do sbírky listin bez zbytečného odkladu po provedení zápisu, ledaže je tato povinnost právním předpisem uložena někomu jinému. Tuto povinnost soudy i jiné osoby splňují zveřejněním v Obchodním věstníku.

Je tedy třeba rozlišovat den, kdy byl zápis soudem skutečně proveden (*den provedení zápisu*) a dále den, kdy byla zapisovaná skutečnost zveřejněna (*den zveřejnění zápisu*). Provedením zápisu je třeba rozumět záznam v té části databáze, která je veřejnosti přístupná. Zveřejněním je pak den, kdy byla zapisovaná skutečnost publikována v Obchodním věstníku. Právní fikce stanoví, že nejdříve tímto dnem (dnem zveřejnění zápisu) se třetí osoby mohou dozvědět o obsahu zápisu, a proto teprve tímto dnem je zápis účinný ve smyslu materiální a formální publicity.

Pro zveřejnění zápisu a uložení listin do sbírky listin stanoví obchodní zákoník pouze lhůtu „bez zbytečného odkladu“. Tato lhůta počíná běžet dnem provedení zápisu. Délka této lhůty je ovšem konkretizována v § 7 odst. 1 nařízení o Obchodním věstníku tak, že nestanoví-li zákon jinak, je povinen rejstříkový soud, který zápis údaje do

⁵⁹ tamtéž s. 161

obchodního rejstříku provedl nebo přijal listinu do sbírky listin, zaslat provozovateli portálu (tj. Ministerstvu vnitra) údaje určené ke zveřejnění ve Věstníku nejpozději do dvou týdnů od provedení zápisu nebo přijetí listiny do sbírky listin.

V Obchodním věstníku se zveřejňují údaje v případech, ve kterých zveřejnění stanoví obchodní zákoník. Ve Věstníku se dále zveřejňují skutečnosti v řízení o konkursu nebo vyrovnání, o nichž tak stanoví zvláštní právní předpis. Ve Věstníku se zveřejňují také jiná oznámení a údaje, pokud tuto povinnost stanoví zvláštní právní předpis (např. zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů). Pokud jde o údaje zveřejňované ve Věstníku podle obchodního zákoníku, vyjmenovává je nařízení ve svém § 3.

V Obchodním věstníku je možno na základě žádosti (obsažené v návrhu na zápis) zveřejnit pouze tzv. zkrácené oznámení, tedy *oznámení, že byl povolen zápis* do obchodního rejstříku. V oznámení je nutno uvést o zápis jaké skutečnosti jde, koho se zápis týká, den zápisu, označení rejstříkového soudu a spisovou značku. Naopak je tomu u zveřejnění *oznámení o uložení dokumentů* do sbírky listin. V tomto případě se zveřejní pouze oznámení o uložení. Oznámení obsahuje označení listiny, osoby nebo osob, jichž se listina týká, a jsou-li tyto osoby zapsány v obchodním rejstříku, i rejstříkový soud, spisovou značku a datum, kdy byla listina uložena do sbírky listin u rejstříkového soudu. Toliko na základě žádosti podnikatele připojené k listině může být zveřejněn i obsah ukládané listiny (a to buď v plném znění, nebo pouze výňatky z jejího obsahu).

5.4.2. Uveřejnění

Pojem uveřejnění není zákonem přesně definován, ale je třeba pod ním rozumět informování určitého okruhu osob způsobem všem těmto osobám dostupným. Zatímco pojem zveřejnění znamená vždy publikaci v Obchodním věstníku, uveřejnění může být splněno i jinak, například publikaci v denním tisku.

Povinnost uveřejnění souvisí např. se způsobem svolávání valných hromad. U společnosti s akciemi na jméno uveřejňuje představenstvo pozvánku tak, že ji zašle všem akcionářům na adresu sídla nebo bydliště uvedenou v seznamu akcionářů. Jinak je tomu u společnosti s akciemi na majitele, zde uveřejňuje představenstvo oznámení o

konání valné hromady v Obchodním věstníku a jiným vhodným způsobem určeným stanovami, nejméně však v jednom celostátně distribuovaném deníku určeném ve stanovách.

Podle § 5 odst. 1 nařízení o Obchodním věstníku lze v obchodním věstníku uveřejnit údaje pouze v případech, kdy zákon stanoví povinnost jejich uveřejnění, avšak neurčuje způsob uveřejnění. Jako příklad můžeme uvést § 164 odst. 2, 4 ObchZ, který stanoví povinné uveřejnění veřejné nabídky akcií a prospektu cenného papíru.

V Obchodním věstníku lze dále uveřejňovat rozsudky ve věcech obchodních, pokud soud v rozsudku přiznal právo na uveřejnění a oznámení nebo rozhodnutí správních úřadů týkající se podnikatelů.

5.4.3. Oznámení

Dále je podle ustanovení § 27 odst. 4 ObchZ rejstříkový soud povinen zveřejňované údaje nejpozději do jednoho týdne ode dne zápisu oznámit příslušnému daňovému orgánu, orgánu státní statistiky a orgánu, který vydal průkaz živnostenského nebo jiného podnikatelského oprávnění. Uvedeným subjektům se ale neoznamuje uložení listin do sbírky listin.

Cílem, který zde sleduje zákonodárce, je především propojení informací orgánů státu tak, aby i v případě, že podnikatel nesplní některou ze svých zákonných oznamovacích povinností, měly orgány státu příslušné informace k dispozici. Povinnost rejstříkového soudu nemá vliv na povinnost samotných subjektů.

Podrobněji pravidla pro předávání údajů upřesňuje Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 26/2000-OI, kterou se stanoví postup pro předávání údajů obchodního rejstříku externím odběratelům.

5.4.4. Obchodní věstník

Obchodní věstník je v podstatě týdeník, který má povahu úředního listu. Přináší celou řadu informací týkajících se podnikatelských vztahů. Jednoduše řečeno, jde o údaje z obchodního rejstříku, konkurzy, likvidace, oznámení o snížení základního jmění, oznámení o konání valných hromad, účetní závěrky, vyhlášení veřejných soutěží, jejich výsledky a další informace, jejichž zveřejnění ukládají platné zákony České republiky.

Právní úprava stanoví v § 770 ObchZ, že způsob a rozsah zveřejňování údajů upravuje prováděcí předpis. Tímto předpisem bylo původně nařízení Vlády České a Slovenské Federativní republiky č. 63/1992 Sb. o Obchodním věstníku, kdy jeho vydávání zabezpečoval Úřad na ochranu hospodářské soutěže. S účinností od 1. 1. 2004 zabezpečovalo vydávání Obchodního věstníku, dle nařízení vlády č. 503/2000 Sb. o Obchodním věstníku, ve znění pozdějších předpisů, Ministerstvo informatiky ČR prostřednictvím Portálu veřejné správy. Po nabytí účinnosti zákona č. 110/2007 Sb., o některých opatřeních v soustavě ústředních orgánů státní správy, souvisejících se zrušením Ministerstva informatiky a o změně některých zákonů, s účinností od 1. 6. 2007 zabezpečuje vydávání Obchodního věstníku Ministerstvo vnitra ČR prostřednictvím Portálu veřejné správy. Na základě smlouvy o spolupráci při vydávání Obchodního věstníku mezi Ministerstvem vnitra a společností ECONOMIA a.s. plní společnost ECONOMIA a.s. funkci provozovatele Portálu veřejné správy v oblasti vydávání Obchodního věstníku.

Vydávání elektronické verze Obchodního věstníku tedy zajišťuje společnost ECONOMIA, a.s. Obchodní věstník je vydáván stejnou společností i v tištěné podobě. Rozsah jednoho tištěného výtisku je až 160 stran novinového formátu. Od roku 1994 je Obchodní věstník k dispozici též v elektronické podobě, kterou společnost ECONOMIA a.s. nabízí pod názvem OVEL.

Obchodní věstník vychází každou středu ve 12 hodin. Záznamy je možné získat on-line prostřednictvím databáze Obchodního věstníku (prostřednictvím sítě Internet jsou zveřejňovány na webových stránkách <http://ov.ihned.cz>), přičemž, jak bylo řečeno, tyto vycházejí rovněž v tištěné podobě. Shodné údaje je možné získat i prostřednictvím Portálu veřejné správy (na webových stránkách <http://portal.gov.cz>).

Jak již bylo zmíněno v předchozích oddílech, v Obchodním věstníku se zveřejňují údaje v případech, ve kterých zveřejnění stanoví obchodní zákoník. V ustanovení § 3 nařízení je vymezeno, které skutečnosti podléhají zveřejnění. Obecně můžeme rozlišit mezi zveřejněním údajů v případech, ve kterých to ukládá obchodní zákoník, dále zveřejněním skutečností podle zákona o konkursu a vyrovnání, anebo zveřejněním jiného údaje nebo oznámení (např. protokol o otevírání obálek podle § 60 zákona č. 40/2004 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů).

Aktuální právní úprava Obchodního věstníku podnikateli dále umožňuje, aby již v návrhu na povolení zápisu do obchodního rejstříku požádal o zveřejnění pouhého oznámení o povolení zápisu do obchodního rejstříku, což tedy představuje zúžené zveřejnění údajů a vlastně odchylku od obecného pravidla zveřejnění dle ustanovení § 3 nařízení. Opačnou odchylku umožňuje ustanovení § 4 nařízení, podle něhož je možno žádat zveřejnění celého obsahu listiny ukládané do sbírky listin nebo výňatku z jejího obsahu, kdy bez takové žádosti je zveřejňováno pouhé oznámení o uložení listiny s uvedením osob, jichž se listina týká, označení rejstříkového soudu, spisové značky a data uložení listiny do sbírky listin.

5.5. Právní povaha zápisu

Zápisy v obchodním rejstříku rozdělujeme podle účinků, které jsou způsobilé vyvolat, do dvou skupin. Konkrétně na zápisy deklaratorní a zápisy konstitutivní.

Konstitutivní povahu mají zápisy, o kterých to výslovně stanoví právní norma. V ostatních případech mají zápisy pouze deklaratorní povahu, což znamená, že účinky zapisovaných skutečností nastávají nezávisle na zápisu do obchodního rejstříku.⁶⁰

Konstitutivní zápisy jsou ty zápisy, kterými se zakládá, mění nebo zaniká určitá právní skutečnost. Taková skutečnost tedy nastane teprve příslušným zápisem do obchodního rejstříku.

Naproti tomu deklaratorní zápisy takové účinky nemají. Již jejich název nám říká, že deklaratorní zápisy pouze deklarují ve vztahu ke třetím osobám skutečnosti, které již nastaly dříve, z jiných právních důvodů. I s takovými zápisy však obchodní zákoník spojuje určité nezanedbatelné právní účinky. Platí pro ně totiž tzv. princip materiální publicity, označovaný též jako princip dobré víry.

Dále je podrobněji pojednáno o obou skupinách těchto zápisů.

5.5.1. Konstitutivní účinky zápisu

O konstitutivním (někdy též právotvorném) významu zápisu hovoříme tehdy, jestliže jde o zápisy, u nichž právní účinky zapisované skutečnosti nastávají až

⁶⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 113/2000, Obchodní rejstřík - (konstitutivní či deklaratorní povaha zápisu do obchodního rejstříku)

okamžikem provedení zápisu do obchodního rejstříku. Mluvíme zde o účincích ex nunc, tedy ode dne zápisu. Vznik, změna nebo zánik hmotněprávních účinků určité skutečnosti nebo platnost či účinnost právních úkonů je podmíněna právě vyhověním návrhu na zápis a jeho provedením v obchodním rejstříku.

I když tedy platně dojde k určité právní skutečnosti, která je jednou z podmínek zápisu do obchodního rejstříku, nastává právní skutečnost předvídaná zákonem v souvislosti se zápisem do obchodního rejstříku až provedením tohoto zápisu. Pokud do rejstříku zapsána není, nemohou její právní účinky vůči nikomu nastat.⁶¹

Ve vztahu mezi konstitutivními a deklaratorními účinky zápisu platí pravidlo, že konstitutivnost nebo deklaratornost konkrétního zápisu vyplývá ze znění příslušného zákonného ustanovení. K tomu platí zásada, že konstitutivní účinky mají pouze ty zápisy, o nichž to výslovně stanoví zákon. Ostatní zápisy mají deklaratorní účinky.

V textu zákona lze zpravidla právní skutečnost zapisovanou do obchodního rejstříku s konstitutivními účinky identifikovat podle toho, že je výslovně jako podmínka účinnosti této právní skutečnosti stanoven zápis do obchodního rejstříku. Jako okamžik nabytí účinnosti je pak označen okamžik dne takového zápisu. Stejný význam jako zápis určité skutečnosti si uchovává také změna tohoto zápisu.

Konstitutivní účinky mají například tyto zápisy:

- tzv. prvozápis právnické osoby – ke vzniku obchodních společností (§ 62 odst. 1 ObchZ), družstev (§ 225 odst. 1 ObchZ) i státních podniků (§ 5 odst. 1 zákona č. 177/1997 Sb. o státním podniku) dochází až zápisem do obchodního rejstříku,
- zápis a výmaz obchodní firmy (§ 9 odst. 2 ObchZ),
- zápis prokury a prokuristy (§ 14 odst. 6 ObchZ),
- zápis zvýšení či snížení základního kapitálu u s.r.o. a a.s. (§ 145, § 147 odst. 3, § 202 odst. 5, § 216 odst. 3 ObchZ),
- zápis zastavení obchodního podílu (§ 117a odst. 3 ObchZ),
- zápis štěpení a spojování akcií, změny jejich formy nebo druhu, omezení převoditelnosti akcií na jméno nebo její změna (§ 173 odst. 2 ObchZ),
- zápis odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 7 odst. 1 ObchZ),
- zápis vedoucího odštěpného závodu či jiné organizační složky (§ 13 odst. 3 ObchZ),

⁶¹ HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 60

- zápis výmazu obchodní společnosti (§ 68 odst. 1 ObchZ),
- zápis sloučení, splynutí nebo rozdělení státního podniku (§ 7 odst. 1 zákona o státním podniku).⁶²

Skutečnosti, které se u existující právnické osoby zapisují deklaratorním zápisem (například změna statutárního orgánu, změna v okruhu společníků apod.), jsou při prvozápisu právnické osoby zapsány současně s celou právnickou osobou zápisem konstitutivním. Takže zatímco například při prvozápisu společnosti s ručením omezeným vzniká funkce jednatele společnosti až zápisem společnosti do obchodního rejstříku, při změně jednatele je tomu jinak (zde vzniká rozhodnutím o jeho jmenování do funkce).

5.5.2. Deklaratorní účinky zápisu

Deklaratorní povaha zápisů do obchodního rejstříku znamená, že právní účinky zapisovaných skutečností nastávají již před samotným zápisem a tedy nezávisle na něm. Právní účinky právního úkonu zde nejsou vázány na zápis do obchodního rejstříku, ale nastávají již v okamžiku, kdy se příslušná skutečnost stala. Skutečnost, která se zaznamenává do obchodního rejstříku je právně relevantní již *ex tunc* (tj. od okamžiku, kdy nastala).

Zápisem nedochází ke vzniku, změně nebo zániku hmotněprávních účinků určité právní skutečnosti, ani se jejich realizací nepodmiňuje platnost či účinnost určité právní skutečnosti nebo právního úkonu. Zápis v obchodním rejstříku pouze autoritativně potvrzuje („deklaruje“) již existující stav.

Jak již bylo řečeno, deklaratorní účinky mají všechny zápisy, pokud z výslovného znění zákona nevyplývá, že se jedná o zápisy s účinky konstitutivními.

Deklaratorní účinky mají například tyto zápisy:

- zápis či výmaz statutárního orgánu, stejně jako jen člena tohoto statutárního orgánu (§ 66 odst. 1, § 125 odst. 1 písm. f) ve vazbě na § 133 odst. 1 a § 28 odst. 1 písm. e) ObchZ),
- zápis vstupu obchodní společnosti, družstva či státního podniku do likvidace (§ 70 odst. 2 a 3 ve vazbě na § 68 odst. 5 ObchZ),

⁶² Více k tomu HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík: řízení před rejstříkovým soudem*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, s. 25-26

- zápis či výmaz likvidátora,
- zápis vyloučení společníka ze společnosti s ručením omezeným rozhodnutím valné hromady, a to okamžikem přijetí rozhodnutí, pokud není rozhodnuto jinak, a zápis změny v osobě společníka (§ 113 odst. 4, § 113 odst. 5 a § 118 ObchZ),
- zápis rozdělení obchodního podílu (§ 113 odst. 6 ObchZ),
- zápis změny sídla podnikatele,
- zápis jediného akcionáře u akciové společnosti,
- zápis či výmaz členů dozorčích rad či kontrolních komisí,
- zápis nebo výmaz příspěvkové organizace (§ 27 odst. 6 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů),
- zápis změny výše základního zapisovaného kapitálu u družstva (§ 223 odst. 2 ObchZ),
- zápis státní organizace Správa železniční dopravní cesty (§ 19 odst. 3 zákona č. 77/2002 Sb., o akciové společnosti České dráhy, státní organizaci Správa železniční dopravní cesty a o změně zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů),
- zápis akciové společnosti České dráhy (§ 6 odst. 1 uvedeného zákona).⁶³

5.6. Předmět zápisu

Předmětem zápisů do obchodního rejstříku jsou jednak subjekty, jednak údaje o nich. Obchodní zákoník ve svém § 27 odst. 1 stanoví, že do obchodního rejstříku se zapisují zákonem stanovené údaje o podnikatelích. Výčet zapisovaných údajů a subjektů je tedy taxativní a je vymezen obchodním zákoníkem a dalšími zákony. Údaje nebo osoby není možno zapsat, pokud tuto možnost rejstříkový soud ze zákona nemá. Pokud by tedy kdokoli požadoval zapsat údaj, který není zapisovanou skutečností, rejstříkový soud mu nutně musí nevyhovět.

Omezenost legálního výčtu údajů zapisovaných do obchodního rejstříku potvrdil i Nejvyšší soud ČR. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 824/2006, znamená důležité rozhodnutí, jímž postavil najisto, nakoľik je možné

⁶³ Tamtéž, s. 26

domáhat se zápisu skutečností do obchodního rejstříku, u kterých to právní předpis nevyžaduje ani nepřipouští. Nejvyšší soud vyvodil, že výčet údajů zapisovaných do obchodního rejstříku je taxativní. Do obchodního rejstříku tudíž nelze zapsat jakýkoliv údaj, o jehož zápis navrhovatel požádá, nýbrž jen takovou skutečnost, ohledně níž ukládá povinnost a možnost zápisu právní předpis.

Toto své rozhodnutí Nejvyšší soud odůvodnil tím, že aby mohl obchodní rejstřík plnit svou funkci při ochraně třetích osob, musí být přehledný. Tuto vlastnost by ale mohl ztratit, pokud by do něj bylo možné zapisovat jakoukoli skutečnost, o jejíž zápis někdo žádá. Dle přesvědčení Nejvyššího soudu sice lze polemizovat s tím, zda zákonodárcem zvolený okruh zapisovaných skutečností je kompletní a dostačující, to však nic nemění na faktu, že jde o okruh taxativní, který nelze svévolně rozšiřovat.

K výše uvedenému je třeba ještě vysvětlit rozdíl mezi obligatorními a fakultativními zápisy do obchodního rejstříku. To, že existuje taxativní výčet údajů zapisovaných do obchodního rejstříku, ještě neznamena, že všechny údaje jsou zapisovány obligatorně.

Současný zákonodárce totiž důsledně neodlišuje zápisy obligatorní a fakultativní, jako to činila např. prvorepubliková právní úprava. V literatuře z tohoto období můžeme nalézt odlišení *obligatorních zápisů*, jakožto zápisů skutečností, ohledně kterých zákon stanoví povinnost zápisu, a *fakultativních zápisů*, které zákon nenařizuje, ale připouští, a konečně tzv. *poznámek*, které byly zapisované z úřední povinnosti (např. údaj o prohlášení konkurzu). Jiné zápisy se do rejstříku zapisovat nesměly.⁶⁴ Podobné rozlišení nalezneme i v současné německé úpravě.

Tuzemská platná právní úprava takto přímo nehovoří o kategorii fakultativně zapisovaných údajů. Je to ale jen věcí vymezení pojmů a právního výkladu. Mezi obligatorně zapisované údaje totiž řadíme jen ty, které musejí být zapsány vždy, u každé osoby zapisované do rejstříku. Fakultativními jsou pak ty údaje, jejichž zápis je rovněž svým způsobem obligatorní, má-li nastat určitá právní skutečnost. Fakultativnost zde ovšem spočívá v tom, že podnikatel zapsaný v rejstříku, není ke vzniku této skutečnosti a tedy ani k jejímu zápisu nijak nucen. Za takto fakultativní zápis můžeme označit např. zápis prokury. Obchodní zákoník sice účinnost prokury podmiňuje zápisem do obchodního rejstříku, obecně však podnikatelům neukládá, aby prokuru udělovali.

⁶⁴ MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý Kompas, 1947, s. 69

Pouze připouští takovou možnost a pro případ jejího zápisu stanoví, jaké účinky z tohoto zápisu vyplynou.⁶⁵

5.6.1. Osoby zapisující se do obchodního rejstříku

Zákonodárce stanoví, které subjekty se zapisují do obchodního rejstříku. Tyto rozlišujeme na osoby obligatorně zapisované (jimž tuto povinnost ukládá zákon) a osoby zapisované fakultativně (na vlastní žádost pokud je jim možnost zápisu dána zákonem). Dále existuje skupina osob, které jsou do rejstříku zapisovány v případě, že naplní zákonem předpokládané podmínky (pak mají také povinnost zápisu).

Všechny osoby, které jsou do obchodního rejstříku zapsány, jsou podnikateli (i kdyby podnikatelskou činnost nevykonávali). Na druhou stranu ne všichni podnikatelé mají povinnost zapisovat se do obchodního rejstříku.

Základní okruh zapisovaných osob byl před novelou obchodního zákoníku zákonem č. 216/2005 Sb. stanoven v § 3 ObchZ. Touto novelou byl víceméně v nezměněné podobě přesunut do § 34 ObchZ (došlo převážně jen k dílčím formulačním změnám a odlišnému vnitřnímu členění).

Podle § 34 ObchZ se do obchodního rejstříku zapisují:

- obchodní společnosti a družstva,
- zahraniční osoby podle § 21 odst. 4 ObchZ,
- na vlastní žádost fyzické osoby, které jsou podnikateli a mají bydliště v České republice a osoby podle § 21 odst. 5, které podnikají na území České republiky (tzn. podnikatelé, kteří jsou státním příslušníkem členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, a jejich rodinní příslušníci, kteří mají v České republice právo pobytu; dále podnikatelé, kteří jsou státním příslušníkem třetího státu, kterým bylo v členském státě Evropské unie přiznáno právní postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta, a jejich rodinní příslušníci, kterým bylo v České republice vydáno povolení k dlouhodobému pobytu),
- další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu zvláštní právní předpis.

⁶⁵ ČECH, P. *Nejvyšší soud ČR potvrdil omezenost legálního výčtu údajů zapisovaných do obchodního rejstříku*. Právní rozhledy, 2007, č. 3, s. II

Obchodní společnosti a družstva

Do obchodního rejstříku se obligatorně zapisují všechny obchodní společnosti a družstva. Obchodní společnosti i družstva vznikají dnem, ke kterému byly zapsány do obchodního rejstříku (§ 62 odst. 1 a § 225 odst. 1 ObchZ). Zápisem do rejstříku tedy nabývají právní subjektivitu a také se stávají podnikateli. V § 56 odst. 1 ObchZ je uveden výčet obchodních společností, kterými jsou veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, evropská společnost a evropské hospodářské zájmové sdružení. Všechny tyto vyjmenované se tedy povinně zapisují do obchodního rejstříku.

Zahraniční osoby

Zahraniční osobou se podle § 21 odst. 1 rozumí fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem mimo území České republiky. Co se týče zápisu do obchodního rejstříku je ale potřeba tuto definici zúžit. Ustanovení § 34 odst. 1 písm. b) ObchZ totiž odkazuje na § 21 odst. 4, tedy na ustanovení upravující vznik oprávnění zahraniční osoby podnikat na území České republiky. Ustanovení § 21 odst. 5 ObchZ přitom stanoví, že ustanovení odstavce 4 se nevztahuje na fyzické osoby, které jsou státním příslušníkem členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, a jejich rodinným příslušníkem, který má v České republice právo pobytu; dále na fyzické osoby, které jsou státním příslušníkem třetího státu, kterému bylo v členském státě Evropské unie přiznáno právní postavení dlouhodobě pobývacího rezidenta, a jejich rodinným příslušníkem, kterému bylo v České republice vydáno povolení k dlouhodobému pobytu. Tyto osoby podléhají stejnému právnímu režimu jako české fyzické osoby, nestanoví-li zákon jinak.

Vyjmenované fyzické osoby se tedy nezapisují povinně do obchodního rejstříku jakožto zahraniční osoby (podle § 34 odst. 1 písm. b), ale jakožto fyzické osoby zapisované na žádost podle § 34 odst. 1 písm. c) nebo zapisované povinně podle § 34 odst. 2.

To znamená, že povinný zápis do obchodního rejstříku podle § 34 odst. 1 písm. b) se zahraničních osob týká, jen jestliže jde o právnické osoby (tyto bez výjimky) a dále o jiné fyzické osoby než uvedené v § 21 odst. 4.

Zahraniční osoby se co do možnosti podnikání zásadně staví na roveň českým osobám.⁶⁶ Pokud si tyto osoby na území České republiky zřídí podnik či organizační složku, vzniká jim zde povinnost zápisu do obchodního rejstříku. Teprve zápisem do rejstříku vzniká těmto subjektům oprávnění k podnikání.

Zahraniční osoba (ať už právnická či fyzická) se také může za účelem podnikání podílet na založení tuzemské právnické osoby nebo se účastnit jako společník nebo člen v české právnické osobě již založené. Může také sama českou právnickou osobu založit a stát je jejím jediným společníkem. Pokud takto zahraniční osoba učiní, nabývá stejných práv a povinností jako české osoby ve stejném postavení. Zahraniční právnická osoba může na území ČR podnikat prostřednictvím podniku nebo organizační složky podniku.

V případě, že návrh na zápis do obchodního rejstříku podává zahraniční osoba, je podle § 37 odst. 3 ObchZ povinna soudu sdělit doručovací adresu na území České republiky nebo adresu zmocněnce pro přijímání písemností s doručovací adresou v ČR. Smyslem je snaha vyhnout se složitému doručování navrhovateli do zahraničí.

Fyzické osoby

U fyzických osob rozlišujeme, zda se jedná o osoby, které se do obchodního rejstříku zapisují obligatorně nebo fakultativně. Kritériem pro tuto povinnost je především výše jejich výnosů. Fyzickou osobu, která je podnikatelem, je nutno zapsat do obchodního rejstříku, splňuje-li podmínku v § 34 odst. 2 ObchZ. Tento stanoví, že fyzická osoba, která je podnikatelem, se запиše do obchodního rejstříku vždy, jestliže výše jejich výnosů nebo příjmů snížených o daň z přidané hodnoty, je-li součástí výnosů nebo příjmů, dosáhla nebo přesáhla za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období v průměru částku sto dvacet milionů Kč. Fyzická osoba, která splní kteroukoliv z těchto podmínek, má povinnost podat bez zbytečného odkladu návrh na zápis do obchodního rejstříku.

V opačném případě, tedy pokud již zapsaná fyzická osoba přestane splňovat podmínky, na základě kterých byla povinně do obchodního rejstříku zapsána, je její

⁶⁶ ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009, s. 57

výmaz z obchodního rejstříku fakultativní. Taková osoba může (ale nemusí) podat návrh na výmaz z obchodního rejstříku.

Fyzické osoby, které nesplňují podmínku stanovené výše výnosů nebo příjmů, se do obchodního rejstříku zapisují pouze na základě vlastní žádosti (§ 34 odst. 1 písm. c) ObchZ). K dobrovolnému zápisu do rejstříku mohou fyzickou osobu vést nejrůznější důvody. Může to být například možnost udělit prokuru nebo možnost zapsat organizační složku a jejího vedoucího.

Obchodní zákoník výslovně neupravuje, zda fyzická osoba, která je zapsána do obchodního rejstříku na vlastní žádost, může také požádat o výmaz z tohoto rejstříku. Vzhledem k tomu ale, že je její zapsání dobrovolné, není věcný ani formální důvod, aby neměla mít možnost žádat o výmaz.

Další osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu zvláštní právní předpis

Kromě výše uvedených existují také specifické formy právnických osob. Tyto právnické osoby se do rejstříku zapisují pouze v případě, že tak stanoví zvláštní právní předpis. Jde o speciální zákony, které tak stanoví jak u určitých obecně určených typů právnických osob (např. státní podniky či příspěvkové organizace), tak u zcela konkrétních, jednotlivě určených právnických osob (např. Česká konsolidační agentura, Středisko cenných papírů, Česká tisková kancelář, aj.).

Mezi tyto další osoby zapisované do obchodního rejstříku můžeme řadit i fyzické osoby, jejichž povinný zápis stanoví zvláštní právní předpis. Tak například podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, dražebníkem může být jen fyzická osoba zapsaná v obchodním rejstříku.

Do obchodního rejstříku se naopak některé subjekty nezapisují. Tak je tomu u České národní banky (dle ust. § 1 odst. 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů). Dále se nezapisují veřejné vysoké školy, které jsou právnickými osobami zřizovanými zákonem (dle ust. § 2 odst. 2 a § 5 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů). Konečně se nezapisují ani jiné právnické osoby zapisované do zvláštních rejstříků (např. rejstřík obecně prospěšných společností, nadací, společenství vlastníků jednotek) nebo podnikatelé zapisující se do rejstříku živnostenského.

5.6.2. Údaje zapisované do obchodního rejstříku

Do obchodního rejstříku se zapisují pouze ty údaje, o nichž to stanoví zákon. Toto pravidlo nalezneme již v § 27 odst. 1 ObchZ. Rozsah zapisovaných skutečností je tedy taxativní a je vyjmenován jednak v § 35 až 38h ObchZ a dále pak na různých místech obchodního zákoníku, případně též v jiných předpisech. Tento zákonodárcem určený okruh je třeba zapisovaných skutečností dodržovat (i přesto, že ve srovnání s okolními státy se rozsah může zdát nadprůměrný). Opačně pak platí, že určený okruh zapisovaných skutečností není možno svévolně rozšiřovat.

Okruh údajů, které jsou zapisovány do obchodního rejstříku, lze pro přehlednost členit na:

- údaje obecně zapisované,
- údaje zapisované speciálně u jednotlivých právních forem a u zahraničních osob,
- údaje zapisované v rámci přeměn právnických osob,
- údaje zapisované v určité právní situaci.

Údaje obecně zapisované

Jako obecně zapisované se do obchodního rejstříku zapisují údaje, které se týkají identifikace právnických osob, informují o právní formě, oblasti podnikání a osobě, která je oprávněna za ni jednat (ust. § 35 ObchZ). Tyto údaje se zapisují u všech podnikatelů bez ohledu na to, zda se zapisují do obchodního rejstříku povinně či dobrovolně.

Mezi tyto obecně zapisované informace patří:

- firma, sídlo nebo bydliště (liší-li se od místa podnikání, pak také místo podnikání),
- předmět podnikání (činnosti),
- právní forma právnické osoby,
- u fyzické osoby rodné číslo nebo datum jejího narození, nebylo-li jí rodné číslo přiděleno,
- identifikační číslo, které podnikateli přidělí rejstříkový soud (veřejnoprávní označení podnikatele, které je mu přiděleno při jeho prvním zápisu do obchodního rejstříku),
- jméno a bydliště nebo firma a sídlo osoby, která je statutárním orgánem právnické osoby nebo jeho členem, s uvedením způsobu, jak jménem právnické osoby jedná, a

den vzniku a zániku její funkce; je-li statutárním orgánem nebo jeho členem právnická osoba, též jméno a bydliště osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem,

- jméno a bydliště prokuristy, jakož i způsob, jakým jedná,
- u právnické osoby identifikační číslo, pokud jí bylo přiděleno,
- další skutečnosti, o kterých to stanoví právní předpis.

Níže bude podrobněji pojednáno o některých z obecně zapisovaných skutečností.

Obchodní firma

Obchodní firmou se rozumí název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Tento tradiční pojem byl do českého právního řádu opět zařazen novelou obchodního zákoníku, zákonem č. 370/2000 Sb. Nahradil tak dosavadní označení obchodní jméno.

Zápis či změna obchodní firmy do obchodního rejstříku je u právnických osob zápisem konstitutivním (§ 9 odst. 2 ObchZ). Pro zápis nebo změnu obchodní firmy je třeba rozhodnutí příslušného orgánu formou notářského zápisu. Rejstříkový soud pak zkoumá skutečnost, zda není navrhovaná obchodní firma zaměnitelná s firmou jiného, již zapsaného podnikatele, a zda nepůsobí klamavě. Podnikatel proto musí zvolit svou firmu obezřetně, neboť vzhledem k velkému počtu již zapsaných subjektů v obchodním rejstříku se může stát, že soud návrh na zápis zamítne.

Sídlo u právnické osoby, bydliště, příp. místo podnikání u fyzické osoby

Tyto údaje jsou jedněmi z nejdůležitějších údajů zapisovaných do obchodního rejstříku. Sídlo právnické osoby je obecně upraveno v § 19c OZ (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů). Místo podnikání fyzické osoby je upraveno v § 2 odst. 3 ObchZ.

Sídlo je pojem týkající se jen právnických osob. Jejich sídlo musí být určeno adresou, kde právnická osoba skutečně sídlí, tedy místem, kde je umístěna její správa a kde se veřejnost může s právnickou osobou stýkat. Bez určení sídla nemůže být právnická osoba založena a tedy ani platně vzniknout.

Místem podnikání fyzické osoby je adresa zapsaná jako její místo podnikání v obchodním rejstříku nebo v jiné zákonem upravené evidenci. Místo podnikání fyzické osoby může být stejné jako její bydliště.

Novela zákonem č. 370/2000 Sb. rozlišila *sídlo* a *skutečné sídlo*⁶⁷. Sídlo a skutečné sídlo musí být shodné. Skutečným sídlem právnické osoby přitom je místo, odkud je skutečně spravována a řízena (což je zpravidla v místě, kde je umístěn a kde působí její statutární orgán) a kde se s ní může stýkat veřejnost. Skutečným sídlem není místo uvedené např. pouze v zakladatelských dokumentech a zapsané v příslušné evidenci, pokud zde není umístěna správa. Uvádí-li právnická osoba jako své sídlo jiné místo než své sídlo skutečné, může se každý dovolat i jejího skutečného sídla.

Sídlo podnikatele musí být určeno adresou. V zakladatelském dokumentu ovšem jako určení sídla postačí uvedení názvu obce. To přináší výhodu v tom, že v případě změny sídla v rámci jedné obce pak nebude zapotřebí změny zakladatelského dokumentu notářským zápisem, ale jen nové rozhodnutí o úplné adrese. Zápis změny sídla je zápisem deklaratorním.

Zápis sídla podnikatele je možný jen tehdy, doloží-li, že na uvedené adrese sídlí, nebo hodlá sídlit, po právu. Podle ust. § 37 odst. 2 ObchZ je podnikatel při návrhu na zápis do obchodního rejstříku povinen doložit právní důvod užívání prostor, do nichž umístil sídlo nebo místo podnikání.

Pokud rejstříkový soud zjistí, že podnikatelé nesídlí na adrese zapsané v obchodním rejstříku, vyzve je soud k podání návrhu na zápis změny sídla. Pokud se jedná o právnickou osobu a tato ve lhůtě návrh nepodá, může soud i bez návrhu rozhodnout o jejím zrušení s likvidací (ust. § 29 odst. 6 ObchZ).

Fyzická osoba nemůže mít sídlo. U fyzické osoby se plní tuto funkci její bydliště. Pokud má podnikatel středisko podnikání na odlišném místě než je jeho bydliště, zapisuje se u něj místo podnikání. Místem podnikání fyzické osoby je adresa zapsaná jako její místo podnikání v obchodním rejstříku nebo jiné evidenci.

Fyzická osoba má rovněž povinnost zapisovat do rejstříku své skutečné místo podnikání. Vyskytnout se naopak může to, že si podnikatelé nechají zapsat bydliště i

⁶⁷ Dle názoru některých autorů by bylo de lege ferenda vhodnější rozlišovat pojmy *sídlo skutečné* a *sídlo statutární* (registrované, zapsané). Tento termín je ostatně běžně používaný např. komunitárním předpisy. Terminologie současného zákonodárství musí být chápána tak, že „sídlo“ bez přívlastku je jakousi zkratkou pro statutární sídlo. In PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. I. díl, Praha: ASPI Publishing, 2005, s. 230-231

v případech, kdy mají skutečné místo podnikání na úplně jiné adrese. V tomto případě by měl soud, podobně jako u právnických osob, také vyvinout činnost směřující k zápisu skutečného stavu.

Identifikační číslo

Identifikační číslo, je číselný kód, který slouží k jednoznačné identifikaci ekonomického subjektu a má pouze evidenční účel (ust. § 2 písm. l), § 21 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů). Identifikační číslo vytváří Český statistický úřad. Přiděluje se ekonomickému subjektu, kterým je každá právnická osoba, organizační složka státu jako účetní jednotka nebo fyzická osoba, která má podle § 2 odst. 2 ObchZ postavení podnikatele. Identifikační číslo jednou přidělené určitému ekonomickému subjektu nesmí být přiděleno jinému, a to ani v případě, že ekonomický subjekt, kterému bylo přiděleno, zanikl. Každému ekonomickému subjektu se přiděluje pouze jedno identifikační číslo.

Identifikační číslo je přidělováno právnickým osobám zapsaným v obchodním rejstříku, zahraničním osobám a organizačním složkám zahraničních osob rejstříkovým soudem (§ 35 písm. e) ObchZ). Fyzickým osobám provozujícím živnost přiděluje identifikační číslo živnostenský úřad. Fyzickým osobám, které provozují podnikatelskou činnost, která není živností ve smyslu živnostenského zákona, přiděluje identifikační číslo Český statistický úřad. K identifikaci odštěpného závodu a jiné organizační složky s obdobným postavením jako má odštěpný závod se použije identifikační číslo toho ekonomického subjektu, jehož je součástí.

Další skutečnosti, o kterých to stanoví právní předpis

Jde o skutečnosti, jejichž zápis stanoví sám obchodní zákoník nebo zvláštní právní předpisy. Jak již bylo řečeno, jiné skutečnosti, než stanovené právním předpisem, zapsat nejde.

Obchodní zákoník upravuje zápis dalších skutečností zejména v § 38g. V jiných ustanoveních obchodního zákoníku pak nalezneme např. tyto zapisované údaje: den vzniku společnosti (§ 62 odst. 1 a § 225 ObchZ), usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu akciové společnosti (§ 203 odst. 4 ObchZ, § 209a odst. 5), usnesení

valné hromady o podmíněném zvýšení základního kapitálu akciové společnosti (§ 207 odst. 4 ObchZ), zápis prodeje podniku (§ 488 odst. 1) aj.

Zvláštními právními předpisy, které upravují zápis dalších skutečností, jsou např. zákon č. 305/2000 Sb., o povodích, zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů aj.

Údaje zapisované speciálně u jednotlivých právních forem a u zahraničních osob

Dalšími speciálními údaji zapisovanými do obchodního rejstříku jsou ty, které se zapisují konkrétně u jednotlivých forem obchodních společností, družstev a státních podniků (§ 36 ObchZ). Tyto údaje se vztahují k charakteristickým znakům jednotlivých subjektů a odlišují se i podle personálního substrátu, kterým jsou jednotlivé právnické osoby tvořeny.

Do obchodního rejstříku se zapisují tyto údaje týkající se právnických osob:

- u veřejné obchodní společnosti jméno a bydliště nebo firma (název) a sídlo jejích společníků,
- u komanditní společnosti jméno a bydliště nebo firma (název) a sídlo jejích společníků, s uvedením, který ze společníků je komplementář a který komanditista, výše vkladu každého komanditisty a rozsah jeho splacení,
- u společnosti s ručením omezeným jméno a bydliště nebo firma (název) a sídlo jejích společníků, výše základního kapitálu, výše vkladu každého společníka do základního kapitálu a rozsah jeho splacení, výše podílu každého společníka, zástavní právo k obchodnímu podílu, dále jméno a bydliště členů dozorčí rady, byla-li zřízena, a den vzniku a zániku jejich funkce,
- u akciové společnosti výše základního kapitálu, rozsah jeho splacení, počet, druh, forma, podoba a jmenovitá hodnota akcií, případné omezení převoditelnosti akcií na jméno, jméno a bydliště členů dozorčí rady a den vzniku, popřípadě zániku jejich funkce; má-li společnost jediného akcionáře, zapisuje se i jméno a bydliště nebo firma a sídlo tohoto akcionáře,
- u družstva výše zapisovaného základního kapitálu a výše základního členského vkladu, případně vkladů,

- u státních podniků zakladatel, výše kmenového jmění, minimální výše kmenového jmění, kterou je státní podnik povinen zachovávat, a určený majetek.

Samostatně je upraven zápis údajů identifikujících podnik zahraniční osoby a organizační složky podniku zahraniční osoby (§ 38h ObchZ). To znamená, že u zahraničních právnických a fyzických osob, které podnikají na území ČR prostřednictvím podniku nebo organizační složky svého podniku, se zapisují do obchodního rejstříku údaje uvedené v § 38h ObchZ. Rozlišuje se přitom podnik a organizační složky podniku zahraniční osoby, která má sídlo v některém z členských států Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor (§ 38h odst. 2), a podnik a organizační složky podniku zahraniční osoby, která má sídlo mimo tyto státy (§ 38h odst. 1). První jmenovaná skupina pak má o něco výhodnější režim, neboť počet zapisovaných údajů u ní je užší a méně podrobný.

U uvedených osob se například zapisují:

- označení, sídlo, identifikační číslo, předmět činnosti (podnikání) a výše upsaného základního kapitálu zahraniční osoby,
- právo, kterým se zahraniční osoba řídí,
- evidence, do které je zapsána zahraniční osoba, a číslo zápisu, to vše v případě, že tak stanoví právní řád země, kterému zahraniční osoba podléhá.

Údaje zapisované v určité právní situaci

Další zapisované údaje jsou vymezené v § 38g ObchZ. Jsou stanoveny pro všechny zapisované osoby nebo pouze pro některé z nich. Nicméně jsou vázány na určitou právní situaci. Tedy zapisují se teprve v případě, kdy tato právní situace doopravdy nastane.

Mezi tyto údaje patří zrušení právnické osoby a jeho právní důvod, vstup do likvidace, jméno a bydliště nebo firma a sídlo likvidátora (likvidátorů), popřípadě jméno a bydliště osoby, která bude vykonávat činnost likvidátora za právnickou osobu, zahájení insolvenčního řízení, omezení práva dlužníka nakládat s majetkovou podstatou na základě rozhodnutí insolvenčního soudu, prohlášení konkursu, jméno a bydliště nebo firma a sídlo insolvenčního správce, povolení reorganizace a schválení reorganizačního plánu, rozhodnutí soudu o nařízení výkonu rozhodnutí postižením podílu některého

společníka ve společnosti, prodejem podniku nebo jeho části, jakož i rozhodnutí soudu o zastavení výkonu tohoto rozhodnutí, exekuční příkaz na postižení podílu některého společníka ve společnosti, na prodej podniku nebo jeho části, jakož i rozhodnutí o zastavení exekuce nebo sdělení, že exekuce skončila jinak než zastavením, rozhodnutí soudu o neplatnosti právnické osoby, ukončení likvidace a právní důvod výmazu podnikatele.

6. Řízení ve věcech obchodního rejstříku

6.1. Obecně k rejstříkovému řízení

Pojmem rejstříkové řízení označujeme soubor pravidel, jimiž se řídí účastníci tohoto řízení a rejstříkový soud v době od podání návrhu na zápis až do zápisu určité skutečnosti do rejstříku. Rejstříkovým řízením jsou též pravidla pro postup soudu směřující k zápisu či výmazu určité skutečnosti z obchodního rejstříku v případě řízení, které je zahájené soudem.⁶⁸

Rejstříkové řízení je speciálním typem občanského soudního řízení. Je považováno za řízení nesporné. Toto řízení upravuje obecně zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OSŘ), v hlavě páté, § 200a až § 200de. Některá pravidla rejstříkového řízení jsou ale obsažena i v obchodním zákoníku (§ 31 a následující). Tato ustanovení obchodního zákoníku upravují především formu a další náležitosti návrhu a vymezují obecně okruh osob, které jsou oprávněny návrh podat.

Před novelou zákonem č. 216/2005 Sb. převládal v rejstříkovém řízení věcný přezkum, což řízení činilo značně zdlouhavé a neprůhledné. Touto novelou byl zaveden princip registrační, kterým se celkově změnil také proces rozhodování. Řízení se nyní v zásadě zahajuje na návrh a kladné rozhodnutí rejstříkového soudu se nečiní zvláštním rozhodnutím, ale ipso facto. Soud však může zahájit řízení i bez návrhu, toto řízení pak ovšem vyžaduje specifické rozhodnutí.⁶⁹

Soud tak nyní přezkoumává pouze formální náležitosti návrhu (např. zda jsou předloženy všechny potřebné listiny) a nikoliv hmotněprávní náležitosti (např. nepřezkoumává ty skutečnosti, o nichž byl pořízen notářský zápis). Hmotněprávní přezkum listin je prováděn pouze v některých případech a navíc, pakliže zapisovaná skutečnost není podložena notářským zápisem. Na druhou stranu zůstalo prakticky nezměněno dosavadní pojetí požadavků na dodržení přísné formy u řady listin příkládaných k návrhu na zápis či ukládaných do sbírky listin.

⁶⁸ VACKOVÁ, M.; REICHOVÁ, N.; BROUČKOVÁ, L. *Obchodní rejstřík: praktický průvodce*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2007, s. 42

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb. Dostupné z URL: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=566&CT1=0>>

6.2. Účastníci řízení

Okruh účastníků řízení je stanoven v § 200c odst. 1 OSŘ a je jimi pouze osoba, která podala návrh, k němuž je oprávněna podle zvláštního právního předpisu, a podnikatel (pokud není současně navrhovatelem). Tato definice účastníka pro potřeby řízení ve věcech obchodního rejstříku je k obecné definici účastníka (§ 94 odst. 1 a 2 OSŘ) *lex specialis*. Osoby, kterých se jinak zápis dotýká (např. zapisování členové statutárního orgánu apod.), účastníky nejsou a soud jejich zápis provede pouze tehdy, jsou-li doloženy jejich souhlasy.

Do 30. 6. 2005 (tj. před účinností novely č. 216/2005 Sb.) se ovšem za účastníky řízení považovaly i všechny fyzické či právnické osoby, které byly v rámci podnikatele zapisovány do rejstříku. Účastníkem řízení byl tedy kromě navrhovatele a podnikatele též každý, kdo byl do rejstříku zapisován či vymazáván jako osoba zapisovaná v rámci podnikatele.

Za navrhovatele je označován ten, kdo návrh skutečně podal. Navrhovatelem může být buď fyzická, nebo právnická osoba. Navrhovatel má všechna práva a povinnosti účastníka řízení. Ustanovení § 31 ObchZ vymezuje způsobilé navrhovatele, kterými jsou:

- *všechny osoby uvedené v § 34* (tj. obchodní společnosti, družstva, zahraniční osoby podle § 21 odst. 4, české či zahraniční fyzické osoby, která jsou podnikatelem a jsou zapsané dobrovolně nebo povinně, a další osoby podle zvláštního předpisu),
- *případně osoby, o kterých tak stanoví zákon* (tj. osoby, které jsou oprávněny podat návrh na zápis jednotlivých forem obchodních společností a družstva, tzv. „prvozápis“, do obchodního rejstříku; obchodní zákoník výslovně upravuje, kdo je k podání oprávněn v rámci speciální úpravy obchodních společností v § 78 odst. 2, § 96, § 112 odst. 1, § 175 odst. 2 a § 225 odst. 2; u ostatních právnických osob řeší tuto otázku zpravidla zvláštní zákony),
- *ti, kdo na návrhu doloží právní zájem*, když osoba uvedená v § 34 nesplnila svou povinnost podat návrh na zápis v zákonem stanovené lhůtě *a k návrhu přiloží předepsané listiny* (tj. například statutární orgán, který podal rezignaci a který již nechce být s určitou skutečností spojován nebo dosud nezapsaný společník, který nově nabyl obchodní podíl).

Podnikatelem je míněna osoba již zapsaná v obchodním rejstříku podle § 34 ObchZ, již se týkají navrhované změny.

Do zahájeného řízení ve věcech zápisu do obchodního rejstříku může vstoupit zástupce Státní zastupitelství (§ 35 odst. 1 OSŘ). V tom případě má postavení odpovídající účastníku řízení.

Účastenství v řízení zahájeném ex offa se odlišuje od toho zahájeného na návrh. Zde je účastníkem řízení pouze podnikatel.

6.3. Zahájení řízení

Jak již bylo výše naznačeno, rejstříkové řízení se především zahajuje na návrh. Má-li však být dosažena shoda mezi zápisem v obchodním rejstříku a skutečným stavem, lze řízení zahájit i bez návrhu (§ 200b odst. 1 OSŘ).

6.3.1. Zahájení bez návrhu

Bez návrhu může soud zahájit řízení tehdy, je-li nesoulad mezi tím, co je v rejstříku zapsáno, a skutečným stavem (§ 200b odst. 1 věta druhá OSŘ). Řízením má být dosaženo shody mezi skutečným stavem a stavem zápisu. Z uvedeného vyplývá, že tento nesoulad může soud napravit jen v případě deklaratorních zápisů, neboť tyto zápisy v rejstříku pouze promítají skutečnost již dříve vzniklou. Zůstává otázkou, zda by vůbec bylo možné zahájit též řízení o zápisu konstitutivní povahy. Jedním z názorů je, že by to v úvahu přicházelo u tzv. mrtvých společností, u nichž by rejstříkový soud bez návrhu zahájil řízení o jejich výmaz.⁷⁰

Tento druh řízení zahajuje soud usnesením, proti kterému není přípustné odvolání (§ 202 odst. 1 písm. c) OSŘ). Řízení je zahájeno dnem, kdy usnesení bylo vydáno (§ 82 odst. 1 OSŘ).

Řízení k dosažení shody mezi skutečným stavem a stavem zapsaným ovšem lze zahájit jen tehdy, jestliže to zákon nezakazuje. Tak podle ustanovení § 131 odst. 9 ObchZ řízení k dosažení shody mezi skutečným stavem a zápisem skutečnosti založené usnesením valné hromady v obchodním rejstříku podle zvláštního právního předpisu

⁷⁰ HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík: řízení před rejstříkovým soudem*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004, s. 78

může soud zahájit, jen jestliže je na zahájení takového řízení veřejný zájem a nebudou-li jím podstatně dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře, nejdéle však do tří let od zápisu skutečnosti vzniklé z usnesení do obchodního rejstříku. Toto ustanovení se nevztahuje na případy, kdy soud vysloví neplatnost usnesení valné hromady k návrhu podle § 131 odst. 1 nebo 2 ObchZ.

6.3.2. Návrh na zahájení řízení

Většina rejstříkových řízení je však zahajována návrhem na zahájení řízení. Řízení je zde zahájeno dnem, kdy dojde soudu návrh na jeho zahájení (§ 82 odst. 1 OSŘ). Od novely zákonem č. 216/2005 Sb. lze návrh na zápis do obchodního rejstříku podat pouze na předepsaném formuláři (§ 32 odst. 1 ObchZ). To ovšem neplatí bezvýhradně. Povinnost podat návrh na zápis na formuláři se totiž nevztahuje na řízení týkající se státních podniků, právnických osob veřejného práva zřízených zvláštním právním předpisem a v případech, kdy se zápis provádí nebo mění z úřední povinnosti (§ 32 odst. 5 ObchZ).

Návrh na zahájení řízení je obecně upraven v ustanovení § 79 a § 42 odst. 4 OSŘ. Toto se uplatní bez dalšího tam, kde není povinnost použít předepsaný formulář, ale kde lze zahájit rejstříkové řízení obecným podáním.

Naopak závazné formuláře na podávání návrhů na zápis a seznam listin (příloh), které se k návrhům přikládají, jsou stanoveny vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku. Formuláře jsou zároveň uveřejněny způsobem umožňujícím dálkový přístup (tj. prostřednictvím sítě Internet) a jsou zpřístupněny bez jakýchkoli poplatků.

Z ustanovení § 200d odst. 1 písm. b) OSŘ pak plyne, že podá-li navrhovatel návrh na zahájení řízení jinak, než na oficiálním formuláři, byť obsahově správně, povede to k odmítnutí návrhu.

Na návrhu podaném na formuláři musí být úředně ověřený podpis navrhovatele. Návrh na zápis musí být doložen listinami o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a listinami, které se zakládají do sbírky listin. Seznam těchto povinných příloh, které je navrhovatel povinen k návrhu připojit, je upraven již zmíněnou vyhláškou č. 250/2005 Sb.

Z uvedených skutečností musí navrhovatel například doložit, že mu nejpozději dnem zápisu vznikne živnostenské nebo jiné oprávnění k činnosti, která má být jako předmět podnikání nebo činnosti do obchodního rejstříku zapsána, pokud nejsou tyto skutečnosti zjistitelné z informačních systémů veřejné správy nebo jejich částí, které jsou veřejnými evidencemi, rejstříky nebo seznamy, nebo pokud zvláštní právní předpis stanoví jinak (§ 37 odst. 1 ObchZ).

Další důležitou listinou přikládanou k návrhu je doklad prokazující právní důvod užívání prostor, do nichž podnikatel umístil své sídlo nebo místo podnikání. Pokud je podnikatel vlastníkem předmětných prostor, předloží výpis z katastru nemovitostí. Pokud podnikatel není vlastníkem předmětných prostor, není již, na rozdíl od dřívější úpravy, třeba dokládat rejstříkovému soudu vznik nájemní, popřípadě podnájemní smlouvy. Postačí souhlas vlastníka nebo osoby oprávněné souhlas za vlastníka poskytnout spolu s jeho zmocněním (§ 37 odst. 2 ObchZ).

Je-li navrhovatelem zahraniční osoba, je povinna v návrhu sdělit rejstříkovému soudu doručovací adresu na území České republiky nebo uvést zmocněnce pro přijímání písemností s doručovací adresou v ČR (§ 37 odst. 3 ObchZ).

Návrh na zápis zapisovaných údajů musí být navrhovatelem podán bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti. Lhůta bez zbytečného odkladu ale není zákonodárcem blíže vymezena ani specifikována.

Návrh na zápis lze od 1. 1. 2007 podat (kromě klasické listinné podoby) též v elektronické podobě. Stejným způsobem lze dokládat listiny prokazující skutečnosti uvedené v návrhu a listiny zakládající do sbírky listin. Návrhy v elektronické podobě může ale podávat pouze osoba podepsaná uznávaným elektronickým podpisem podle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, ve znění pozdějších předpisů.

Návrh na zápis se podává a zápis v obchodním rejstříku se provádí v českém jazyce (§ 33 odst. 5 ObchZ). Pokud je k návrhu přiložen úředně ověřený překlad znění zápisu do cizího jazyka, je možno na návrh provést zápis také v tomto cizím jazyce. Tato úprava byla nově zavedena od 1. 3. 2008 novelou obchodního zákoníku, a to zákonem č. 344/2007 Sb.

Jednou podaný návrh je možné vzít zpět jen v případě, že je navrhován konstitutivní zápis. Zpětvzetí návrhu na zahájení je tak účinné pouze, pokud se jedná o zápis skutečností, jejichž účinnost nebo platnost nastává až zápisem do obchodního rejstříku.

U deklaratorních zápisů nelze tento návrh vzít zpět vůbec. Naopak by zde soud prohlásil zpětvzetí za neúčinné (§ 200b odst. 2 OSŘ).

6.4. Rozhodnutí

Rejstříkové řízení může být zakončeno několika způsoby. O návrhu na zápis do obchodního rejstříku může být věcně rozhodnuto buďto tak, že se skutečnosti či údaje do obchodního rejstříku zapisují, nebo že se návrh na zápis zamítá. Naopak z formálních důvodů, aniž by došlo k věcnému projednání návrhu, může být návrh odmítnut. Odmítá se totiž z důvodu, že návrh nemá všechny zákonem požadované náležitosti a navrhovatel je ani na výzvu soudu nedoplnil. Dále může dojít k přerušení nebo zastavení rejstříkového řízení.

6.4.1. Odmítnutí návrhu

Soud usnesením návrh odmítne, jestliže

- byl podán osobou, která k návrhu není oprávněna,
- návrh nebyl podán předepsaným způsobem (tzn. na předepsaném formuláři v případech kdy je formulář vyžadován),
- návrh neobsahuje všechny náležitosti stanovené zvláštním právním předpisem,
- návrh je nesrozumitelný nebo neurčitý,
- k návrhu nebyly připojeny listiny, jimiž mají být podle zvláštního právního předpisu doloženy údaje o zapisovaných skutečnostech.

Má-li návrh tyto vady nebo k němu není doložena některá z potřebných listin, vyzve soud usnesením navrhovatele k odstranění vad či doložení listin. Toto usnesení musí soud vydat do 3 pracovních dnů ode dne doručení návrhu soudu a také jej v této lhůtě navrhovateli odeslat. Opakovaná výzva již není, na rozdíl od úpravy platné do 1. 7. 2005, ze zákona možná (§ 200d odst. 3 OSŘ).

V usnesení, kterým soud návrh odmítne, musí být uvedeny důvody odmítnutí, včetně poučení, jak lze nedostatky odstranit.

6.4.2. Zamítnutí návrhu

Nedojde-li k odmítnutí návrhu, soud jej věcně přezkoumá. Zjišťuje, zda údaje o zapisovaných skutečnostech vyplývají z předložených listin a zda navrhovaná obchodní

firma není zaměnitelná s jinou již existující obchodní firmou, případně není-li klamavá (§ 200da odst. 1 OSŘ). Pokud návrhu, který je jinak formálně bezvadný, nelze vyhovět z důvodu, že z předložených listin nevyplývají skutečnosti, jejichž zápis se navrhuje, případně je obchodní firma klamavá nebo zaměnitelná, pak jej soud zamítne.

6.4.3. Provedení zápisu

Je-li návrh bez vad, povolí rejstříkový soud zápis ve věci. Povolení zápisu soud provádí těmito způsoby:

- tzv. přímý zápis bez vydání rozhodnutí,
- vydání usnesení o povolení zápisu,
- tzv. fikce zápisu (po marném uplynutí lhůty).

V rejstříkovém řízení byl s účinností od 1. 7. 2005 nově zaveden způsob rozhodnutí bez vydání usnesení, tzv. přímý zápis. Soud provede zápis, aniž by o tom vydával rozhodnutí, na základě rozhodnutí jiného soudu nebo správního orgánu (tím je např. pravomocné rozhodnutí soudu o zrušení společnosti s likvidací, rozhodnutí živnostenského úřadu o zrušení živnostenského oprávnění, usnesení o zahájení insolvenčního řízení, prohlášení konkurzu, odsuzující rozsudek jednatele, aj.). Zápis rovněž provede bez vydání rozhodnutí, pokud mají navrhované zapisované skutečnosti podklad v příloženém notářském zápisu. Konečně bez vydání rozhodnutí soud také provádí zápis skutečností s deklaratorními účinky (§ 200da odst. 3, 4, 5 OSŘ).

V těchto případech soud provede zápis ke dni uvedenému v návrhu, nejdříve však ke dni jeho provedení.

Kromě výše uvedených případů, kdy soud provádí zápisy bez vydání rozhodnutí, rozhoduje soud ve všech ostatních případech usnesením. Usnesením rozhodne soud vždy, pokud je navrhovatelem osoba, která nemá uloženou povinnost podávat návrh na zápis na formuláři (např. státní podnik). Dále v případech, kdy podává návrh osoba podle § 31 odst. 2 ObchZ. Dalším případem, kdy soud rozhodne o zápisu usnesením je, pokud navrhovatel bude požadovat zápis k pozdějšímu datu v budoucnu.⁷¹

Jestliže soud rozhodl o zápisu usnesením, provede se zápis do rejstříku po právní moci usnesení (tzn. zpravidla po uplynutí 15denní odvolací lhůty, která běží od

⁷¹ HLAUSA, P. *K úpravě řízení ve věcech obchodního rejstříku*. Obchodní právo, 2005, č. 10, s. 7

doručení). Souhlasí-li účastník s vydaným usnesením, může se vzdát práva podat odvolání proti usnesení. V takovém případě pak dojde k dřívějšímu provedení zápisu do rejstříku, což podnikatelé v mnohých situacích potřebují.

Má-li být dosažena shoda se skutečným stavem (tzn. u deklaratorních zápisů), může soud rozhodnout, že zápis bude proveden již na základě vykonatelného usnesení (§ 200da odst. 7 OSŘ).

Rejstříkový soud je povinen provést zápis do rejstříku anebo rozhodnout o návrhu usnesením ve lhůtě stanovené zvláštním právním předpisem (např. podle § 206 odst. 3 ObchZ), jinak nejpozději do pěti pracovních dnů. Tato lhůta běží ode dne podání bezvadného návrhu, s výjimkami stanovenými v § 200db odst. 2 OSŘ. V době od 1. 7. 2005 do 1. 7. 2006 bylo zákonem stanoveno přechodné období, ve kterém byla lhůta soudu prodloužena na deset pracovních dnů.

V případě, že soud navrhovatele vyzval k odstranění vad návrhu či k doplnění chybějících listin, počíná běžet lhůta dnem následujícím po dni, kdy bylo soudu doručeno opravené podání či doplněny listiny. V případě návrhu na zápis přeměny nebo v případě, kdy se spis nenachází u rejstříkového soudu, protože byl předložen jinému soudu, zejména k rozhodnutí o opravném prostředku nebo o příslušnosti soudu, se pětidenní lhůta prodlužuje na 15 pracovních dnů. Není-li návrh podán v českém jazyce, případně nejsou-li do českého jazyka přeloženy listiny, které podle zvláštního právního předpisu dokládají údaje o zapisovaných skutečnostech, lhůta začne běžet až doručením překladu (§ 200db odst. 1 OSŘ).

V případě přerušení řízení, začne běžet lhůta znovu poté, co odpadne překážka v řízení.

Marným uplynutím stanovené lhůty nastává fikce zápisu do obchodního rejstříku. Tato fikce zápisu znamená, že pokud soud neprovedl zápis do rejstříku tzv. přímým zápisem, anebo nevydal-li usnesení ve lhůtě, považuje se navrhovaný zápis do rejstříku za provedený dnem následujícím po uplynutí uvedené lhůty, pokud před jejím uplynutím nebyl návrh vzat účinně zpět.⁷² Soud je pak povinen promítnout zápis do rejstříku do 2 dnů ode dne, kdy se takový zápis považuje za provedený. Otázkou ovšem zůstává, jakým nejrychlejším způsobem se účastník zápisu této fikce domůže, neboť pokud soud zápis ve lhůtě neprovedl na základě nečinnosti, pravděpodobně bude

⁷² Tamtéž s. 9

následovat další nečinnost, tedy že soud do dvou dnů zápis také nepromítne do rejstříku.⁷³

V důsledku této fikce zápisu mohou být do obchodního rejstříku zapsány údaje a skutečnosti, které neodpovídají skutečnému právnímu stavu. Proto je dána zvláštní možnost opravného prostředku dotčeným osobám, které v podstatě neměly možnost podat řádný opravný prostředek. Tak podnikatel a osoby, které se zapisují do rejstříku v rámci zápisu podnikatele, se mohou do 1 měsíce od zápisu návrhem domáhat u příslušného rejstříkového soudu výmazu nebo změny takového zápisu provedeného v důsledku marného uplynutí příslušné lhůty k zápisu do rejstříku či k rozhodnutí o návrhu usnesením. Zmeškání této jednoměsíční lhůty ale nelze prominout, jedná se tak o lhůtu propadnou (§ 200db odst. 5 OSŘ).

Soudu je dále uložena povinnost po provedeném zápisu do rejstříku podle § 200da odst. 3 a odst. 4 věty první a § 200db odst. 3 OSŘ (tzn. v případech tzv. přímého zápisu a zápisu fikcí, kde nevydává usnesení) vyrozumět účastníky tohoto řízení a také osoby, které se zapisují v rámci zápisu podnikatele tak, že jim zašle nejpozději do 3 dnů od provedení zápisu výpis z rejstříku obsahující tento zápis (§ 200dc odst. 1 OSŘ). Naopak v případech, kde soud rozhoduje usnesením, doručuje toto rozhodnutí s poučením o možnosti opravných prostředků.

6.4.4. Zastavení řízení

Kromě výše uvedených způsobů rozhodnutí v rejstříkovém řízení je také možné, aby soud vydal usnesení o zastavení řízení. Vydání takového usnesení přichází v úvahu například, je-li návrh vzat účinně zpět (§ 200b odst. 2 OSŘ) nebo pokud nebyl přes výzvu soudu zaplacen soudní poplatek (§ 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů).

⁷³ RYŠÁNEK, Z. *O rozhodování a nerozhodování ve věcech katastru nemovitostí a obchodního rejstříku*. Právní rozhledy, 2006, č. 10, s. 374

7. Závěr

Účelem této práce bylo především uchopit, a to pokud možno komplexně, problematiku obchodního rejstříku v tuzemském právu. Pokusit se popsat historický vývoj, důležité mezníky i diskontinuitu ve vývoji rejstříku. V návaznosti na to pak objasnit, jak probíhaly novelizace v posledních letech, co bylo jejich příčinou a kde je naopak ještě potřeba dosáhnout změny.

Samotná právní úprava obchodního rejstříku, obsažená v obchodním zákoníku, je jednou z nejčastěji novelizovaných oblastí obchodního práva. Jedním z důvodů, které vedly k často zásadním změnám, byla především skutečnost, že právní úprava v České republice byla oproti jiným právním řádům členských států Evropské unie nedostatečná, komplikovaná a nepřehledná. To bylo způsobeno historickým vývojem a urychleným přijímáním nových zákonů na počátku 90. let, kdy bylo potřeba znovu obnovit fungující tržní hospodářství. Podoba obchodního rejstříku byla za minulého režimu velmi okleštěna a tím rejstřík prakticky ztratil svou funkci. Právní úprava obchodního rejstříku tak byla v roce 1991 vytvořena nově a byly do ní převzaty prvky z úpravy prvorepublikové, z rakouského Všeobecného obchodního zákoníku z roku 1862, ale vycházela i z nových zkušeností zejména z Německa a Rakouska. To vše se odrazilo v téměř bezvýjimečně silném postavení soudu, který tak získal roli hlídacího psa podnikatelského světa. A to přesto, že by soudy v rejstříkovém řízení měly hrát úlohu spíše kontrolní.

Dalšími novelami došlo k tomu, že agenda obchodního rejstříku se stala nepřehlednou a zbytečně rozsáhlou, dokonce ani neexistovala výkladová shoda jednotlivých ustanovení mezi rejstříkovými soudy a jednotlivými soudci. Obchodní rejstřík jako veřejný seznam neplnil svou hlavní roli, totiž ochranu třetích osob, ale stal se prvkem, který spíše narušoval právní stabilitu. Byl i jedním z důvodů, který odrazoval řadu českých a zahraničních investorů od zakládání společností a hospodářského vstupu na český trh. Přitom je nasnadě konstatovat, že právní řád, který zvyšuje transakční náklady a neumožňuje snadné zakládání obchodních společností, nebude s to obstát ve střetu s jinými státy a dostane se tak na periferii obchodního zájmu. To sebou samozřejmě nese i důsledky daňové a národohospodářské.

Přebujelá agenda obchodního rejstříku, komplikovanost a dlouhé lhůty u některých zápisů a neschopnost soudů okamžitě reagovat na návrhy vedly k tomu, že podnikatelé namísto řádných návrhů využívali “šedých” praktik nebo zákon obcházeli. Toto přímo zmiňuje i důvodová zpráva k novele obchodního zákoníku, zákonu č. 216/2005 Sb., v níž autoři soudí, že obchodní rejstřík je jedním z významných faktorů šedé ekonomiky a zvýšení korupčního prostředí.⁷⁴ Pověst české reality se stala předmětem diskuzí i zahraničních médií, Evropsko-českého fóra či zprávy Světové banky, přitom ani v jednom z případů nešlo o diskuze lichotivé.

Příčina nebyla jen v činnosti tuzemských soudů, ale také v legislativě, která jejich činnost upravuje. Přitom k tomu, aby byl systém funkční, je třeba, aby zápisy byly prováděny v krátké době (zejména u konstitutivních zápisů), a řízení bylo jednoduché a oproštěné od zbytečností a formalismů.

Na základě toho začali někteří odborníci volat po komplexní změně právní úpravy. Někteří pouze navrhovali podstatné změny úpravy stávající. Jiní navrhovali odlišné řešení, spočívající ve vypracování zcela nové úpravy samostatným zákonem a vyřazení z obchodního zákoníku. Nejvíce radikálnějším řešením pak bylo navrhování privatizace obchodního rejstříku podle vzoru některých jiných zemí (např. Francie, Španělsko, Itálie).

V rámci tohoto řešení se předpokládalo, že by jak rejstřík obchodní, tak i živnostenský mohla vést hospodářská komora. Podle jiné varianty mohl oba rejstříky vést Český statistický úřad. Sloučily by se do takzvaného registru ekonomických subjektů. Nakonec byl v roce 2001 předložen poslanecký návrh zákona o registrátorech (registrátorský řád), podle kterého měly být vedením obchodního rejstříku pověřeny soukromé osoby - jednotlivci nebo veřejné obchodní společnosti. Tvůrci navrhované právní úpravy se inspirovali francouzským modelem vedení obchodního rejstříku. Pověření registrátorskému úřadu měl udělovat ministr spravedlnosti na návrh rady, která měla být zčásti samosprávným orgánem blížícím se profesní komoře, avšak se zastoupením ministerstva, soudů a hospodářské komory. Oproti současnému stavu mělo mít řízení před registrátorem povahu správního jednostupňového řízení. Správní řízení

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. Dostupné z - URL: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=566&CT1=0>>

je totiž méně formální, neveřejné a většinou písemné, což bylo předpokládáno za vlastnosti vhodné pro řízení rejstříkové.⁷⁵

Uvedený návrh zákona nakonec nebyl přijat, čímž byla mimosoudní koncepce obchodního rejstříku opuštěna. Přesto, že se může zdát, že tento návrh byl vypracován na základě současných problémů s obchodním rejstříkem, ve skutečnosti tato myšlenka v našem právním prostředí není nová. Důkazem nám budiž názor významného právníka Antonína Randy, který ve svém díle v roce 1894 pravil, že „*Rejstříky tyto mají podobný úkol jako veřejné pozemkové knihy. Vedení rejstříku je záležitostí správní, která by se správním úřadům svěřiti mohla.*“⁷⁶

Další legislativní činnost tak byla soustředěna na novelizaci obchodního zákoníku při zachování současné koncepce obchodního rejstříku. Po posledních novelách obchodního zákoníku (zejména v roce 2005, 2006 a 2007) můžeme již konstatovat, že se právní úprava v mnohém zlepšila a většina nedostatků byla odstraněna. V souvislosti s elektronizací celé justice bylo významně pokročeno i k elektronizaci obchodního rejstříku. Činnost rejstříkových soudů se značně zkvalitnila a stanovením pevných lhůt bylo rejstříkové řízení zkráceno a bylo tím sníženo i riziko korupce v rejstříkovém řízení, neboť stanovením lhůt, ve kterých je rejstříkový soud povinen konat, odpadla nejdůležitější příčina podplácení a jiných nekalých praktik.

Další fungování obchodního rejstříku také ovlivňují změny v evropském právu a vyvíjející se výpočetní technika, která usnadňuje jeho používání. Jaký směrem se bude dále ubírat tuzemský obchodní rejstřík a zda má budoucnost i v následujících letech, ukáže vývoj ve společnosti a její potřeby. V každém případě je potřeba, aby jakákoliv nová změna stávající právní úpravy byla pokud možno co nejjednodušší a velmi precizně připravena. Neboť jak jsme si ukázali na případech novelizací v minulosti, ani silná potřeba změny právní úpravy nemůže být vyvážena narychlo přijatou novelou, která nebyla konzultována s odborníky a jen vyvolává další, třebas nezamýšlené komplikace. Apeluji proto, aby návrhy zákonů byly konzultovány s odborníky i širokou veřejností.

⁷⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Nebojme se registrátorů*. Právní zpravodaj, 2001, č. 11, s. V

⁷⁶ RANDA, A. *Soukromé obchodní právo rakouské*. Seš. 1. a 2, Praha: J. Otto, 1894, s. 83

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

KNÍŽNÍ PUBLIKACE

1. BARTOŠÍKOVÁ, M.; KOPÁČ, L. *Obchodní zákoník: rejstřík, stručný komentář*. Praha: Prospektrum, 1991
2. DOMINIK, R.; KIZLINK, K. *Obecný zákoník obchodní platný v historických zemích Československé republiky se zákony úvodními, zejména zákonem ze dne 17. prosince 1862 č. 1 ř. z. ex 1863 : Předpisy o obchodním rejstříku, o akciových společnostech a o železniční dopravě*, Praha: Vladimír Orel, 1927
3. DUŠÁNEK, F. a kol. *Hospodářský zákoník: komentář*. Praha: Panorama, 1986
4. ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995
5. ELIÁŠ, K. *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání, Praha: C. H. Beck, 2007
6. HÁCHA, E.; WEYR, F.; LAŠTOVKA, K. *Slovník veřejného práva československého*. Sv. III, [P-Ř] Praha: Eurolex Bohemia, 2000
7. HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík a další rejstříky vedené soudy*. Praha: C. H. Beck, 2003
8. HOLEJŠOVSKÝ, J. *Obchodní rejstřík: řízení před rejstříkovým soudem*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004
9. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník: úplný text zákona s komentářem, podle stavu k 1. 4. 2006*. Praha: Linde, 2006
10. MALOVSKÝ-WENIG, A. *Příručka obchodního práva*. Praha: Československý Kompas, 1947
11. PATAKYOVÁ, M. *Obchodný register. Vybrané a súvisiace problémy*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UKo, 1999
12. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku (s přihlédnutím k evropskému právu)*; [právní stav k 1. únoru 2004]. 1. díl, §§ 1-55, Praha: ASPI Publishing, 2004
13. PELIKÁNOVÁ, I. *Obchodní právo*. I. díl, Praha: ASPI Publishing, 2005, s. 425-452
14. PELIKÁNOVÁ, I. *Veřejná obchodní společnost: srovnávací právo obchodní*.

- Praha: Orac, 2002
15. PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodního: obecné otázky, kodifikace a dekodifikace, základní pojmy, společnosti a obchodní společnosti*. Praha: C. H. Beck, 2000
 16. RABAN, P. *Obchodní zákoník: komentář, judikatura*. 5., dopl. vyd., Praha: Eurounion, 2007
 17. RANDA, A. *Soukromé obchodní právo rakouské*. Seš. 1. a 2., Praha: J. Otto, 1894
 18. SVOBODA, C.; NOVÁK, L. *Obchodní rejstřík České republiky. České hospodářství*. Předml. Cyril Svoboda, Lubomír Novák. 1. vyd., Praha: Jupiter, 1994
 19. SVOBODA, C.; NOVÁK, L. *Obchodní rejstřík České republiky. Sv. 1, Praha*. 1. vyd., Praha: Jupiter, 1994
 20. SVOBODA, C.; NOVÁK, L. *Obchodní rejstřík České republiky. Sv. 2, Brno, České Budějovice, Hradec Králové*. 1. vyd., Praha: Jupiter, 1994
 21. SVOBODA, C.; NOVÁK, L. *Obchodní rejstřík České republiky. Sv. 3, Ostrava, Plzeň, Ústí nad Labem*. 1. vyd., Praha: Jupiter, 1994
 22. ŠTENGLOVÁ, I. *Přehled judikatury ve věcech obchodního rejstříku a rejstříku společenství vlastníků jednotek*. Praha: ASPI Publishing, 2002
 23. ŠTENGLOVÁ, I. *Obchodní rejstřík po novele*. Praha: ASPI Publishing, 2005
 24. ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd., Praha: C. H. Beck, 2009
 25. ŠTĚPINA, J. *Obchodníci a obchodní společnosti se zvláštním zřetelem k právu firemnímu*. Praha: Svoboda, 1935
 26. URFUS, V. *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*. Praha: ČSAV, 1959
 27. VACKOVÁ, M.; REICHLOVÁ, N.; BROUČKOVÁ, L. *Obchodní rejstřík: praktický průvodce*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2007

ČASOPISECKÉ ČLÁNKY

1. BARTOŠÍKOVÁ, M. *Obchodní rejstřík po novele obchodního zákoníku*. Právo a podnikání, 1996, č. 10, s. 8
2. BARTOŠÍKOVÁ, M. *Obchodní rejstřík po novele obchodního zákoníku*. Právní rádce, 2001, č. 8, příl. s. 1 - 8
3. BARTOŠÍKOVÁ, M. *Soukromí registrátoři ano či ne?* Právní rádce, 2001, č. 12, s. 1
4. BARTOŠÍKOVÁ, M. *K některým stále sporným otázkám založení a vzniku obchodních společností*. Bulletin advokacie, 2005, č. 5, s. 8-11
5. BARTOŠÍKOVÁ, M. *K podání návrhu na zápis do obchodního rejstříku po "rejstříkové novele"*. Obchodní právo, 2006, č. 2, s. 2-6
6. BARTOŠÍKOVÁ, M. *Zápisy přeměn obchodních společností do obchodního rejstříku*. Právní fórum, 2006, č. 4, s. 129-138
7. BARTOŠÍKOVÁ, M. *Rejstříkové peripetie*. Právní rádce, 2006, č. 8, s. 1
8. BĚLOHLÁVEK, A. *Sbírka listin obchodního rejstříku dle novely obchodního zákoníku*. Právní rádce, 1998, č. 2, s. 15
9. BĚLOHLÁVEK, A.; HALFAR, B. *Obchodní rejstřík v ČR a v EU a návrh zákona o registrátorech*. Právní rádce, 2002, č. 2, s. 30-32
10. ČECH, P. *Nejvyšší soud ČR potvrdil omezenost legálního výčtu údajů zapisovaných do obchodního rejstříku*. Právní rozhledy, 2007, č. 3, s. II
11. DĚDIČ, J. *Malé zamyšlení nad významnou novelou obchodního zákoníku*. Právní zpravodaj, 2005, č. 7, s. 1-6
12. DVOŘÁK, T. *K některým otázkám obchodního rejstříku*. Právní rozhledy, 2001, č. 2, s. 77-80
13. DVOŘÁK, T. *Obchodní rejstřík (1. část)*. Účetnictví v praxi, 2002, č. 6, s. 31
14. DVOŘÁK, T. *Obchodní rejstřík (2. část)*. Účetnictví v praxi, 2002, č. 7, s. 25
15. ELIÁŠ, K. *Obchodní rejstřík*. Právník, 1995, č. 1, s. 21-39
16. GREGOROVÁ, R.; TYRNER, M. *K praxi obchodních rejstříků ("rejstříkových soudů")*. Právní rozhledy, 1997, č. 9, s. 467
17. HAMPEL, P. *Obchodní rejstřík ve světle novel obchodního zákoníku*. Právní fórum, 2008, roč. 5, č. 3, s. 113-115

18. HAMPEL, P. *Obchodní rejstřík – nutnost nebo obtěžující byrokracie?* Právní rádce, 2002, č. 7, s. 34
19. HLAVSA, P. *K nové úpravě řízení ve věcech obchodního rejstříku.* Bulletin advokacie, 2001, č. 4, s. 46-51
20. HLAVSA, P. *K úpravě řízení ve věcech obchodního rejstříku.* Obchodní právo, 2005, č. 10, s. 2-12
21. HOLEC, P. *Reforma obchodního rejstříku.* Bulletin advokacie, 2005, č. 7-8, s. 52-54
22. HOLEČEK, J. *Revoluce v zápisech do obchodního rejstříku na obzoru.* Právní rádce, 2005, č. 6, s. 26-29
23. HOLEJŠOVSKÝ, J. *Změna právní úpravy obchodního rejstříku a řízení před ním.* Právní rozhledy, 2005, č. 11, s. II
24. IŠTVÁNEK, F. *Otázka, co s obchodním rejstříkem, stále trvá.* Právní zpravodaj, 2004, č. 2, s. 7-9
25. JINDŘICH, M. *K soudnímu přezkumu ve věcech obchodního rejstříku.* Právní zpravodaj, 2005, č. 7, s. 6-8
26. MYSLIL, S.; MYSLIL, R. *Obchodní rejstřík po novele.* Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 15-17
27. MYSLIL, S. *Právní úprava obchodního rejstříku.* Bulletin advokacie, 2002, č. 10, s. 22-32
28. PELIKÁNOVÁ, I. *Nebojme se registrátorů.* Právní zpravodaj, 2001, č. 11, s. V-VII
29. POSPÍŠILOVÁ, A. *K vývoji právní úpravy obchodního rejstříku.* Aplikované právo, 2006, č. 1, s. 69-74
30. RUBEŠ, P. *Řez obchodním rejstříkem.* ECONOM, 28. 7. 2005
31. RYŠÁNEK, Z. *O rozhodování a nerozhodování ve věcech katastru nemovitostí a obchodního rejstříku.* Právní rozhledy, 2006, č. 10, s. 373-375
32. SURGA, O. *Obchodní rejstřík bez dechu.* Právní rádce, 2006, č. 1, s. 64-66
33. ŠTENGLOVÁ, I. *Právní úprava sbírky listin v obch. zák. ve vazbě na komunitární právo.* Obchodní právo, 1997, č. 7, s. 31
34. ZAHRADNÍČKOVÁ, M. *Obchodní rejstřík ve světle nových právních předpisů.* Daňová a hospodářská kartotéka, 2001, č. 9/7, s. 69-73

PRÁVNÍ PŘEDPISY

1. Zákon č. 1/1863 ř. z., Všeobecný zákoník obchodní
2. Nařízení ministerstev spravedlnosti a obchodu ve shodě s ministerstvem financí č. 27/1863 ř. z., kterým vydávají se potřebná ustanovení o založení a vedení obchodního rejstříku k výkonu zákona ze dne 17. prosince 1862, čís. 1 ř. z. z r. 1863, o zavedení obchodního zákoníku
3. Zákon č. 70/1873 ř. z., o společenstvech pro napomáhání živnosti a hospodářství
4. Nařízení ministerstva spravedlnosti, vnitra a obchodu v dohodě s ministerstvem financí č. 71/1873 ř. z., kterým se vydávají předpisy potřebné k provedení zákona z 9. dubna 1873, č. 70 ř. z., o společenstvech výdělkových a hospodářských, pokud se týče zřízení a vedení společenstevního rejstříku
5. Nařízení č. 26.922/1875 L (uh. min. zeměd., obchodu a průmyslu), o zřízení a vedení rejstříků obchodních firem (*Nariadenia uhorského ministerstva orby, priemyslu a obchodu a ministerstva spravodlivosti č. 26.922/1875 I. o založení a vedení obchodného registra*)
6. Nařízení ministerstva práv č. 40/1901 věst. min. práv, o vyhlásování zápisů do obchodního rejstříku
7. Nařízení č. 89/1906 ř. z., o změnách, jak má být obchodní rejstřík založen a veden
8. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého
9. Nařízení vlády č. 397/1919 Sb. z. a n., jímž se mění předpisy o uveřejňování rejstříkových zápisů
10. Vládní nařízení č. 272/1920 Sb., ku provedení zákona ze dne 15. dubna 1920, č. 271 Sb., jímž se rozšiřuje platnost zákona ze 6. března 1908, č. 58 ř. z.
11. Zákon č. 316/1920 Sb., o vlajce a rejstříku lodí námořních
12. Zákon č. 183/1928 Sb., o daňovém základu rozhodném pro zápis obchodníků do obchodního rejstříku a o úpravě některých právních poměrů výdělkových a hospodářských společenstev (družstev)
13. Vládní nařízení č. 268/1941 Sb., o jazykové úpravě zápisu firem do obchodního nebo společenstevního rejstříku
14. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku

15. Vládní nařízení č. 31/1945 Sb., jímž se stanoví konec doby nesvobody pro obor předpisů o obnovení právního pořádku
16. Zákon č. 200/1946 Sb., o některých opatřeních v oboru obchodního a společenstevního práva
17. Zákon č. 22/1948 Sb., o některých opatřeních v oboru rejstříkového práva
18. Zákon č. 100/1950 Sb., o podnikovém rejstříku, ve znění pozdějších předpisů
19. Nařízení ministra spravedlnosti č. 124/1950 Sb., kterým se vydávají některé podrobnější předpisy o podnikovém rejstříku
20. Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
21. Nařízení ministra spravedlnosti č. 40/1951 Sb., kterým se omezuje vyhlásování zápisů provedených v podnikovém rejstříku
22. Nařízení ministra spravedlnosti č. 13/1953 Sb., jímž se stanoví, které další podniky se zapisují do podnikového rejstříku
23. Nařízení ministra spravedlnosti č. 85/1953 Sb., jímž se stanoví, které další podniky se zapisují do podnikového rejstříku
24. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
25. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
26. Zákon č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
27. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 114/1964 Sb., o podnikovém rejstříku
28. Zákon č. 72/1970 Sb., o některých opatřeních týkajících se podnikového rejstříku
29. Instrukce ministerstva spravedlnosti ČSR č. j. 417/73-L (reg. v částce 19/1973 Sb.), kterou se vydává jednacím řád pro okresní a krajské soudy
30. Zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
31. Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
32. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
33. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
34. Nařízení Vlády České a Slovenské Federativní republiky č. 63/1992 Sb. o Obchodním věstníku
35. Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1068/93-OOD, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní a krajské soudy

36. Zákon č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů)
37. Sdělení č. 7/1995 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé
38. Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
39. Zákon č. 142/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
40. Zákon č. 227/1997 Sb., ze dne 3. září 1997 o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech)
41. Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1100/98-OOD, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy
42. Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 75/99-OI, kterou se vydává ukládací řád počítačových údajů
43. Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 26/2000-OI, kterou se stanoví postup pro předávání údajů obchodního rejstříku externím odběratelům
44. Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
45. Zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
46. Nařízení vlády č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku, ve znění pozdějších předpisů
47. Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. 505/2001-Org, kterou se

- vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů
48. Zákon č. 501/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony
49. Zákon č. 216/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
50. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 250/2005 Sb., o závazných formulářích na podávání návrhů na zápis do obchodního rejstříku
51. Zákon č. 79/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
52. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 562/2006 Sb. kterou se stanoví způsob převedení listin do elektronické podoby, způsob nakládání s převedenými listinami a obligatorní elektronická podoba listin (vyhláška o digitalizaci obchodního rejstříku), ve znění pozdějších předpisů
53. Zákon č. 344/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
54. Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY

1. **První směrnice** Rady v oblasti práva společností č. 68/151/EHS z 9. března 1968, o koordinaci ustanovení k ochraně zájmů společníků a třetích osob, stanovených v členských státech pro obchodní společnosti ve smyslu čl. 58 odst. 2 Smlouvy o založení EHS (nyní čl. 48 SES), s cílem dosáhnout rovnocennosti těchto ustanovení v celém Společenství
2. **Druhá směrnice** Rady v oblasti práva společností č. 77/91/EHS ze dne 13. prosince

1976 ke koordinaci ochranných ustanovení, která jsou v členských státech předepsána společně ve smyslu článku 58 odst. 2 Smlouvy, v zájmu společníků i třetích osob, pro zakládání akciové společnosti a změnu jejího základního jmění s cílem dosáhnout toho, aby tato ustanovení byla vytvářena rovnocenně ve znění směrnice č. 92/101/EHS ze dne 28. 11. 1992

3. **Třetí směrnice** Rady v oblasti práva společností č. 78/855/EHS ze dne 9. října 1978 o fúzích akciových společností přijatá podle čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy o založení EHS
4. **Čtvrtá směrnice** Rady č. 78/660/EHS ze dne 25. června 1978 o účetní závěrce
5. **Šestá směrnice** Rady v oblasti práva společností č. 82/891/EHS ze dne 17. prosince 1982 o rozdělení akciové společnosti přijatá podle čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy o založení EHS
6. **Jedenáctá směrnice** Rady v oblasti společností č. 89/666/EHS z 21. prosince 1989, o publicitě poboček zřizovaných v členském státě společnostmi určitých právních forem, které podléhají právu jiného státu
7. **Dvanáctá směrnice** Rady v oblasti práva společností č. 89/667/EHS ze dne 21. prosince 1989 v oblasti práva společností týkající se společnosti s ručením omezeným s jediným společníkem
8. Směrnice č. 2003/58/ES novelizující První směrnici

JUDIKATURA

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 113/2000, Obchodní rejstřík - konstitutivní či deklaratorní povaha zápisu do obchodního rejstříku
2. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 824/2006, Obchodní rejstřík - Údaje zapisované do obchodního rejstříku.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. URL: <<http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/014schuz/s014001.htm>> [cit. 2009-3-10].
2. URL: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0684_15.htm> [cit. 2009-3-10].
3. URL: <<http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t179100.htm>> [cit. 2009-3-10].
4. URL: <<http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t003800a.htm>> [cit. 2009-3-10].
5. URL: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=566&CT1=0>> [cit. 2009-3-31].
6. URL: <<http://portal.justice.cz/ms/soubor.aspx?id=56316>> [cit. 2009-3-25].
7. URL: <<http://portal.justice.cz/soud/soubor.aspx?id=73941>> [cit. 2009-3-25].
8. URL: <<http://portal.justice.cz/soud/soud.aspx?k=342&o=19&j=29&d=8484>> [cit. 2009-3-25].
9. URL: <<http://www.srovnacipravo.cz/texty/regsrovtab.htm>> [cit. 2009-3-25].
10. URL: <<http://ov.ihned.cz/>> [cit. 2009-5-20].
11. URL: <www.ebr.org> [cit. 2009-5-25].

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

1. ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
3. OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. kancelářský řád	Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů

Legal Regulation of the Commercial Register

Summary

In my master diploma thesis, I describe legal regulation of the Commercial Register. This legal institution serves for the registration of entrepreneurs (both legal entities and natural persons - entrepreneurs) and is very important for free market economy. For these reasons, it is supposed to be one of the substantial topics in the field of contemporary Commercial Law. I chose this particular theme because I am interested in the Commercial Register and even have little experience with it from my practice of law.

The aim of the Commercial Register is to provide information about entrepreneurs registered in the Commercial Register. Every commercial partners maintaining business relations with an entrepreneur, also third persons entering the legal relations with him, the state or anyone else may acquire verified information from the reliable source.

In the majority of European countries this function is provided by the Commercial Register or a similar legal institution. However, the Czech Commercial Register was problematic and therefore was very often discussed by legal professionals and also by non-professional public. It was caused by complicated legal regulation and amount of amendments to an act. The entire procedure of registering new entrepreneurs and changing previous registrations was too slow. This complication of the Commercial Register agenda then led to the fact that some entrepreneurs evaded the law.

The purpose of my thesis is to analyse how efficient the Czech legal regulation is now. I focus mainly on the description of the substantive regulation of this area. The procedural regulation is also briefly contained. I also describe the history of the Czech commercial law and point out possible legal changes to this subject matter and a proposal for amendments. The correspondence to the EU law is also pointed out.

The thesis is composed of seven chapters, each of them dealing with different aspects of the Czech legal regulation of the Commercial Register.

Chapter One is introductory and outlines the contemporary legal regulation of the Commercial Register.

Chapter Two defines basic terminology used in the thesis and especially focuses on the changes in legal definition of the Commercial Register.

Chapter Three is subdivided into nine parts and provides an outline of historical evolution of this subject matter. Parts One to Five focus on the origin of first commercial registers in Europe, especially in Italy, France, Austria and Germany. Parts Six and Seven describe the history of it in the Czechoslovakia and the Czech Republic. Part Eight investigates the most important amendments of the Czech Commercial Code. Part Nine addresses the issue of European law and its influence on the Czech Commercial Register.

Chapter Four examines relevant Czech legislation, defines the purpose and the function of the Commercial Register and also concentrates on problems resulting from its administration by courts. The chapter consists of eight parts.

Chapter Five provides an outline of recordings in the Commercial Register. The chapter is subdivided into six parts. Parts One, Two and Three describe fundamental principles of the incorporation. Part Four describes publication of recordings in the commercial bulletin. Part Five focuses on constitutive and declaratory effect of recordings. Part Six describes and explains who is obligated to be registered in the Commercial Register and what kind of information must be incorporated.

Chapter Six deals with proceedings concerning Commercial Register and in brief illustrates the approach to decision-making by trial courts. It also looks at decisions issued by appellate courts and describes party to legal proceedings.

Conclusions are drawn in Chapter Seven. In this part, I prove my initial hypotheses have been reached. I also recommend changes to be made in legislation. I suggest that an amendment to the law should be prepared more carefully and courts should better apply the legislation.

Klíčová slova

- Obchodní rejstřík
- Rejstříkové řízení
- Registrace podnikatelů

Keywords

- The Commercial Register
- Registration procedure
- Registration of Entrepreneurs